

205 నామకముల నామకము

B

శ్రీ - 5

408

మధుసేవ



చింతామణి చిత్రాభ్యుదయాది గ్రంథకర్త

మ హా క వి

కాళ్ళకూరి నారాయణరాయ

ప్రణీతము.

మొదటికూర్పు 2000 ప్రతులు.



కాకినాడ

సిటీముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1926

All Rights)

పేల 1 రు

(Reserved.

A

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
తెలవూరు.

మీ శ్రేష్ఠములు కొనిపెను
కందు గొప్పించుట, జనులకు
బెజవాడ, కల్యాణిని అని కాకినాడ

B

అవతారిక

మనదేశమున కిప్పుడు మహాపానము మహాత్తరశత్రు వై
యున్నది! ఈ దుర్వ్యసనమునకు లోనైనవా రీదేశమున నిప్పుడు రెం
డుకోట్లయిన నుండక పోరు ! బ్రాహ్మి విస్మయవారి యెక్కుమవ్యయ
మున, కల్లుసారాలవారి తక్కువవ్యయమును గలిపి, తలకు దినమున
కెనిమిది యణాలవంతునా జూచినను రెండుకోట్లమీదను దినమున
కొగోటిరూప్యములు దగ్ధ మగుచున్నట్లు తేలుచున్నది. అనగా:
సంవత్సరమునకు మూడువందల యబ్బవది యైదుకోట్లన్నమాట !
అనగా: మనదేశముపై దొరతనమువారికి వచ్చు నాదాయమునకు పె
ండురెట్లనిక మన్నమాట ! ఈ దుర్వ్యసనము హరించి, యీ
సొమ్ము మిగిలించు-మనదేశము మహాదైశ్వర్యముతో, దులదూ
గదా! ఇప్పటి నేరములు-ఇప్పటిహత్యలు-ఇప్పటి కోర్కెలు-ఇట్టే రూపు
మాయవా ! ఇంతకన్న స్వరాజ్య మింక నేమున్నది ! కాబట్టి, యీ
ప్రబలశత్రువును భస్మీకరించుటకై ప్రయత్నింపవలసిన బాధ్యత ప్రతి
భారతీయునియందును గలదు. ఈ రూపముగా నాబాధ్యతను స్వీ
కరించుకొను తలంపుతో నే నీ రూపకమును వ్రాసినాడను. ఫలితము
భగవదాధీనము !

పాత్రాచిత్యముకొఱకును, బామరజన సుబోధముకొఱకును
గావించిన భాషాసాంకర్యములనేమి- ప్రమాదములనేమి- పండితులు
మన్నింపఁ గల రని భావించుచున్నాడను. గ్రంథమును గడతేజః
జూడకయె, గ్రంథికర్త యుద్దేశమును గూర్చి కాసింతయేని యోజన
కయె, సవరణముల నుపపాదించు సాహసికలను-కలములను కాగితము
లను బాడుసేయ వల యని కడుంగడుఁ బ్రార్థించుచున్నాడను.

కాకినాడ

1-5-26.

మ హా క వి

కాళ్లకూరి నారాయణ గావు.

A perfect judge will read each work of wit
With the same spirit that its author writ.

ఇం ద లి పాత్ర ము లు

- 1 రఘు- రఘునాథరావుగారు—కథానాయకుడు.
- 2 విశ్వా- విశ్వాసరావు—రఘునాథరావుగారి మేనేజరు.
- 3 శర్మ- రఘునాథరావుగారి దుష్టస్నేహితుడు.
- 4 సిర్మ- సిర్మల—రఘునాథరావుగారి భార్య.
- 5 కస్తూ- కస్తూరి—వేశ్య.
- 6 చిన్న- సిపాయి చిన్నయ్య—రఘునాథరావుగారి సమకరు.
- 7 రంగ- రంగడు—ఒక త్రాగుబోతు.
- 8 వెంక- వెంకటేశము—కస్తూరి తమ్ముడు.
- 9 కాసిం- కాసింసా హేబు—కస్తూరి రహస్య విటుడు.
- 10 ఇన—ఇనస్పెక్టరు.
- 11 మేజి—మేజిస్ట్రేటు.
- 12 ప్రాసి—ప్రాసెక్యూటరు.
- 13 పంతు- పంతులు—రఘునాథరావుగారి వీలు.
- 14 నాయు- నాయుడు—కస్తూరి శర్మల బాండ్లరు.

ప్ర క ట న

లిఖితరూపకముగు నాయుమహితని పొందిచివాడు

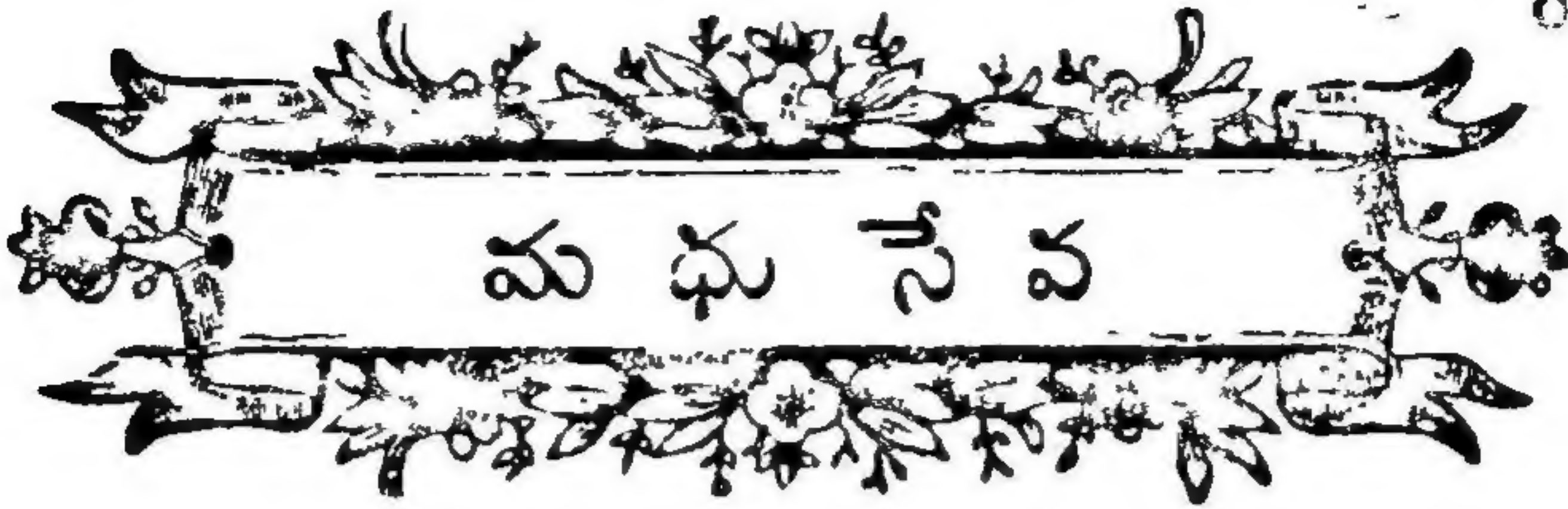
ఈ నాటకమును ప్రదర్శింపఁ గూడదు

గ్రంథకర్త



శ్రీ /

మేఘా దక్షిణామూర్తి పూజనాచారము.



నాం ది

గౌరవ మాయువుక సిరి సు • ఖంబును దెల్వీయు రూపడంచి, పై
వారికి హేయబుద్ధి, తమ • వారికి వ్యాకులముక ఘటించి, ని
స్సారులఁ జేయు దుర్వృత్తన • సంతతి పాల్పడకుండ మా సభా
స్థారుల నీశ్వరుండు సత • తుబురు సత్కృపఁ గాచుఁ గావుతక!

ప్ర స్తా వ న

నూత్ర—(ప్రవేశించి) ఓహో! నేటిసభ నేత్రఃపర్వముగా నున్నదే!

సీ. తక్కువతరగతి • టిక్కెట్లు కొని, మీఁది

చోటుల కేగి కూ • ర్చుండువారు

క్షణము జాగ్రత్తచో • జిప్పట్లు చఱచుచు

గెవ్వన నూలలు • రువ్వవారు

ఇంచుకంత ప్రమాద • మెందేని వాట్టి

గొబ్బున లేడి • గొట్టుపాము

సమయాసమయముల • సంగతి లేకుండ

వన్నమోరని బిట్టు • వడరువారు

గాక—కోవిదులును, గుణ • గ్రహణపరు, లు

దారమానసులును, సావ • ధానమతులు

నైనప్రముఖులె విచ్చేయు • సట్టిభాగ్య

మబ్బినది నేడి దేని • పుణ్యంబొకాని!

(పరిక్రమించి, చేతులు మోడ్చి) ఓ సభాస్థారులారా!

సీ. పసితనమందె పా • వన వర్తనమునందు

బాగుగ నలవాలు • పడినవాడు

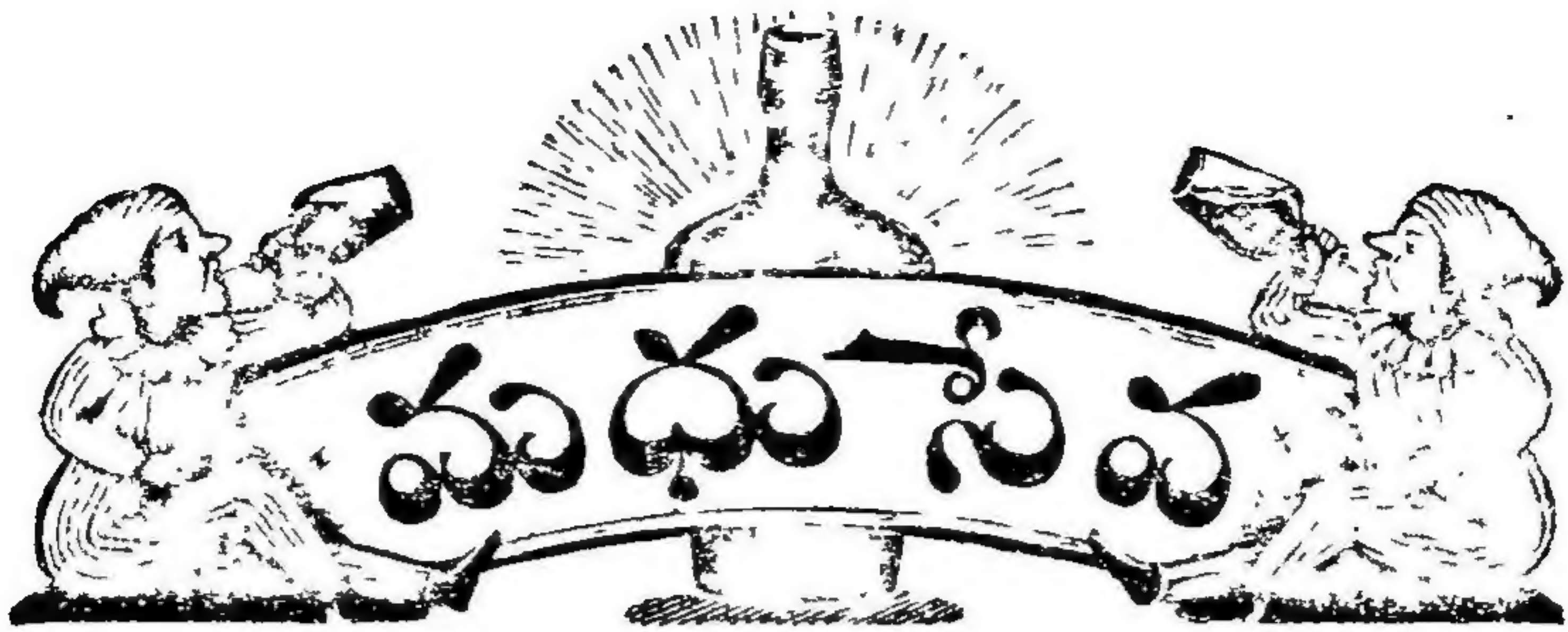
అప్రయత్నంబుగ • సఖిలవిద్యలతోడఁ
 గరిమును బరిచితఁ • గన్నవాఁడు
 బహుశ్రమి స్వీకార • భాగ్యంబునందు స
 మానలు తన కెందు • లేనవాఁడు
 వ్యవచ్చిన మంచి • కే యనత శ్వమ
 శ్యతంబు దృఢపడి • నట్టివాఁడు
 నాలుమాలిక యనియెడు • పదిము తనదు
 కఠిమున నే లే దనిపించు • కొన్నవాఁడు
 బాధ కానాస్వవాయాబ్ధి • పూర్ణచంద్రుఁ
 డనినమానండు వీరభ • ద్రాహ్వాయుండు.

అప్పుడాసముద కి కిముగా మహావి కాళికూరి నారాయణ
 యనుచే చీలు నెబ్బిస మధునేన యు మహాప్రకరణ మిప్పుడు
 విరాసన్నిధిని ప్రవేశించు భాగ్య మబ్బినందులకుఁ బరమానందిము
 నొందుమి, ప్రమాములను మన్నింపఁ బ్రార్థించుచున్నాడను.
 (తేరవలకిఁ జూచి) స్రియురలా! ఏమి—తడవు? ఏ మంటివి?—“మీ
 యన్నయే శడ”నినగా?—అట్లయిన, సభామంటమునకు సమ్మో
 హము ప్రాముగా ముందు వచ్చు కొంచెము పాడుము.

అధనాడెమ్మి గొలువం • బయచం బెగు పుష్పసాయకుం
 డినుక చనుయి డానయ • తంబుగ నిల్విన వాసవాత్రలో
 యచ-నటవిచ్చినట్టి కను • మావళు లాసవ పూరితంబు లై
 కినుకు విందొనర్చు నధి • కంబుగ ని మృగువాసరంబులక.

సూత్ర—సెబాను! చక్కగాఁ బాడితివి! ఇదిగో-నేను వచ్చి, సభ్య
 లకు నీ సంగీతామృత మొకము తగ్గకమున్న రఘునాథరాయ
 పాత్రమును ప్రవేశింపెదను. (నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రస్తావన.



ప్రథమాంకము

ప్రదేశము: రఘునాథరావుగారి మేడమీది కిచ్చేచానడి.

ప్రసేకము: రఘునాథరావుగారు చదుకకుర్చీలోఁ గూర్చుండి ప్రతిక చదువుకొనుచు.

రఘు—(చదువు నిలిపి, యొక్కనిట్టూర్పు పుచ్చి) మొత్తముమీదఁ

బరిస్థితు లన్నియు బహు భయంకరములుగా నున్నవి!

చ. కఱ వొకవంక! జాతి మత ♦ కక్ష లొకానొకవినికి! హత్యలు

మరణము లొక్కవంక! డయ ♦ మాలిన ధర్మనిషాధ చర్యలు

జెఱ లొకవంక! నోటికిని ♦ జేతికిఁ గట్టడు లొక్కవంక! ఇ

తైఱఁగున దేశ మొనరి ♦ దీనదశావశ మయ్యె నే ముంక!

చ. తెలఁగని స్వేచ్ఛతో, బలువు ♦ తప్పియెఱుంగని శాసనము

నెలకొనఁజొంటితో, దిశలు ♦ నిండిన కీర్తితో, సమర్థియ

దొలఁగని భోగ భాగ్యముతో, నాలుదూఁగిన ము

ట్టులు తలక్రిందులై, కుడిచె ♦ డు నిమితిలేని విపత్సముగఁ

(క్షణ మూరకుండు) మనదేశమున కెన్నఁజైన మరల ముం

యోగము పట్టునా!—ఎక్కడి యోగము—ఎక్కడి లోకము!

సీ. కొంపలు తెగనమ్మి ♦ కోర్టుల, రైళ్ల, గా

వీ హఠాత్తుళ్ల, వకళ్ల ♦ బెచువారు

పండిన సరకెల్ల ♦ బరదేశముల కంచ

కఱవున కిరి వేఱు ♦ పుచ్చుచున్నారు

మూఁడుప్రొద్దుల ముష్టి ♦ మూన్సిల్ మె.బు

పదివిలోఁ గిన్నలు క ♦ స్పృహనిచ్చారు

ఆస్తి భార్యలచే ♦ అప్పులు తను చేరి

బిచ్చి, యె. పి. లు ♦ బిచ్చునారు

బట్టకొఱకుఁ, జుట్టకొఱకు • బ్రాండ్కొఱకు
సినిలు పరదేశములపాలు • నేయువారుఁ
బూరిగా నెల్లెడల నట్టి • పోవుననుక
దేశమున కీ యరిష్టము • తీఱు బోదు !

(ఉలికిపడి) ఏమిచెప్పమా యా గోల ! (అని లేచి గవాక్షము
గుండ వీధివలకఁ జూచి) ఎవనినో తప్పద్రాగిన దౌర్భాగ్యుని దం
డభటులు - చచ్చిన గేదెదూడనుబలెఁ జరిచర నీడ్చుకొనిపోవుచుం
డ - సోమరులు కొందరు చోద్యముక్రిందఁ జూచుచు వానిని వెంబ
డించినారు ! సిగముడి వీడ, సింగరించిన పుట్ట మూడ - ఒడ్డునఁ
బడ్డ చేపవలె, ఓడ దిగిన నావికునివలె - తేపతేపకుఁ దెయిళక్క-
లాడుచు - అనువు తప్పిన యచయవములతో, అలుకుపాత లైన
యుడుపులతో; పెంట లూడ్చిన తలతో, పెచ్చు లూడిన యొడలి
తో - మన్యపానమునల్ల నీమందభాగ్యుఁ డేమి యానంద మనుభ
వించుచున్నాఁడో !

అయ్యులు క్రొలి కుంజరము • సశ్వసమృద్ధి మెలంగ నేర్చు, నా
అయ్యలెఁ జూచి సింహ మతి • శౌర్య బల ప్రతిభాస్థితిస్మయః
వశ ఘన కుంభయుగ్మము • ద్రవ్యలు నేర్పును; వీని నాశ్మలోఁ
దలఁపక, మానవుండు సురఁ • ద్రావఁగఁ గోరు ని దేమి వెట్టియో!

చిన్నయ్య—(ప్రవేశించి) బాబూ! రంగ డీపూట కొంచెం రమ్మనీళ్లు
బద్దకించి, పెళ్లాన్ని కొట్టబోతే - ఆదెబ్బ, అడ్డవెల్లిన అత్తగారికి
తగిలిం దంటండి - అందుకోసం పోలీసువా రాయెదవను తేళను
కీడ్చుకుపోతున్నా రంటండి- యేల్నివారితో యీసంగతి చెప్పమని
ఆడిపెళ్లాఁ వొచ్చి అగోరిస్తోందిండి.

రఘు—ఏమీ - యిప్పుడు పోలీసువాఁడే నీడ్చుకొనిపోఁబడుచున్న
వాఁడు రంగఁడా ! ఇటువంటి విషయములలో మా నవుకర్లకు
మేము సాయపడువారిము కా మని చెప్పిము !

చిన్న—చిత్తం బాబూ ! చిత్తం. ఇదే మా పటాలలో అయితే

యీపాటికి చీకటికొట్టో యేశా రన్నమాటే. తెల్లోడు తాను
తాగడవే కాని- యెడటివాడు తాగడాని కెన్నడూ వొప్పుకోడు.
రఘు—సరే - నీసోదే చాలుఁ గాని - వీలుగా నున్నయెడల నొకసారి
పయికి రమ్మన్నా నని విశ్వాసరావుగాఁగితోఁ జెప్పి - కొత్తగుఱ్ఱ
ముసకు జీను కట్టి కొనితెచ్చుమని గుఱ్ఱపువానికి వర్తమాన మంపుము.

చిన్న—చిత్తం బాబూ ! చిత్తం. (అని నిష్క్రమించును.)

విశ్వా—(ప్రవేశించును)

రఘు—మామగారూ ! రంగని సంగతి విన్నారా ?

విశ్వా—విన్నాను బాబూ !-విన్నాను.

రఘు—తోడనే వీనిని కొలువునుండి తొలగించుట మంచిది కాదా?

విశ్వా—మంచిదే కాని - యొకసారి మండిలించి చూతము.

రఘు—ఏమి వెట్టి ! గుగ్గిళ్లు పెట్టిన గూనివంపు తీటునా ?

ఆ. దూదిబుంగ నరుడు, • దుర్వ్యసనంబులు

నివురు లేని చింత • నిప్పు రవలు;

స్వర్ణమునకు దారి • సంఘటిల్లిన నంతు

చూడరాడ నీడ • నాడు లేడ !

ఆపయిని—

గీ. అంటురోగంబులకును, దు • ర్వ్యసనములకు

లేదు పరికింప భేదము • లేశమేని ;

దరికి రానిత్తు మేని-త • ధ్యముగ క్షేగు

పోలిక, క్షణంబులోఁ జుట్టు • ముట్టి తీటు !

విశ్వా—నిజమే నిజమే. కావుననే, దుర్వ్యసములకును మనకును
దూర మెంతయున్న సంతమంచి దని పెద్దలు చెప్పుదురు. తమ

సెలవుప్రకార మీరంగని తత్త్వణమే తొలగించెదను.

రఘు—(నవ్వుచు) సరి కాని, మామగారు ! సాహసించి యడుగు
చున్నాను- మీ కేమియు దుర్వ్యసనములు లేవు కద ?

విశ్వా—ఈశ్వరానుగ్రహమునల్ల నింతవఱకు లేవు !

రఘు—ఆఁ ! మాచుగా రిప్పుడు నా చేతిలో— మశ్యము గలమునఁ
 జక్కినట్లు చిక్కినారు ! మీకు నన్యవ్యసనము లేదా ?

నీ. నన్యంబు గృష్టిని • నాశంబు గావించు

పొగచుట్ట పెరివుల • పొలుపుఁ జెఱచు

బీడీలు జహ్వా క • ప్రియ మాచరించును

సిగరెట్టు గుండెను • సిద్ధిలఱుచు

మన్ద్రతు బుద్ధికి • మాంద్యంబు కలిగించు

గంజాయి పిచ్చిని • గలుగఁ జేయు

కాపీ నరంబుల • కాపశ్చుఁ గలిగించు

టీ పైత్యవృద్ధి ఘ • ట్లింగ జేయు

మాదుము వివేక మెల్లను • మంటఁ గలుపు

భంగు జ్ఞాపకశక్తి కిని • భంగపఱుచు

అభిని రక్త మాంసంబుల • నార్చివేయుఁ

గాంచ, దుర్వ్యసనంబులు • కావె యివ్వి ?

మంతికూడిని దని నా కెన్నఁడుఁ దోచు వేదా

నా ! అట్లయిన న్నాశి—

నీ. ఏదో • నేనియు బిడియంబు

వెడలించి, చేయి చా • పించితీలు !

విశ్వా—ఆమాట నిజమే. వెలమదొరగారు కూడ పొదుము ముట్టికి
 వెనుకతీయరు !

రఘు—తఱచుగా నేడనో • దాఁకొని, వెళ్లి యె

త్తించి, తైతక్క లా • డించితీలు !

విశ్వా—ఏడనో కాదు—ఎదుట నుండియే కంటి కగపడదు !

రఘు—ముందుగాఁ ద న్నెత్తి • మూర్కొనకున్నఁ, జే

యఁగఁ బూను పని కిష్టు • తగిలినీలు !

విశ్వా—సందియ మేమి— భోజనసమయమునఁ గూడ పొదుము పిల్చి
 నఁగాని కథ నడువనివారు కావలసివలెను !

రఘు—ముక్కను ముటుగు తూ ♦ ముగి జేసి, రేవుని

తిన్నెపై నైన చీ ♦ దించితీలు !

విశ్వా—దేవుని తిన్నెమీది నే కాదు—దేవుని తలపైగూడ నాయూ
టతో నప్పుడప్పు డభిషేకము జరుగుచునే యుండును !

రఘు—ఊటమరికలతో మేని ♦ యుడుబల్లె

నించి, చాకలిచేత ది ♦ ట్టించితీలు !

విశ్వా—చాకలిచేతనే గాదు—వాకలియూడ్చు దాసీదానిచే గూడ
చావుగొల్లు తినవలసినదే !

రఘు—ఇలుకలుకు లేల-వెలయాలు ♦ పగిది-నెని

నెక్కి, కట్ట కండ్లు చేతి ♦ కచ్చితీలు !

విశ్వా—నిజమే బాబూ !—నిజమే ! ఇదుగో - నా పొడుముబుట్టి
నిప్పుడే పప్పుక్రింద బ్రగ్గులుకొట్టెన ! (అని యట్లు చేయుచు).

రఘు—సెబాసు ! నాజన్మ మిచ్చుడు చరితార్థ మైనది ! ఏమా ?

గీ. ఏటవాలుగఁ బాతెడి ♦ యేటి నుండి;

ప్రణమువలె నచ్చు లలములను ♦ ఋణమునుం,

నాటుకొనినట్టి దుర్వ్యస ♦ నములనుండి—

యొకనిఁ గాపాడినను జన్మ ♦ మొప్పు నండు.

చిన్న—(ప్రవేశించి) బాబూ ! గుఱ్ఱం వొచ్చిందండి.

రఘు—మామగారు ! నే నొకసారి మనతోటవలకుఁ బోయి వచ్చెద.
ఈపూట వచ్చిన యుత్తరము తివిగో యిచ్చట నున్నవి. (అని
బల్లమీది యుత్తరములు చూపి, బట్టలు వేసికొని, చిన్నయ్యతో
నిష్క్రమించును).

విశ్వా—(ఉత్తరములం దీసికొనుచు) అవురా - అబ్బాయిగారి యో
గ్యత ! ప్రభువు లండలు నిట్టివా నైనవో బ్రజలభాగ్య మెట్లుం
డెడిదో గదా !

సీ. కోళ్లతో, గొట్టసా ♦ త్తుళ్లతో, సేను కుం

దేళ్లతో గొలుపులు ♦ తీలువారు !

హేలును లక్షలు • వెచ్చించి, కుక్కలఁ

గొని మూతి నాకించు • కొనెడివారు !

ఇంటిదాసీలకు • బంటులై, భార్యల

మోము లన్న మొగాలు • ముడుచువారు !

పాదువేసాలకై, • బ్రాంది సీసాలకై

యెట్టేటనే విక్ర • యించువారు !

నై, జమీందారు లెండతో • నైజకీర్తి

గంగలోఁ గల్పుచున్న యి • క్కాలమందు--

భాగ్యనశమునఁ గాక, యి • ప్పగిది పరమ

పావనుండైన ప్రభువు సం • ప్రాప్త మగునె !

చిన్న—(నడిగాఁ బ్రవేశించి) అయ్యా ! అయ్యా !- రండి!- రండి !-

పామగుట్టం బెదిరి బాబుగార్ని పడదోసిం దంట !

విశ్వా—(ఉలికిపడి) అరేరే ! యెంతపని జరిగినది ! అబ్బాయిగారి కేనియు దెలు తగుల లేదు గద?

చిన్న—అమ్మయ్యా ! అంతగుట్టంమీదనుంచి పడితే దెబ్బ తగల్దా!

తల పగిలిం దంట- తరువేసి ఆసుపత్రికి తీసుకుపోతున్నా రంట !

పోలీసువారు జమీను తీసుకు పొమ్మంటే- ఆనవయానికి రంగ

డెల్లాగో ఆదా కొస్తున్నా డంట- పాపం, బాబుగార్ని వాడే

పట్టి లేవనెత్తా డంట !

విశ్వా—(ఆందోళనముతో) అన్నన్నా ! యెంతప్రమాద మెంత

ప్రమాదము ! దైవమా ! నీ వింత దారుణమున కొడిగట్టితి వేమి!

ఆ. సకల సుగుణ రాశి • శాంత పయోరాశి

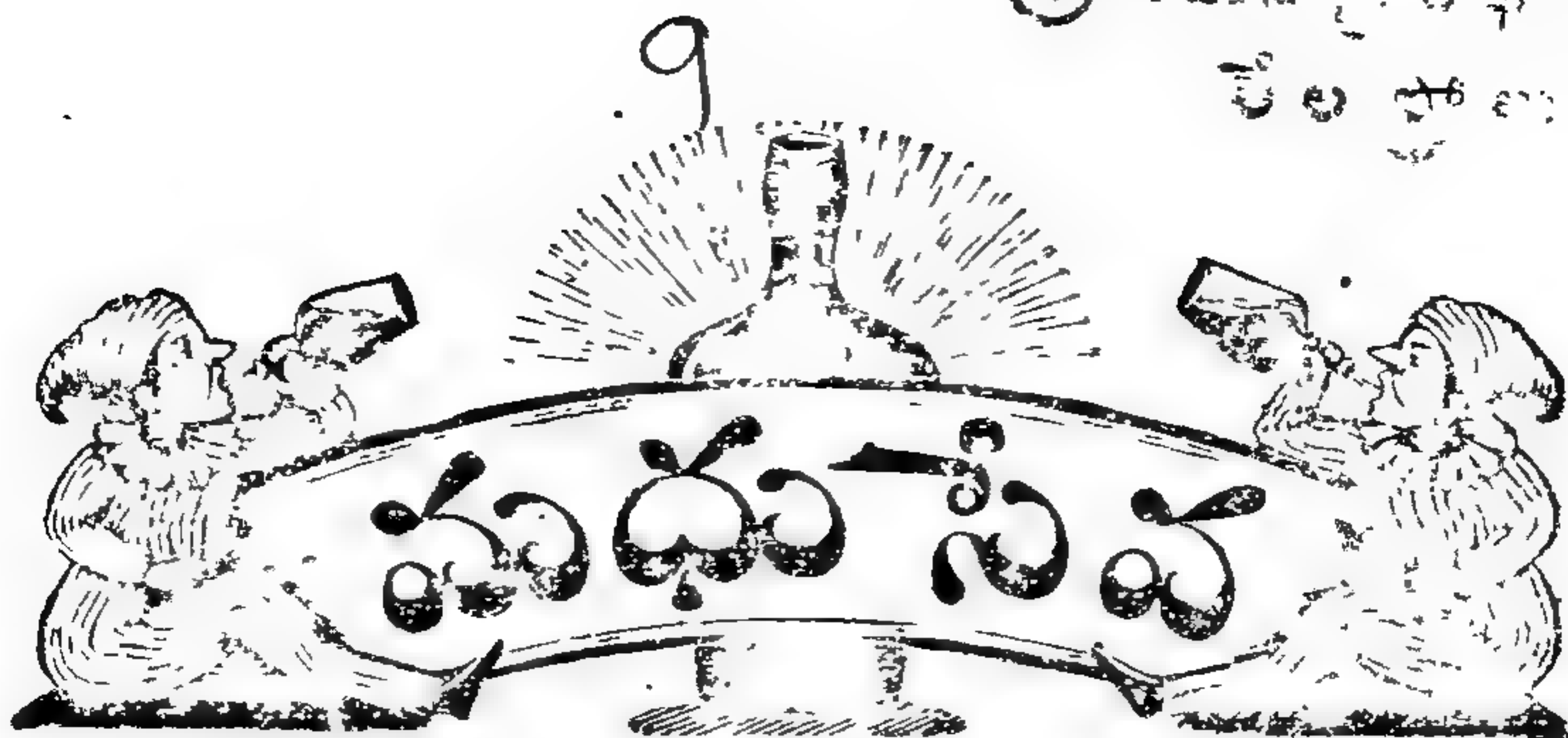
వినయ భరితుఁ, డతి వి • వేక కలితుఁ;

డట్టివాని కట్టి • యాపద కలిగింప

బుద్ధి యెట్లు నీకుఁ • బుట్టె నయ్య !

(అనుచు సత్వరముగా నిష్క్రమించును).

ఇది ప్రథమాంకము.



ద్వితీయాంకము.

మొదటిరంగము.

ప్రదేశము: రావివీధి.

రంగండు—గొడుగు చేత బట్టకొని ప్రవేశించి

పాట

(1) సారా కల్లు సల్లగ వుండు - రొక్కంబిట్లు నొండు
లోకల్తో నా కేవి పని! - యీ లోకల్తో నా కే

(2) కాలవ లన్నీ కల్లే అయితే - సవుద్రం వంతా సా
కలు మోస్తే నా కేవి బయట! - కాటకం మోస్తే

(3) సారా నీసా సక నుండగా - నేకను గుప్పెడు నీ
హాయిగ వేణు పోవాలి - అప్పుడు పొంగి రావాలి!

నుదేయ వేదీ!—సారా నానోడే సరసా; కల్లు తాగి
నో కీ మురుగు. కా రన్నవాడు నా కాలి గోరుచున్నాడు—చి డలా
దురు! అయితే, వోటిమాత్తరం నిజం: తా గివార్ల అదరుష్టం
వంతా తాటిసారాతో చే పోయింది. అందులోనా సిగురుసారా
పోవడం—సిరి పోవడంవే! ఆ మామిడిసిగురు రంగూ—ఆ సకల
సంపెంగ వోసనా—ఆ అగ్గినిప్పు నిషా—వో! వో! గ్యాంకం మోస్తే,
వొట్లు గరిపొడుస్తుంది! పాశరమ్మ—ఈ రమ్మెచ్చి—రొమ్మలు
చిన్నేస్తుంది! అయిదుబుట్లు తాగినా, అగ్గిపుల్లమంటలాగ—అంతలో
పెట్టు! స్వామీయ తాల్లక నెంబ క్లెయ్యక వోచ్చాక—కల్లుమాడం
కాగలీ అయిపోయింది! కల్లు తాగితే మురుపు—కిలికావంట్లో

వున్నట్టుండేది! ఇప్పుడు కల్లు తాగితే - కల్లు తిరిగడం, వొళ్లు పెరగడం, పళ్లు విరగడంతప్ప, పై నేమీ లేదు! కల్లు సామ్రాజ్యం యెక్కడుందో కనపర్చిందాకా, బేషనోళ్లను పట్టుకుని, గేపుల్నా కేలాగు తన్నే బేసుగ్గా వుండేది! (పరిక్రిమించి) నేను రంగం నెల్లి-ముడుపులమ్మ తీర్తానికి మూడేళ్లు. ఈ మూడేళ్లలోనూ పూరంతా ముక్కలూ సెక్కలూ అయింది! బ్రాంధిసాపులు పలచబడ్డాయి-సారాకొట్టు సగం వైనాయి-కల్లుదుకాణాలు కనపడకుండానే పోయాయి! కావీహూశేళ్లుమాత్రం కావోసిసన్ని లేచాయి! కానికల్లు కావలిస్తే - కానీ యెల్లినట్టాలి! ఈ దుకాణాలు దూరంగా తరివేసివోళ్ - పడదీసి - తన్నినా పాపం లేదు! నోయి రంగ! వోయి రంగా! - నా సేతినిండా డబ్బే వుంటే - కానీ రావేళ్ళర్లాకా కల్లుసలివేరిస్తు పెట్టించిక పోయ్యానా! నోళ్ళ కొక్కళ్ళకీ తల్లో వూకిన్నమాట లేదు! (ముందు వచ్చి) అడుగో సిపాయి సిన్నయ్యతాత! (పరిక్రిమించి) ఏమి తాత! - యెల్లా వున్నావు?

(పరిక్రిమించి) ఇజ్జో-రంగ డెప్పుడో రంగాన్నంచి దిగాడే కి? చిన్నటి వోడలో వొచ్చాను తాత!

చిన్న—ఎన్నాళ్ళ కొచ్చావు! ఏదిటి రంగం పేషేషాలు?

రంగ—అబ్బో! రంగం సంగతి సెప్పడానికి నాతరవా- నాయబ్బ, తరవా! ఎవణ్ణి సూసివా - సేతినిండా డబ్బు- కడుపునిండా సారా! పెరియిదినీ బ్రాంధిసాపు- సందుసందుకూ సారాకొట్టు! బ్రాంధి సారాలు తాగితే బర్దావోడే తాగలి; అయితే, రమ్మ సారా వొచ్చాక, రంగాన్ని కూడా పోకు తగ్గిం దిల.

చిన్న—మే నెల్లిన్నాటిక రమ్మ కా రావేదు.

రంగ—ఏదిటీ! - అయితే నవ్వు రంగం సూశా వన్నమాళే!

చిన్న—వొక్క రంగవేనా!-రంగం, మోరీసా, టోకీ, సింగపూకు, మాండలే-వొక శ్రేణిటి- ఆ టూపంతా సూట్లైట్టాం. ఆసలు అవా

రాజును పట్టుకున్న దెవరు? - మేఘ కాదా? అప్పుడేగా ఆకా
శాన్నుంచి సుచ్చలు రాలాయి! మాపటాల వెళ్లకపోతే మాండ
లీకోట దొరకేదా! ఆరాజు సింహాసనాన్ని ఆరువందల వజ్రరా
లున్నాయి! కోటలో యెటుతిరిగినా - కోడిగుడ్డంతేసి రత్తనాలు
కాళ్లకు తగిలేవి!

రంగ—రత్తనాలేనా - రమ్మసారా యేవైనా వుండేదా?

చిన్న—రమ్మంకా రాలేదన్నాగా? - ఇష్టమొచ్చి సంతయిప్పసారా
కట్టసారా దొరికాయి.

రంగ—అయితే నువ్వు సేనాసారాలు సూశా వన్నమాట!

చిన్న—సూశాను గానీ - పావుమంతరం నేర్చుకున్నాక, పతిరిసేవ
మొదలెట్టి - కల్లు సాగాలు కంట సూట్టం మానేశాను.

రంగ—సరేగానీ - బాబుగా రెల్లా వున్నారు?

చిన్న—బాబుగారు బంగారంలా గున్నారు. అన్నట్టు సెప్పలేదు.
బాబుగారు పడ్డప్పుడు నువ్వు సేసిన సేవకు, బగుమతి యివ్వడానికి
పిలమంటే - నువ్వు రంగ! వెళ్లినట్టు నేనే సెప్పాను. అప్పట్లో
నువ్వుంటే అడిగిన యీనా విచ్చేవారు. నిజంగా బాబుగా రప్పుడు
నీమూలాన్ని బతికారు!

రంగ—తప్పు తప్పు! నామూలాన్ని కాదు - నవయానికి నా సేతులో
వున్న సారాసుక్క మూలాన్ని బతికారు! ఆ పడ్డపాటుకు ఆ
సుక్క పడకపోతే - ఆపాట్ను గుటుక్కు మనవలసిందే!

చిన్న—అయితే బాబూ! - అయ్యగా ర్నీకాడికి తెచ్చించి నీసేతి
బోణేయేనా!

రంగ—అదేం టదేంటి? - ఏకాడికి తెచ్చిం దేంటి?

చిన్న—ఏకాడికా - (మెల్లగా) తాగినో డంటే తరివేశేకాణ్ణుంచి -
తాగుమోతుల్ని సూట్టూ కూకుండబెట్టుకుని, తప్పతాగేకాడికి!
కావోసినంత సొమ్ముతో కలకల్లాడేకాణ్ణుంచి - అరవ య్యేల్లాకా
అప్పుసేనే కాడిక! ఈవలి తెలిసిందా?

రంగ—(అశ్చర్యముతో) నిజంగానే?

చిన్న—అమ్మతోడు! ఆమారాజమీద నే నబ్బి నానతానా!

రంగ—అవు సవురు! అందు కాచ్చెరి వేవుది! నా గొట్టుకు నా కెల్లాతగులుకుందో తెల్సునా? మాబాబు దినాసకీ, మా సాతాని జియ్యన్న సచ్చినోడు. కానికాని పుచ్చుకని, కాస్త కాస్త నేషల్లో పోశాడు! ఆకావిడబ్బు నీళ్లతోనూ, కావారపు బీజిలాగు పట్టు కుంది! అయితే, బాబుగారికి కార్జు వయందా?

చిన్న—కావోసిసంత బలవంతమీద సిరుసు కార్జుమాత్తరం జరి గింది. అదొక, అమ్మగా ర్నారు పంపాలేదు. యీరు తీసుకునే రావేదు. అయితే, రంగాన్నంచి అప్పుడే వచ్చావా వేం?

—అబ్బో అగొడవ నేనావుది. వో బర్దావోడికీ నాకూ, సారాకొట్టులో జగడం పెరిగి. శాకుతో పొడిశాను. అందుసేత వాలీసోత్త కంకండా. అమాంతంగా సక్కరావల శొద్ధింది.

చిన్న—అల్లా గయితే నీ నేతితోంద రికా అలాగలే వన్నమాట! ఏం తెచ్చావు రంగాన్నంచి?

రంగ—రంగాన్ని గడిచిం దంతా రమ్మనీళ్లకే పోయింది. వో పేట్టి, వో పట్టురువాలూ, యీ గొప్పనూ, పదిహేవయలు రొక్కల మాత్తరం. తెచ్చాను. పదిహేవయలూ వచ్చిన్నావే పలుస లమ్యాయి. మొన్న పెట్టన్నాను, నిన్న రువాలవ్తూవు, యీపూట యీగొడు గట్టుకు బయదెల్లాను.

చిన్న—నో, సరే, అవుగో. సెప్పగా వొస్తున్నాడు! అదీకంట పడితే యేదో పని సెప్పక మానడు. ఆస కుటి కొస్తాను నీవ.

రంగ—సెరమగా డేవడు?

చిన్న—బాబుగారికి దాడిచిన గాలోన్ మేష్ట్రాలో నొకరు! తప్పి ప మాటలు తగువాత నేనుతాళే!

(అప్పుడు నిద్రపోయింతురు.)

—

ఖని యని తెలిపి- బాధానివృత్తి యగువలకును బ్రాందిసేవ తప్ప
దని చెప్పెను ! ఇంక జేయవలసిన దేమున్నది ?-

చ. పదిలముగా గవాటమును • వైచి, యొకండనె కూరుచుండి యీ
గది నొకకొన్నినాళ్లు- నిటఁ • గా దని మా వనవాటి కేగి పూ
పొదలను గొన్నినాళ్లు-నిరు • పూటల మందుగఁ గ్రోలి క్రోలి, హా!
తుద కిటు రేపు మాపులును • దుష్టిగఁ ద్రాగెడుదాక వచ్చితి!
శర్మ-ఇంక జెప్పనక్కఱ లేదు. ప్రపంచమునందలి పైతరగతి త్రా
గుబోతులలో-వందకుఁ దొంబదిమంది వైద్యులవల్ల వక్రించినవారే!

గీ. తథ్యము వచింతు- మద్యసుం • దరికిఁ గన్న
తండ్రి వైద్యుఁడు; నెలయాలు • తల్లి; వైష్ణ
వుఁడు చెలికాఁడు; తద్వర్త • కుండు దూత;
జారలుం, జోగులు, నిశా • చరులు, మంత్ర
వాదులుం, జూదరులు, నటుల్ • వలపు మగలు !

రిఘు-అయినను, నే నాయన చెప్పఁగానే మెత్తబడ లేదు. అనేక
సాధనములు చేసి చూచినాను. కాని, దానితోఁ గాని తలపోటు
తగ్గడిదేకాదు! చివర కొకిసంవత్సరమున కాశిరోవేదన పోయినది.
అయిన నేమి- అప్పటికే యది వెన్నెముకవలకును వేరుతన్నినది !
శర్మ-(తనలో) కనుకనే, మావంటివాండ్ర కింత గ్రాసము దొరకు
చున్నది ! (పయికి) అయిన, నందులకు మీ రస్యధా భావింప
నవసరము లేదు.

* ఏ లిటిల్ విస్కీ, నౌ అండ్ డెన్,

యీజ్ రెలిష్సు షై దీ బెస్టు ఆఫ్ మెన్.

అని కారికలే యున్నవి. అది కాక- మీరు గుట్టముమీఁది
నుండి పడినప్పుడు మీ నేవకుఁడు పోసిన చుక్కలే మీ ప్రాణము
లను నిలిపినవి. కాకున్నఁ దోడనే కాళ్లు, జేతులు, జల్లుబడెడివి.
మద్యముయొక్క మహిమకు మేరయున్నదా !

* A little whiksy, now and then, Is relished by the best of men.

సీ. కనుగందువార డొక్క • గ్లాసు వేసివేసిన

హనుమంతునకు గఠతు • లాట నేర్పు

మూగవార డొక్క ద్రా • ముం గొన్న మాత్రాన

వేనోళ్ల శేషుని • వెక్కిరించు

పిఱికివార డొక్క యాన్న • పీల్చిన యంతన

యుత్తరు చెంపపై • నూచి కొట్టు

పుం స్వహీనుం డొక్క • పుడిసెడు గొనఁగానె

సింహబలుం బట్టి • చిత్తు చేయు

ఓరమలోభి యొక్క • పాత్రెడు సేవింప

దాసకన్లు దరిమి • తరిమి కొట్టు

శోకభరితుఁ డొక్క • సోలెడు క్రోలిన

నొడలు మఱచి హర్ష • జడధి మురుగు !

రఘు—(నవ్వి) ఇదిగో- యీ నీ ధోరణియే యిందులకు నిదర్శనము!

శర్మ—నామాటలు మీ రట్లు సవ్యులఁ బుచ్చఁగనవి కావు. జగత్ప్రఖ్యాతి వడసిన- షేక్స్పియర్ త్రాగుబోతు, మెరిక్స్ త్రాగుబోతు; విల్సన్ త్రాగుబోతు, నెల్సన్ త్రాగుబోతు; మసలో-వ్యాసుడు త్రాగుబోతు, వాల్మీకి త్రాగుబోతు; కాళిదాసు త్రాగుబోతు, కబీరుదాసు త్రాగుబోతు; ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలు త్రాగుబోతులు, మును లండలు త్రాగుబోతులు. ఇప్పటి నాగరిక ప్రపంచములో త్రాగనివానికి తానే లేడు! త్రాగినవాడే యూరికి తలమానికము. త్రాగినవాడే గలుగురిలో తగవరి! త్రాగినవానికే యూరిలో దాక్షిణ్యము. త్రాగినవానికే యింటిలో ధర్మసిండము! త్రాగినవానికే సభలో తాఁబూలము. త్రాగినవానికే మేజువాణీలో దండము! ప్రభువు త్రాగక పాలింపలేడు. సేవకుడు త్రాగక సేవింపలేడు! వీలు త్రాగక వాక్కు మెదపలేడు. వైద్యుడు త్రాగక వ్యాధిని గనిపెట్టలేడు! కవి త్రాగక కలము పట్టలేడు. గాయకుడు త్రాగక కంఠ మెత్త

లేడు ! పూజారి త్రాగక పులికాపు పెట్టలేడు- అర్చకుడు త్రాగక హారతి పెట్టలేడు ! వంటవాడు త్రాగక వండలేడు- వడ్డనవాడు త్రాగక వడ్డింపలేడు ! పెండ్లిలో త్రాగుడు, పేరంటములో త్రాగుడు; విందులో త్రాగుడు, వీడుకొలుపులో త్రాగుడు; క్లబ్బులో త్రాగుడు, గ్రంథక్షేత్రంలో త్రాగుడు; రచ్చలో త్రాగుడు, కైలులో త్రాగుడు; భోగములో త్రాగుడు, రోగములో త్రాగుడు; చావులో త్రాగుడు, శ్రాద్ధములో త్రాగుడు ! ఈవిధముగా త్రాగుడు: ఇష్టదైవమువలె నిహ పర సాధనమై- పడుగు పేకలవలె ప్రపంచమంతయు నిండి- గాలి వెలుగులవలె గౌరవాదరములను బడసినది, పడయుచున్నది, పడయ నున్నది !

రఘు—(పకపక నవ్వి) ఓరి నీ లెక్కరు కాల ! టెంపరెన్సు సొసైటీ వారి (Temperance Society) దుంప తెంపెడున ట్లున్నావే ! సరి కాని, యీదుర్వ్యసనమున కిందఱు లోనగుటకుఁ గారణమేమి?

శర్మ—దాని మహిమయే దానికిఁ గారణము. ఆమహిమ కం తున్నదా!

సీ, బ్రాంకిసీసా కంటఁ ♦ బడఁగానె వరహాల

పాతు కాన్పించిన ♦ పగిదిఁ దోచు !

తప్పు మంచురు గార్కు ♦ చప్పు డైనంతనె

జయభేరి విన్నంత ♦ సంబ్ర మొదపు !

దొడదొడ గ్లాసులోఁ ♦ దొలికించు సమయాన

నమృతంబు పడుచున్న ♦ యట్లు లుండు !

చుఱచుఱ గొంతులోఁ ♦ జొచ్చెడు తఱి, పోయి

నట్టిప్రాణము వచ్చి ♦ నట్లు లొప్పు !

అవల, నానందవాద్ధి నో ♦ లాడునట్లు

స్వర్గభూమి విహారము ♦ సలుపునట్లు

రింభ మొడిలోన నిద్దుర ♦ క్రమ్మినట్లు

తన్మయావస్థలోనఁ జ ♦ త్తము సుఖించు !

రఘు—అసహాయవాదులు దాని నంత మొందింపఁ జూచుచున్నారే.

శర్మ—అసహాయవాదులు కాదు సరిగదా- హరిహరాదులు కూడ దాని సంత మొందింప లేరు ! ఏ మందురా? - వారి నడుకొనఁగల మహానుభావులు వైస్రాయి సభలోఁగూడఁ గలరు ! ఆ పైని- ఎలెక్షనులలో దాని కప్పు డెక్కడలేని ప్రాముఖ్యతయుఁ గలిగినది ! విన్నారో లేదో- మొన్నటి మ్యూనిసిపల్ యెలెక్షను సందర్భమున- సారాకొట్టు, మ్యూనిసిపల్ కచేరీలమధ్య, వోటర్లు- తిరుపతిమొక్కుల బిచ్చగాండ్రవలె తీట తీట దొరిలినా రట ! దీని కేమి గాని- క్లబ్బులో గానసభ యట- వెళ్లుమా?

రఘు—చీట్లట గుంపులతో మనక్లబ్బు- శివగంగ తిరునాళ్లను మించి యుండును గదా- ఆగండరగోళములో గానసభ కూడనా !

శర్మ—అసలు, మీకు, సంగీతమునందుఁ జవి కలదా ?

రఘు—సంగీతమునందుఁ జవి లేకపోలేదు గాని-

చ. బిరడలు త్రిప్పి, తంత్రులను ♦ బెల్లన శ్రోంచి, ముడుపుట్టించి, తంబుర శ్రుతి చేసి, గొంతుకప ♦ మున్ సకలించుల నెట్టి, గూబ్బు కరము గదించి, వాతపారి ♦ క్రిమ్మిన చంటమున నివ్వకార వై-
ఖరి సభలోన గింజుకొను ♦ గాయకుఁ డన్న ససహ్యమే జుమా !

శర్మ—అట్లయిన, మీ కాఁడుపాటపై నాదరిము హె చ్చన్నమాట !

రఘు—ఆఁడుపాట యన్న జ్ఞప్తికి వచ్చినది- మొన్నరాత్రి యీవీధి నొక పెండ్లియూరేగింపు వెళ్లినది. ఆయూరేగింపు మేజువాణీలో నొక తె పాడినది గదా- ఆ స్వరమాధుర్య మేమని చెప్పుదును !

శర్మ—స్వరమాధుర్య మేనా- దాని సౌందర్యమాధుర్యము కూడఁ జిత్తగించినారా ?

రఘు—అంతవఱకు జరుగుట కవకాశము లేకపోయినది.

శర్మ—(తనలో) సెగాసు ! అవ్వలెన ఆపరూప్యిటీ (Opportunity) దొరకినది ! ఈసందర్భములో నీతనికి మమత కలిగించి, దాని యింటికే దార్పణిలిగితేనా- నాయుత్పన్నము నాలుగుకొల్లమీఁద

నడచిన నన్నమాటే ! బహుకాలమునుండి దానిపై నాక్షణల
భ్రమయుఁ దీటును- ఈయెఱచేత నీతఁడు నాచేతి టలుబొమ్మయు
సగును ! ఏమి ఛాన్సు ! (Chance) టూ బర్డ్స్ వీత్ వన్ స్టోన్ !
(Two birds with one stone)

రఘు—ఏమిటి యాలోచించుచున్నావు ?

శర్మ—ఏమని చెప్పుదును ! దానియందు మూడలే నీకఁగానే నా
దెండము క్రుంగిపోయినది !

రఘు—అ దేని ?

శర్మ—అ దే మేమిటి ?— ఆ సౌందర్యరాశిని చూడనిపి చూపులా !

రఘు—ఎవతె యా యువతి ?

శర్మ—దానితల్లి దానికి పెట్టిన పేరు : కస్తూరి—దాని సౌందర్యమును
బట్టి లోకులు పెట్టిన పేరు సెర్చ్ లైట్ ! (Search light)

రఘు—ఆ కంఠస్వర మా కస్తూరిదే యని నీ వెట్లు చెప్పఁగలవు ?

శర్మ—ఆ సమయమున నేనుగూడ నా మేజువాణీలోనే యున్నాను.
ఉండకపోయినను జెప్పఁగలను. అట్టికంఠస్వరము కల దీయూరిలో
నదితప్ప యిం కొకతె లేనే లేదు.

రఘు—(నవ్వుచు, అట్లయిన, నీ వీ యూరిలోని ఆటకత్తెల నందఱు
నెఱుఁగుదు వన్నమాటయే !

శర్మ—ఎంతమాట ! అంతో యంతో చేయునది వైద్యముకదా ?

రఘు—అట్లయిన, నీసారి యాసెర్చ్ లైట్ టీవీధిని వచ్చినప్పుడు- ఎన్ని
కాండిల్సు పవరు (Candles power) కలదో చూచెద లెమ్ము.

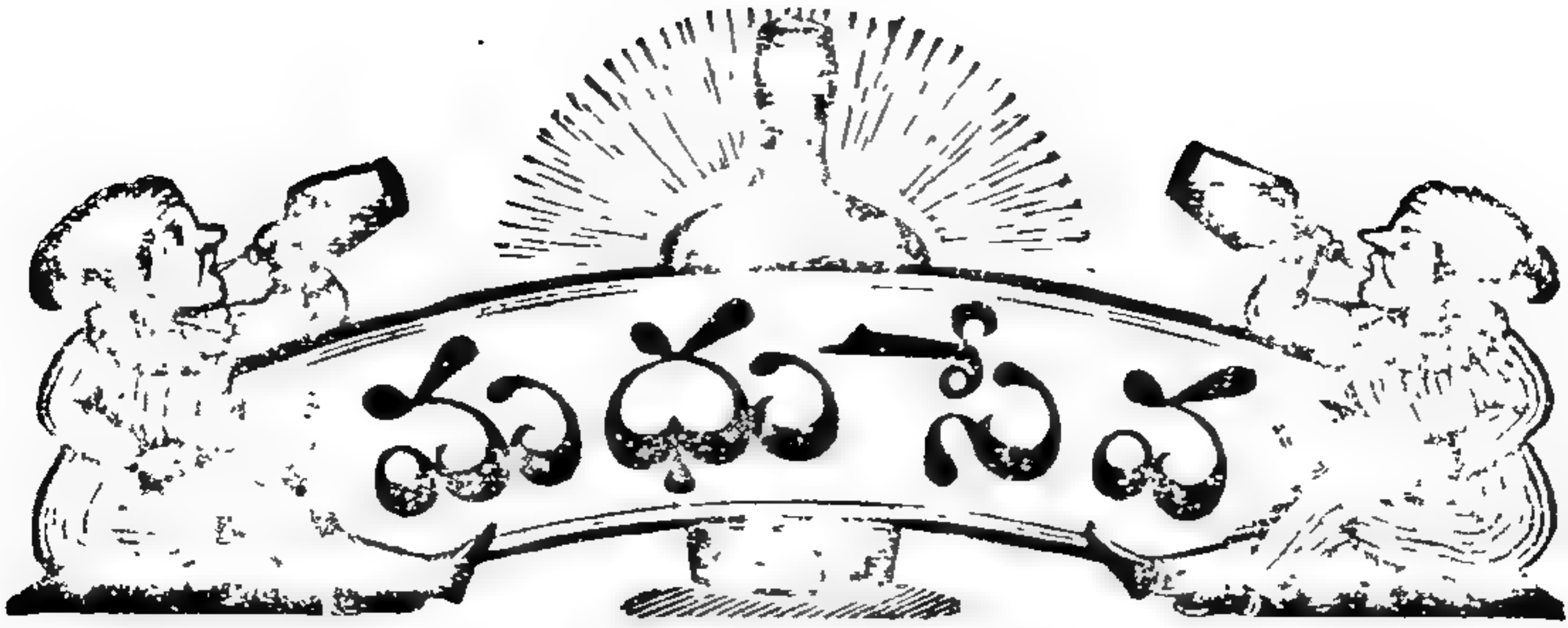
శర్మ—అట్లయిన మీ కా పవరు రేపే చూడఁగలను !

రఘు—అ దెట్లు ?

శర్మ—ఎట్లా ?— మరల నొకసారి రవంత మధుసేవ చేసి మనవి
చేసెదను. కాసింత మీరుకూడ కానిండు.

ఇన్ద్రు—(గ్లాసులు నింపి నోటఁ బోసికొనుచుండఁగా— తొర పడును.)

ఇది ద్వితీయాంకము.



తృతీయాంకము.

ప్రదేశము:—కస్తూరి యిల్లు.

ప్రవేశము:—శర్మిష్ఠ, గూర్కాడి శర్మ, యెడట నిలుచుండి కస్తూరి.

కస్తూరి—పంతులుగారికి నామీద నేడు పరిపూర్ణకటాక్షము వచ్చినది!

శర్మ—ఇదిగో! మొదల నేను పుట్టెను మొగమోటమితో

వచ్చినాను! అట్టే పెద్దమాటలు విసిరి నన్నడలగొట్టకు!

కస్తూరి—ఎంతమాట! తాయామీద మీకు తగనియిష్ట మని వాడుక. అందుచేత నట్లన్నాను.

శర్మ—నిజమే కాని. నీచపుముండ నిలుపుకొనలేక పోయినది!

కులమువానిని మరగి కూటిలో మన్న వేసికొన్నది!

కస్తూరి—అట్లయిన, దానియింటికి మీకు దయచేయుటలే దన్నమాట?

శర్మ—నీతోను! నీతో నే నబద్ధ మాడుదునా? కులమువాడు

పొరలి వెళ్లిన ప్రక్కమీద— కుక్కినపేనువలె గూలబడవలసి

వచ్చినప్పుడా గుమ్మము త్రొక్కుటకంటె గూడనిపని యున్నదా?

ఒక్క తాయారే కాదు. ఇపు డెక్కడ జూచిన నిదే కర్మము!

కులమువాడు ముందు. కిలమువాడు వెనుక!

సీ. సోమయాజులుగారి ♦ శోభనాంగికి, దాని

మద్దిలకాడె కా ♦ మాటు మగడు!

ఆచారిగారి సిం ♦ హాచలంబునకు గ

జైల మోతగాడె కా ♦ వలపు మగడు!

పంతులుగారు చే ♦ పట్టిన యిందిరా

స్వగు పిళ్ళే కాడె కా ♦ చాటు మగడు!

నాయకుగారు ప్రా ♦ ణము పెట్టునట్టి ర
త్తికి తిత్తికాడె కా ♦ తేర మగడు !

పెద్దకోమటి సొమ్మతో ♦ బెరిగినట్టి
మురహారికి తాళగాడె కా ♦ ముద్దు మగడు !
ఇది యది యనంగ నేల యే ♦ యింటఁ గనిన
కులమువారలె విటులు సా ♦ నులకు నేడు !

కస్తూ—అదోష మెవ్వరి దని మీ యభిప్రాయము ?-

సీ. సుబ్బిసెట్టి తెనాలి ♦ సుండరి యింటను
పక్కలు నెచ్చి, దీ ♦ పములు పెట్టు !
పొట్టిసంతులు, విరి ♦ బోణే మేళములకు
నెడలిన యూరెల్ల ♦ నెంబడించు !
కామశాస్త్రులు పూల ♦ కనికి కూతుండ్రకు
మగలఁ దెచ్చుటకు రే ♦ పగలుఁ దిరుగు !
స్వామినాయకు తన ♦ సాని నన్యల కప్ప
గించి, తా వీధివా ♦ కిటఁ బరచు !

కొండమీఁద నన్న ♦ కోతి కావలె నన్నఁ
జచ్చి యెనఁ దెచ్చి ♦ యిచ్చువారె
సాడుపనుల కిట్లు ♦ పాల్పడుచుండంగ
సానిముండ లేమి ♦ సలుపకుండు ?

శర్మ—ఎట్లయిన నేమి- ఎక్కడనో నీవంటిది తప్ప- యేయింటఁ
జూచినను, కులమువాని కుక్క కానిది లేదు !

కస్తూ—సరి సరి నామాటకేమిలెండు- నామీఁది దయచేత నన్నిట్లు
ప్రొడిగించుచున్నారు !

శర్మ—నీతోడు ! నీసంగతి నీయెదుటఁ జెప్పవలసినది కాదు. నిశ్చ
యముగా నీవంటివాండు కోటికి నూటికిఁ గొందఱైన నుండుట
చేతనే ప్రపంచము సిలిచినది ! అందుచేతనే, ని న్నాకాశమున

కెత్తనలె ననుతలంపుతో, మంచి స్కీ మొకిటి మనసలో స్థిర
పఱచుకొని వచ్చినాను. నీతోడు నీ యంగీకారమే తగువాయి.
కస్తూ—ఏదో విశేషము లేకున్న మీ రేతెంచువారు. కారని నేను
మొనటనే యనుకొన్నాను. ఏమిటి యా స్కీము? (Scheme)

శర్మ—జమీందారు రఘునాథరావుగారికిని నాకును, జచ్చినఁ జావు
బ్రతికిన బ్రతుకు అనునంత ఫ్రెండ్‌షిప్. (Friendship)

గీ. ఈడుచునప్పుడు నేనును • గుడువవలయు
ముడుచునప్పుడు నేనును • ముడువవలయు;
కాయములు మావి రెండుగా • గానఁబడిన
మానసం బొక్కటియె కాని • మాలు లేదు.

కస్తూ—అలానటకు నే నాలకించినదే.

శర్మ—అట్లయిన నితఁ సంతగాఁ జెప్పవలసిన ఁని లేదు. ఆ (Influence)
యిష్టాయ స్సంతయు నీ నిమిత్తము వినియోగించి- నిన్ను బం
గారు పిచ్చుకను జేయుటకు నిశ్చయించుకొన్నాను.

కస్తూ—ఏ విధముగా?

శర్మ—ఏ విధముగా నేమిటి?— ఆయనకును నీకును అతుకు పెట్టి.

కస్తూ—(తనలో) ఇతనిరాక నా కిప్పు డర్థ మైనది. కనుక, నే
నిస్సంకు కాసింత గడుసుతనముగా వెళ్లవలెను.

శర్మ—ఏమిటి యాలోచించుచున్నావు?

కస్తూ—అనుకొన్న దొకటియు, ఆలకించిన దింకొకటియు నైన దిని.

శర్మ—నీ వే మనుకొన్నావు?

కస్తూ—(మొగము చిట్లించి) సరే, నే నే మనుకొన్న నేమి! అందు
ప్రమాని పండున కట్టలు చాచుట యవివేకము కదా!

శర్మ—అనఁగా?

కస్తూ—అనఁగాను లేదు, వినఁగాను లేదు కాని— ఆరాత్రి మీ రా
యూరేగింపులోని నెందులకు వచ్చినారు?

శర్మ—అండలు నెందులకు వచ్చినాలో— నేను నెందులకే.

కస్తూ—అలాగుననా ! అమాట తెలిసినచో- అందఱను జూచిన కన్నులనే నిములను జూచియుండెడిదానను ! (అని చరాలున మరలును)

శర్మ—వెళ్లకు వెళ్లకు- వెళ్లిన నొట్టు ! (అని చటాలున లేచి, చేయి పట్టుకొని) ఇప్పు డన్నమాట యేమిటి? అందఱను జూచినకన్నులనే నన్నను జూచియుండువా ? అట్లయిన, స్పెషల్ (Special) కంట్రీతో జూచినా వన్నమాటయే ! నిజముగా నామీద నీకట్టి యభిమానమే యున్నచో- నీ పాదములపై బ్రాణములువిడువనా !

కస్తూ—అమ్మయ్యా !- ఆపనిమాత్రము వలదు ! బ్రతికియున్నచో బైచూపులతో నైన భ్రమ తీర్చుకొనెదను.

శర్మ—(స్వతోషముతో) వహ్వ ! వహ్వ ! వన్నమోర్ ! వన్నమోర్ ! ఏమి తేమిటి ? భ్రమా ?- ఎవరిమీద ?- నా మీదనే ! ఆ బంగారునోట- ఆముద్దులమాట మఱియొకసారి యను !

కస్తూ—ఇల్లికి జెలగాటము, ఎలుకకు ప్రాణపోకడ యనునట్లు- నా మాట మీ కంత నవ్వులాటగా నున్నది ! అదిగో- మరల నవ్వుచున్నారు ! పోసిండు నే నిక్క జెప్పనే చెప్పను ! [అని మరలును]

శర్మ—(మరల పట్టుకొని) నాతోడు ! నన్న చంపుకొని తిన్నట్టే ! ఏ దేదీ ?- ఆరాత్రి నన్ను జూచినదిమొఱులు ?- చెప్పు మఱి !-

కస్తూ—చెప్పుట కేమున్న దేమిటి ?-

ఉ. అన్నము తిన్న నొట్టు ! నిదు • రన్నది పోయిన సంతకన్న నొ !
తెన్నును నిట్టివంత విని • యేని యెఱుంగను ! సిగ్గు ! సిగ్గు ! నా
కన్న లివెంత దుండగపు • గన్నలొ- మీ వదనారవిందముం
గన్న కుణంబునుండి మిము • గాంచుటకే పలవించు నిచ్చలున్ !

శర్మ—హాయి హాయి ! హాయి హాయి ! అదృష్ట మనగా నాది ! ఏదీ- ఆపాటున నొక్కముగ్గు పెట్టు ! (అని కౌగిలించుకొని ముద్దాడి) ఇదిగో- యిప్పుడు నాసంగతి చెప్పెద విను. నీకు నామీద నిన్న నో మొన్ననో కలిగినది కాని- నీమీద నాకు నికుటినుండి పుట్టి నది ! అయిన నాస్థిలో నీయింట గాని పెట్టుట కిష్టము లేక-

మ. కనలార న్నినఁ గాంచి యైనఁ దీనియఁ • గా వచ్చు నం శ్చెయ్యె
 పని యున్నట్లులె, వెట్టికుక్కి వరుసం • బల్కాణు మీయి. తీ వం
 కను దారాడుచు- నీవు మేళముల కే • గ న్నెంబ నే శ్చెయ్యె
 దీసము ల్పుచ్చితి- నామొర ల్వినియె నా • తీ! దైన మీనాఁటికి!

కస్తూ—అడుదానికిని మగవారికిని గల యంతర మెంతయో చూచి
 తోగా ! నిరుటినుండి మీరు నివురగప్పిన నిష్పవలె నుండి- నిన్నఁ
 గాక మొన్నఁ బుట్టిన నావలపు నే నిట్టే బయటఁ బెట్టుకొన్నాను!

శర్మ—ఇదిగో- నవ్వకుండ, నా మొగమువంకఁ దిన్నఁగఁ జూచి
 చెప్పు- నీవు నిజముగా నన్న నలచితివా ?

కస్తూ—(చిరాకుతో) ఇదిగో యిదే పురుషులయొక్క నేన్నపండు!

శర్మ—నీతోడు నీతోడు :- ఆమాట మఱియొకసారి విని యానందిం
 పవలె నని కాని- నిజముగా నీయ దు నమ్మకము లేక కాదు.
 నీమాట నమ్మనివాఁడు నీయింటఁ గుక్క యై పట్టు ననుకో!
 నచ్చినదా? నచ్చినచో, నానంక నొకసారి చూచి పక్కన నెత్తు!
 ఆ! చాలును ! ఇక్కడి కొకరిమన సొకరికిఁ దెలిసినది కనుక,
 నిక ముందుసంగతిని గూర్చి ముచ్చటింతుము. నీకడ నిక దాఁడ
 రికమేల- నా మెడీకల్ ప్రాక్ష్యసువల్ల నాకు వచ్చునది నా సిగరెట్ల
 కుఁ జాలదు. అట్లు గాక, నిన్ను నేనే భరింపఁ గలిగినయెడల-
 చక్రవర్తికైన నీసాన్ని స్యముదొరికనిచ్చువాడనుగాను. అందువల్ల,
 రిఘునాథరావుగారిని నీ కతుకు పెట్టి, ఆయనద్వారా ని న్నాకాశ
 మున కెత్తుటకును- ఆయనచాలున నీతో నానందించుటకును నిశ్చ
 యించుకొన్నాను. నీవుగూడ దీనికి “ఎస్” (Yes) అంటివా-
 నీకు నా మీఁద నిజముగాఁ బ్రేమ యున్నట్లే లెక్క.

కస్తూ—ఎస్సో సస్సో నా కేమియుఁ దెలియదు. మగవారి గూఱో
 చన మగవారికే గాని- అభము శుభము నెఱుంగని యాఁడుదాని
 కేమి తెలియును ? అందును నేను నట్టి యమాయకుఁగాను. నా
 కంటికి నల్లని వన్నియు నీళ్లు, తెల్లని వన్నియుఁ బాలు. నీవు

ముంచినను బాల ముంచినను మీదే భారము. ఆవగింజంతకూడ మీ మాట కెన్నఁడు నష్ట చెప్పుదానను మాత్రము కాను.

శర్మ—అదిగో- అదీ మాట ! ఆమాటమీఁద నీవు నిలువఁబడితివా- యెల్లుండికి నీయొంటిని ఏడువారముల నగలు తగిలించి, ఆవలెల్లుండికి అయి డలతస్తుల మేడమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టు భారము నాది. ఈరాత్రీ రఘునాథరావుగారి నిచటి కీడ్చుకొనివచ్చెద. ఒక రహస్యము- ఆయనకుఁ గొంచెము చుక్క యలవా టున్నది; సరే నానంగతి నీవు వినియే యుందువు. అన్నట్లు, నీ కేమయిన రవంత యలవా టున్నదా ?

కస్తూ—(తెచ్చిలో) రవంతకిర్మ మేమి- పూటకు బుడ్డి చాలదు ! (పయికి) నా కంతగ నలవాటు లేదు కాని- మీవంటివారు తటస్థ మగునప్పుడు మితముగాఁ బుచ్చుకొను వాడుక కలదు.

శర్మ—సరి యిక నేమి- చాలును. ఇం కొకటి- ఇంతవఱ కాయన బ్రౌంది విస్కీలే కాని- పయిరుచు తెఱుగఁడు. పడఁదీసి నీ విప్పుడు పగుగ్రంథములోనికి దింపనలెను. అప్పుడుకాని మన కాయన యంకెకు రాఁడు. తెలిసినదా ?- సోడా విస్కీలు నేను బంపెదను. తక్కిన పదార్థములు నీవు తయారుచేసి సిగ్గుముగా నుండుము. నేను పోయిరానా ?

కస్తూ—అచ్చుయ్యో ! అప్పుడే వెళ్లెదరా ! శీఘ్రముగా వచ్చిన నని నా చేతిలోఁ జేయి వేసినఁ గాని- నేను వెళ్లనీయను !

శర్మ—ఓసి వెట్టియుండా ! నిన్ను విడిచి నేనుమాత్రము నిమిష ముండఁ గలనా ! అప్పుడోడు :- తొమ్మిది కొట్టుసరిక ఆయనయు నేను నిక్కిడ నుండుము. ఒక్కటే మాట- ఆయాస మాయనది- అనుభవము మనది. ఈమాట మనసులో నిడికొని, యెల్లు మసలవలెనో యట్లు మసలుము. ఒక్కము దేదీ- (అని ముక్కు పెట్టుకొని, నిష్క్రమించును).

కస్తూ—(కుర్చీపైఁ గూర్చుండి) మొత్తముమీఁద నీతనికి నాపై

మోజుగానే యున్నది. రఘునాథరావుగా రీతనిచేతి గాట్నపఁ
దిరుగుడుగా నున్నట్లొకవఱకు వినియె యున్నాను. మో కస్తూ
రి రేఖ బయటఁబడు కాలము వచ్చిన దేమో ! ఎందులకుం గొఱ
గాని ముండలకుఁ గూడ నెంతలేసి భాగ్యములు పట్ట లేదు !

సి. కూటికిం గుడ్డకుఁ ♦ గూడఁ దిప్పలు వడ్డ
మీనాక్షి యద్దాల ♦ మేడ కట్టె !
పిలులకోసము వీధి ♦ వీధియుఁ దిరిగిన
మాణి దివాణపు ♦ రాణి యయ్యె !
కిడకు బేడకుఁ గూడఁ ♦ గక్కూర్తి పడినట్టి
కసికికి మోటారు ♦ కారు లొడవె !
పగలు గగ్గోసనఁ ద ♦ పృథ రాత్రి కల నగ
పమ రింగి జడ్డీకి ♦ ప్రాణ మయ్యె !
నర్తకుఁడు, వైద్యుఁడు, నకిలు ♦ వారికాఁత
యనెడు నీ నకార చతుష్ట ♦ యముదే లక్ష్మి;
ఆదినో, మధ్యనో, లేక ♦ యంశముననో
వెలిగి లీఱుదు రిల నొక ♦ వెలుగు వీర !

మఱియొక విశేషము-

గీ. నర్తకున కూర మేడయు ♦ వైద్యున కూక
పతకిమున; న్యాయవానికి ♦ బండీ; వేష్య
కున్నతప్రాకం బివి ♦ గొప్పవెనేని
పరపతియు, గౌరవము, చచ్చు ♦ బడియు హెచ్చు.

కాని, నేను నూపుగింజ వ్యవసాయములోఁ బడి కర్తవ్యము
మఱచినాను ! సోడా విస్తీ లతఁడు పంపును- పట్టెడు కొడిపిల్లతో
పయినంజులును సిద్ధము కాగలవు. నా ముస్తాబున కేమిటి దారి?
అందును, దొంగకుఁ జీకటివలె- వేళ్ళకు వేషమే యంగుతు
కము. నా తల్లిముండ నగలె కాక- సన్నచీరలుకూడ సారాయి
కొట్లకు సమర్పించువఱకుఁ జచ్చినదే కాదు! నా పిల్లిని, నన్నును

గూడ మించినవాడు నా తమ్ముడు ! అయినను, వారి ననవలసిన పని లేదు.

చ. తలఁపగ నాకాంతలకు ♦ త్రాగుదు; పాములకు సుషుప్తిలో భుజ కమిత వ్యయేచ్ఛ గల ♦ పుత్రులు; చోరులకుం బణంబు; కాపుల కెడలేని కోర్టుతగ ♦ వుల్; పనివాండ్రకు బద్ధకంబు; బాపల కసమప్తి దోషమును ♦ బ్రాప్తిలకుండినఁ బట్ట శక్యమే ! వెంకటేశము—(సత్వరముగాఁ బ్రవేశించి) అక్కయ్యా! అక్కయ్యా! అగ్గిపోయింటి బేరం తగిలింది ! అదేవి టల్లా వున్నావు ?

కస్తూ—నా యుండుట కేమి కాని. ఏమి టాబేరము ?

వెంక—కాసింసాహేబు నీమీద కన్నేశాడు.

కస్తూ—ఏ కాసింసాహేబు? సిరంవారి మేడలోని సిల్లుబట్టల వర్తకుడా?

వెంక—అతడే అతడే ! నిన్న గుమ్మంలో నుండుండగా నిన్ను చూచాట్ట. అప్పట్నుంచీ, అట్టుడికిన ట్టుడికిపోతున్నాడు. వట్టి వాజముండకొడుకు ! నేల చూపి నెత్తి గొట్టొచ్చును. ఇదుగో-యీచొక్కా అత డిచ్చిందే. చెపితే నమ్మవు. చేతి కెముక లేదు ! రవంత నువ్వు రంగు చేశావంటే. రమ్ము పీల్చినట్టు పీల్చె యొచ్చును. వీధిలో నుంచోబెట్టి వచ్చాను. ఏ వంటావు ?

కస్తూ—అట్లయిన, నొక సంగతి చెప్పెద నాలకింపుము: ఈ రాత్రి జమీందారు రఘునాథరావుగారు మనయింటికి రాగలరు.

వెంక—(ఆత్రముతో) ఏవితీ! జమీందారుగారే! అబ్బో! అబ్బో! అయితే యి కేవీ! అమరుష్టదేవత మా అక్కయ్య చుట్టకు అగ్గిని పుందించిం దన్నమాటే ! కల్లుకొట్లకు నేను కారుమీద వెళ్లా నన్నమాటే ! వో! వో ! వొళ్లు గరిపాడుస్తోంది! అయితే, అక్కయ్యా! యీ కబు రెల్లా వొచ్చింది ?

కస్తూ—ఆసంగతి యావల చెప్పెదను. ముందీసంగతి విన: పనివచ్చు సరి కింట నొక పట్టుచీరయైన లేకపోయినది. సాహేబుకడ నొక సిల్కుచీర సంగ్రహించఁ గలమా ?

వెంక—అబ్బే- అదెంత పని! కాస్త నవ్వు కొంగు తాకి చావంటే
కావచ్చినన్ని చీల్లు. ఇమగో- యీమచ్చకొస్తావుండు. (అని వెళ్లును.)

కస్తూ—తురకసరసమునకు రవంత చులుకునన మవసరము- చులుకు
దసమునకు రవంత చుక్క యవసరము. (అని యలమారులోని
బ్రాందిసీసా తీసి కొంచెము త్రాగును.)

వెంక—(కాసింసా హేబుతోఁ బ్రవేశించును.)

కస్తూ—(మండ్రిహాసముతో) సలామండి- సాహేబుగారు !- సలాం !

కాసిం—(కంగారుతో) సానివాహూ మాకీ సలాం సెచ్చె- సానివార్కి
మేం- సలాం మీదా సలాము సెచ్చాం ! (అని సలాం చేయును.)

వెంక—అక్కయ్యా ! సాహేబు బావయ్యగారికి నీమీద చాలా సర
దా పుట్టింది. నిన్నట్నుంచి నీకోసం- నిప్పుతోక్కివ కోతిలా
గున్నారు. వొళ్ళి ము ద్రెసితివా- వొండరూపాయ లిస్తారు. ఏం
బావయ్యగానూ ?

కాసిం—కీక్ కీక్ ! మచళులోదీ మాంగ- బయటికీ- బరాబర్ తీసి-
మీ ముంగలా యేశాక్. ఘుమ్మలో మిమ్మల్ని సూశాం-
ఘుమ్మనా మొఘాన్ని ఖన్నా యేశాం- ఘుండెల్లో, ఘుబుల్
ఘుబుల్ బయిదెల్లొంది ! సాపుకీ యెల్లాం- సందుగాకాడా కూకు
న్నాం- ఘుండెల్లో, ఘుబుల్ ! ఘుబుల్ ! ఘుబుల్ ! నవ-
సేక్కున్నాం- నాస్తాకాడా కూకున్నాం- ఘుండెల్లో, ఘుబుల్ !
ఘుబుల్ ! ఘుబుల్ ! బీడి గీడి కాల్సుకున్నాం- బిశానామీదా
తొంగున్నాం- ఘుండెల్లో, ఘుబుల్ ! ఘుబుల్ ! ఘుబుల్ !
కంటికి రెప్ప తగిలే- గాక్కి మాదీ వొఖటి !

కస్తూ—మీ గుబులు నేను తీర్చేదే గాని - యిటువచ్చి యీ
కుర్చీపైఁ గూర్చుండుండు.

కాసిం—మాకీ కూకో మంటే కూకుంటాం- మల్లీ- గులాంసల్లీ
కమ్మంటే- గులామల్లీ అవుతాం.

వెంక—బలే ! బలే ! మా బావయ్యగారిమంటే పర్యూక్తి ॥

కాసిం—(సంతోషముతో) అరే ! అరే ! మాదీ మాంగ-మీదా
అడిందీ వోగో ! మంచీమాటా సెప్పి దాన్కి- మస్తీ- యీనాఁ
విస్తా పుచ్చో ! (అని జేబులోని నూపాయలు తీసి) షక్, దో,
టీ, చార్, పాంచ ! (అని చేతిలో వేయును).

నెంక—(తనలో) నాది నాకు ముట్టింది ! ఇప్పుడు నా ప నేవీ లేదు.
ఇంతలో వోసారి కొట్టుకాడికి పోయి చక్కావస్తాను. (నిష్క్రమిం).

కస్తూ—ఇటువచ్చి కూర్చుండరేమి ? (అని చేయిపట్టి లాగును.)

కాసిం—(పారవశ్యముతో) హ్వ ! హ్వ ! క్యాచుజారే గావా ! క్యా మా !

కిస్తూ—అయ్యో దేవుడా ! అదే మట్లు కిన్నలు తేలవేయచున్నాడు !

కొంఁ తీసి గోవిందా కొట్టాడు గదా ! (చేయి విడుచును)

కాసిం—అరే ! అరే ! సచ్చిపోయాం ! సచ్చిపోయాం ! సాగేవానూ !

మీకో సలాం నేస్తా- సెయ్యికో సెయ్యి తగిలిపిచ్చి- సెనం పుండు

కోండి ! మీదీ శై తగిలేతల్కి- మాదీ పానం- మక్కా యెల్లి !

కస్తూ—అలాగుననా ! అట్లయిన, నీసారి రెండుచేతులు తగిల్చింపెన

లెండు ! (అని రెండుబుజములమీదను రెండుచేతులు వేయును)

కాసిం—(పారవశ్యముతో) అచ్చా ! అచ్చా ! అల్లా మీ సేతుల్లో

అవల్ ఖిషీ- బలే సోఖం పట్టాడండీ ! అందుకూశాతే- బలే

బలే వో శ్లంతా- మీ పాదాల్మీదా పానం యేస్తారే !

కిస్తూ—మా చేతులకు మీ అల్లా మఱయొక గుణముకూడ పెట్టి

నాడు. మీ జేబులలోఁ బ్రవేశించునటకును మీలమీల లాడక

మానవు ! (అని జేబులు తడవి, యంగలి నోట్లు తీసి) అఁ అఁ ! నోట్లు !

నా కొఱకే తెచ్చియుంటా రు. నబాబు దడ్డా యనగా- ఇది !

కాసిం—అదీ మాట ! అస్కా దయా మాకో పుల్లంగా వుంటే-

కుక్కిల్ సేతా నోట్లూ- కుప్పల్ కుప్పల్ కిక్కిస్తాం !

కిస్తూ—అంతవారే మీగు. అన్నట్టు- కూర్చుండ రేమి ? (అని లాగును.)

కాసిం—వొస్తాం, వొస్తాం,- దిర్రా నిలండీ ! (అని కాళ్ల చెడావులు

తీసి చేతఁ బట్టుకొని) బస్- చలో !

కస్తూ—(నవ్వు బిగబట్టుకొని) చేతిలో చెడావు లెదులకు ?

కాసిం—క్యా - చెడావ్ చోడ్డేనా ? అచ్చా ! (జోడు క్రింద నైచి, కూర్చుండి) మల్లీ - మీ హుక్కోందీ- మాపానం వోరుస్తాడండి ?

కస్తూ—అట్లయిన నిదిగోఁ గూర్చుండెడి. (అని యెడిలోఁ గూర్చుండును)

కాసిం—(పారవశ్యముతో) అచ్చా ! బాహ తచ్చా ! ఆవల్ ఖిషీ యిప్పు అందుకుండి- ఆమారా మన్నా- పలావ్ డేక్కాలో పక్కా యేసీ- మాష్టిపండ్లొ మకాం నేసీ- హల్వా మేసీ- హంజూరా కొర్కీ- బీడీ కాల్సీ- గుడాక్ పీల్సీ- ఘు మ్మయ్యా పొయ్యింది !

కస్తూ—సరి కాని- సాహేబుగారు ! మీ కీ గడ్డ మెందులకు ?

X కాసిం—బోల్నా ? కాపోడ్కీ కాడీ- కమ్మోడ్కీ పాడీ; గుమ్మాన్కీ నీడీ- ఖులాసాకీ బీడీ; పడుసోళ్లకీ జోడీ- పలావుకీ కోడీ; రవుత్కీ ఘోడీ- రండీకీ కోడీ; ముల్లుకీ జీడీ- ముసల్మాన్కీ దాడీ- ముఖ్ఖి, ముఖ్ఖి ! మీ అందాన్కీ తోడూ- మీ మూత్కీ దాడీ వుంటే- గజ్జిగీరీ మీ పాదల్కాడా సచ్చిందీ మాట !

కస్తూ—అయితే, హిందువులకు మీ రన్నిట వ్యతిరేక మట కా ?

కాసిం—అదీ మాట ! హిందూవాడూ మీదా పెంచీ, కిందా గొల్గితే- మాదీ కిందా పెంచీ, మీదా గొల్గుతాయ్. హిందూ వాడూ హెడంనుంచీ ఖుష్కీ రాస్తే- మాదీ ఖుణ్ణుంచీ హెడన్కీ రాస్తాయ్. హిందూవాడూ హేసం నమ్మితే- మాదీ ఖురా న్నమ్మితాయ్. హిందూవాడూ శపం నేస్తే- మాదీ నమాజ్ నేస్తాయ్. హిందూవాడూ కాసీ యెల్తే- మాదీ మక్కా యెల్తాయ్.

కస్తూ—హిందువులు కాళ్లతో నడువ- మీరు తలతో నడువ రేమి ?

కాసిం—మాకీ తలా నేలకీ తగలిపిస్తే- మాసీ పోడండి ?

కస్తూ—మాసిపోయినచో, మడలువానిచే నతికించుకొన వచ్చునుగా ?

కాసిం—వుల్కీ తే దాడీ వూడీ పోడండి ?

కస్తూ—(ఒక పెక నవ్వి) అదా వచ్చిన చిక్కు ! (తనలో) అప్పుడీ అమాయికత్వము ! కనికనే, యంత సామ్రాజ్యమును గురించి

గలిపి- కట్టుపనికిని, గుమ్మము కావలికిని సిద్ధమయినారు! (పయికి)
సాహెబుగారు! మీ పూర్వు లెంతటివారో యెఱుఁగుదురా?

కాసిం—జిత్తా సెప్పండి యింటాం!

కస్తూ—చెప్పు మనెదరా? (అని లేచి)

సీ. భరతఖండం బెల్ల ♦ పాలించి సిరులతో

దూఁగినవారు మీ ♦ తురకవారు

కాసిం—అదీ మాటా! యిందండి యీనాం! (అని యుంగర మిచ్చును)

కస్తూ—వీరులై పోరుల ♦ వీరాధి వీరుల

ద్రుంచినవారు మీ ♦ తురకవారు

కాసిం—అచ్చా! అచ్చా! మా సేత్కి కత్తి యిస్తే- మజా సూప్తాం!

కస్తూ—నవరత్న సింహాసన ♦ నంబులఁ గూర్చుండి

తొడరినవారు మీ ♦ తురకవారు

కాసిం—(దిగ్గన లేచి) ధూ! కుర్చీమీదా కూకుండి- కుక్తా అయ్యాం!

కస్తూ—భోగంబునందును ♦ త్యాగంబునందును

తులచేసినవారు మీ ♦ తురకవారు

కాసిం—బరాబర్! పండగా దిగ్గే- పలావ్మీదా పడి నచ్చపోతాం!

కస్తూ—శూరవరులకు జాగీరు ♦ లూరి కొలువు

కాండకెల్ల మిరాసీలు ♦ కవుల కగ్ర

హోరములు, పండితులకు మా ♦ న్యంబు లొసఁగి

తుఱఁగలించినవారు మీ ♦ తురకవారు!

కాసిం—అదీ మాటా! అంతా సెప్పిందాన్కి- సానీ నాన్కి మేం

సంతోసం సేస్తాం- కోరండి- ఆఫ్కా ఖుషీ- కోరండి!

కస్తూ—మాట తప్పుగుద?

కాసిం—మాటా తప్పే- తురకా బిడ్డా మానీ- దూదే బిడ్డా బోలో!

కస్తూ—అయితే, యీ రాత్రి సిల్కుచీర కట్టుకొని హాయిగా మీతో

నండవలె నని యున్నది- పంపెదరా?

కాసిం—యిస్కా మాకీ తుఖ్డా-యిదా సెప్పిందీ- కాకీమీదా యేసి,

కట్టా సీరల్ పంప్తాం— తమర్క్ నచ్చిలయిందీ తాన్ థే నేస్కోండీ.
కస్తూ—కాకిమిండను వలదు- గాడిదమిండను వలదు. అడుగో మా

తమ్ముడు వచ్చుచున్నాడు- అతనిచేత బంపుడు.

కాసిం—అదీ మాటా! హదాగంటా, హవ్వే తల్కి, హక్లా సీరల్

హిక్లా హుండ కోతే- మాదీ బాత్- మంజూర్ సెప్పకండీ!

వెంక—ఏవి టక్కయ్యా! యేవిటి?

కస్తూ—మీ తురక బావగారు సిలుకుచీర లిచ్చెడరట- వెంట నెళ్లుము.

వెంక—వో! రండి బావయ్యగారూ- రండి! (అని పట్టి లాగును.)

కాసిం—అహో! హుండూ వోయ్ హుండూ! హుకుం తీస్కోనీ!

సలామండీ సానీవాసూ- సలాం! మనగా మీకీ తగిల్పిచ్చి- మీదీ

సెగీళం సాపుకీ యెల్తాయ్. నీరా కట్టి మీర్ సిద్ధంగా హుం

కు- మన్నీ నొచ్చి మేం మజాఖా సూస్తాం! చెలో- సాలా!-

చెలో! (అని నొకటేసముఖో నిష్క్రమించును.)

కస్తూ—ఇది-డికి, చీర బెంగ తీసినది!

సీ. ఆజీవోయిన చుట్ట • కగ్గి చేకూడినట్లు

అకటితటి నన్న • మమరినట్లు

లేవడిలో లాట • రీ వచ్చిపడినట్లు

పొరుగుారిలో నప్పు • పుట్టినట్లు

నట్టిట • జేతిక • నాన చిక్కినయట్లు

కిలువులో వన్ను • కరసినట్లు

బగ్గువేసగి నింట • బట్టై యూనినయట్లు

పై బేస్తలో నాట • పడినయట్లు

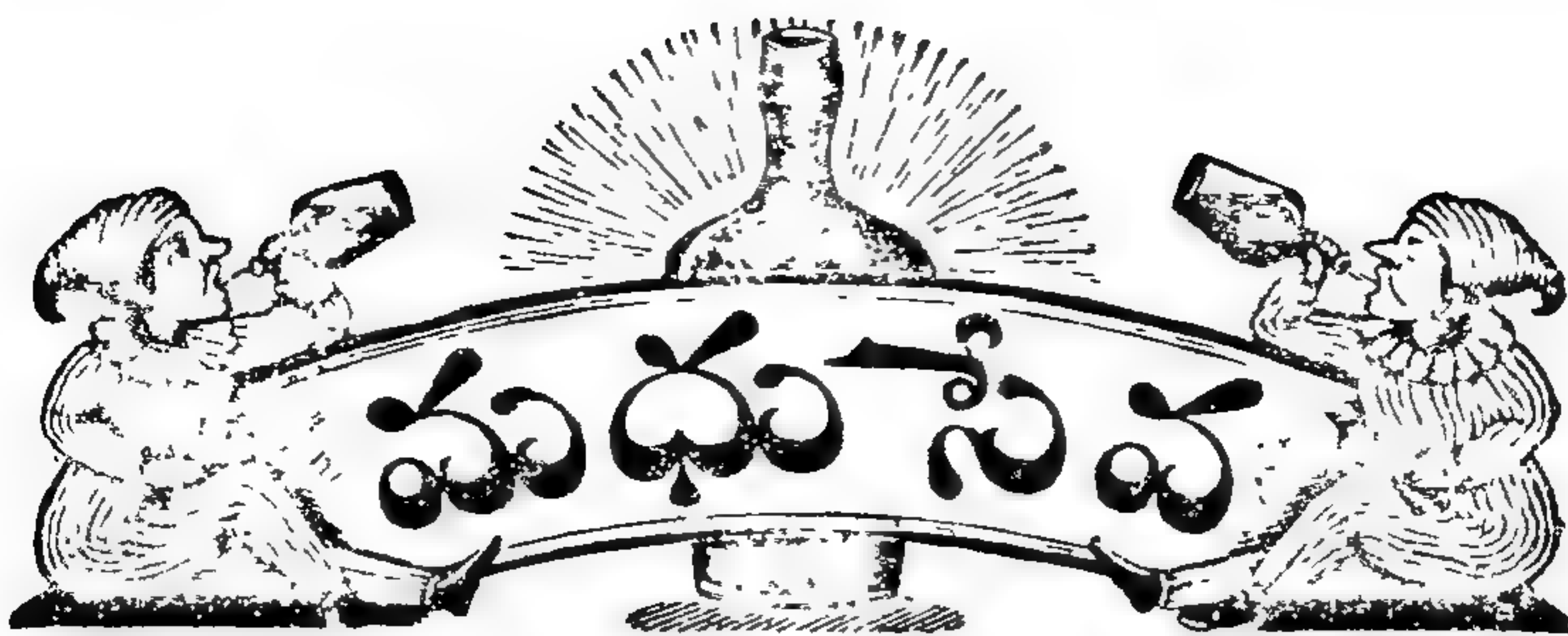
సమయమున కేగుదెంచి యీ • సానాబయ్య

పయికమా యిచ్చె, చీలుం • బంపుచుండె;

మంచిదనములు కడుగమీ • పించె ననుట

కింతకన్న నిదచ్చిన • మేమి నలయు! (తెర పడును.)

ఇది శృతీమూకము.



చతుర్థాంకము

మొదటి రంగము

ప్రదేశము:—భువనాధరాపురారి మేడవీధి.

విశ్వా—(కాగితములు చేతఁ బట్టుకొని ప్రవేశించి) సందియ మేమీ!—

గీ. మూర్ఖ భూషణి సేవయు ♦ మూర్ఖ రోగి

వైద్యమును; మూర్ఖ భృత్యుని ♦ పాలనంబు;

మూర్ఖ శిష్యుని చరవింపు ♦ మూర్ఖ భార్య

పొత్తు- పగవాని కేనియు ♦ బాసఁగ రాదు !

మా ప్రభువు మూర్ఖప్రభువు కాకపోయినను, యింక నేహ విశాచ మానహించినది మొదలు- ఊసరవిల్లివలె- ఉదయ మొక రంగు, సాయంకాల మొకరంగు లోనికి దిగినాడు ! ఆ పయిని, శనిగ్రహమువలె నీ శర్మమొకఁడు దాపురమై- మఱింత మాపి వేయుచున్నాఁడు !

చ. పడుచుతనంబు, స్వచ్ఛయును భాగ్యము, త్రాగుడు, దుష్టమైతి, యే ర్పడ నివి యొక్క టొక్కటియె ♦ బ్రహ్మచర్యసతముఁ బ్రక్కదారికి న్నడపి, వివేకముం గెడపి, ♦ నాశ మొనర్పఁగఁ జాలి యుండ- ని యొడ నవి యన్నియుం గలిసె ♦ నెంతకు నేనియుఁ దేక మానునే!

(పరిక్రమించి) దివాణపు వ్యవహారములను దిలకించుట లేదు- జాగు సేయంగని కాగితములపైఁ గూడ సంతకములు చేయుట లేదు- తుణము మాటాడుటకు సమయ మిచ్చుట లేదు ! అదేని, పయికమునకు హద్దు లేని చీల్లు- అడిగిన వడ్డీల కూరిలో నప్పులు- ఇంతకు చచ్చిచాడువాత నికల కరువాయి యేమిటి !

సీ. సమధికం బైన పు • చ్చా యగ్రహార మీ
 మార్గంబున నె కదా • మాసిపోయె !
 ఘనతరం బగు నిను • గంటి సంస్థాన మీ
 తీరున నే గదా • తిరుగఁ బడియె !
 కొమ రైన కొచ్చెర్ల • కోట ప్రభుత్వ మీ
 విధిమున నే గదా • శీధిల మయ్యె !
 రెప రెపలాడు మా • రెళ్ల దివాణ మీ
 చందంబున నె గదా • సన్నగిల్లె !

ప్రభువు దుర్వ్యసనంబుల • పాలఁ బడిన,
 వ ర్తకుండు కాఙ్గిహూటల్ • వలఁ జనిన,
 తిరుణవిద్యార్థి నాటక • స్థలిని బడినఁ
 జల్లచల్లఁగ ముప్పు వా • టిల్లి తీటు !

అందును, బ్రాహ్మణ సంస్థానముల కస్తమయ కాలమె వచ్చినది !
 మ. వ్యభిచారంబు, దురోదరంబును, నురా • పానంబు సాగించి, జా
 త్యభిమానంబు త్యజించి, యస్యమత వే • పాచారము ల్బాని, పా
 పభయ మ్మాడ, సిరు ల్తొలంగ, ఋణముల్ • పైయాడఁగా, బ్రాహ్మణ
 ప్రభువుల్ పుచ్చిన చెట్టులంబలె నశిం • పఁజొచ్చి రత్యంతమున్ !
 బ్రాహ్మణ సంస్థానముల కే కాదు- బ్రాహ్మణ జాతి కే
 శనిగాఁడు పండ్రెండింటఁ బ్రవేశించినాఁడు !

సీ. చెప్పినట్టులు నడ • చిన కాలమున కత్త
 వారి కుం డయ్యెను • బ్రాహ్మణుండు
 నిన్నటిదనుక మ • న్నించిన దొరిలకు
 ప్రాణగొడ్డం బయ్యె • బ్రాహ్మణుండు
 ప్రేమతోఁ బూజ స • ల్పిన శూద్రజాతిక
 పల్లెఁగు ముల్లయ్యె • బ్రాహ్మణుండు
 మొదటినుండియు స్వాధ్య • ముగ నున్న యుద్యోగ
 పదవికి పిడు గయ్యె • బ్రాహ్మణుండు

నేర్చి సకలకళలు • నేర్చి లోకుల కవి
బ్రహ్మదేవుఁ డనఁగఁ • బరఁగి నట్టి !
బ్రాహ్మణుఁడు నేఁడు • బాపనో డయ్యెను !
కాలమహిమ కాక • కళ మీ కేమి !

అయినను, దీని కన్యల ననవలసిన పని లేదు-

సీ. ముద్దినసులు పండి • ముంగిళ్లు నిండించు
మళ్లు మాన్యములు క • పుల్ల కిచ్చి
తోటలుం దొడ్లు మ • స్తుగ తాకటలు పెట్టి
పెళ్లున నిండ్ల బెం • డ్డి ళ్లొనర్చి
కొంపలుం గోడులు • దెంపుమై తెగనమ్మి
యేండ్లకొలంది వ్యా • జ్యములఁ జొచ్చి
పుస్తెలుం బూసలు • బుణికి కర్చుల కిచ్చి
పుత్తులం బెరిచదు • పులకుఁ బుచ్చి
సౌఖ్యముల కాకరము లైన • స్వస్థలములు
వీడి, పొరుగుఁ బానిస • వృత్తి నమరి
తమదు వ్రే లెట్టి తమకన్న • తామె పొడుచు
కొనుచున్నారఁ బ్రాహ్మణ • కులమువారు !

(కొంచెము నడచి) ఈ కాగితములపై సంతకములు చేయుం
చుట కీపూట యైన సమయము చిక్కునో లేదో! అడుగో
సిపాయి చిన్నయ్య బయటనే యున్నాఁడు. (పరిక్రమించి)
చిన్నయ్యా! బాబుగా రేమి చేయుచున్నారు? ఏ మంటివి?
“బాబుగారును శర్మగారును గలిసి బయటి కెక్కడికో వెళ్లినా”
రనినూ? ఇదివర కెన్నఁడు జీతటి పడినవెనుక నిల్లు కదలు
నాచారము లేదే! కొంపతీసి క్రొత్తనాటక మేదేని ప్రారంభము
కాలేదు గద ! సరే, కానిమ్ము- సాహిణులవల్ల సంగతి తెలియక
పోదు గదా!
(అని నిష్క్రమించును)

Handwritten signature

రెండవ రంగము

ప్రదేశము:—కస్తూరి గది.

ప్రవేశము:—రఘునాథరావుగారు, శక్తి, వెంకటేశము.

వెంక—అయ్యా! దయచెయ్యండి- యియ్యిగో కుర్చీలు. (ప్రక్కకుఁ జూచి) అక్కయ్యా! అయ్యగారు దయచేశారు. ఆలశ్యం చేశావంటే ఆగ్రహం వస్తుంది సువా! బాబూ! మా అక్కయ్యకు మా సిగ్గుండి. మా సంగతి మేం చెప్పకో కూడదు కానీండి- మంచోరు కనక మనవి చేస్తున్నాను. ఆటకేం, పాటకేం; అందానికేం; చందానికేం; సరసానికేం, స్లూపానికేం- మా అక్కయ్యపాటి చెయ్యి మన జిల్లాలో లేనండి! కళాయిసేస్త్రం వంతా కంటోపాటవండి! యెనబైచాలుగు రకాలూ యేకబిగిని నడుపుతుం దండి! కోసనీవకు మేళం వెల్లావంటే- కోతుల్లాగ చుట్టుకుంటారు! పేసూల్లో, మా అక్కయ్య యీల్ను పట్టి పెల్లిఘూర్తాలు పెట్టించుకుంటారు! సాదారణంగా వోపాటివారికి సరే అనేమనీషి కాదండి. తునిజమిందారుగారు కబు రంపిస్తే- తూ పొమ్మంది! విజేనగరం మహారాజుగారు పాట వినడాని కొస్తే- వీల్లేమ వెల్లచుంది! అల్లావది, తమ కొస్తున్నా రంటే- అంటుమావిడి పండులాగ తమూ రయింది! చిన్నవాణ్ణయినా నా మాట చిత్తగిస్తా రని మనవి చేస్తున్నాను- సాన్నంచితే- విన్నావారు శాబా సనే సాన్నంచాలి. కూటికి తగ్గా కూరా- సరసుడికి తగ్గా సానీ- సమకూడ్డం మా కష్టం! (మరల ప్రక్కకుఁ జూచి) ఏం వక్కయ్యా!- రావేం? నవ్వు రాలే దని బావయ్యగారు నుంచునే వున్నారు.

కస్తూ—(ముస్తాబుతో, తళుక్కునఁ బ్రవేశించి) అయ్యా! దండములు!

రఘు—(తనలో) ఓహో! యేమి సౌందర్యము!

ఉ. ఆకుగు లేమి! ముంగురుల • నంగగు నా నొస లేమి! వీరులన్

దేకువఁ దాకొనం గొనలు • తీరిన యా కనుదమ్ము లేమి! ప్పూ

పోకినఁ గందుచండమున • శోభిలు నా ననుచుక్కు లేమి ! ఎఱా
రా ! కనుదోయ నేఁడు గద • రా ! చరితార్థము నొందె నెంతయుఁ !

దీని లావణ్యము తిలకంచుటకుఁ గూడ శక్యము గాకున్నదే !

ఉ. కన్నులె చూత మన్నఁ దమ • కంబునఁ జెక్కుల వ్రాలుఁ జూపు ! లం
దున్నను మేలె యనొక్కనిన • నుండక, ఫాలముమీఁద సోలు ! నం
దున్నను జాలు ననొక్కనిన • నుండక, వాతెరవంకఁ దూలు ! నీ
యన్నలమిన్నఁ జూడ వశే • మా యిరుకన్నలవాని కొక్కటఁ !

శర్మ—(తనలో) నిజముగా, దీనిగుప్తుములోఁ గుక్కయై పుట్టినను జాలును !

ఉ. ఎండలు లేరు సాను లిది • యేమి తపం బొనరించి పుట్టెనో !
కుండన మా శరీరమున • కుం దిగదుప్పున కేని మాటునే !
చందురుఁ డా మొగంబునకుఁ • జాకరి సేయుట కైన నర్హుఁడే !
పొందిన నిట్టిదానిఁ గద • పొందవలెం దల్ల యిచ్చి యేనియుఁ !

వెంక—(కస్తూరి వెనుక నిలిచి, మెల్లఁగా) కొంచెం ముందు కెళ్లనమ్మా !
దీపం మొహంమీఁద కానేటట్టు తిరిగి నుంచో ! పయిట కాస్త
పక్కకు జారనీ ! కంగారు పడితే కార్యం లేదు ! చొరవ చుక్కా
నన్నాడు ! కూచున్న పాశాన్ని గుమ్మై పోవాలి ! అబ్బా !- నే
నాడదా న్నయితేనా !-

కస్తూ—(మెల్లఁగా) సరే కాని- నీ వింక వెళ్లి సాహేబుసంగతి చూడు.

వెంక—అదెంతవని కానీ- బ్రాందిచుక్క నోటికి తగిలి పదిరోజు
లయింది. నాలుగుబుడ్లు వొం చెయ్యక నావొంతు నా కుంచు !
(అని నిష్క్రమించును.)

శర్మ—వెంకటేశ మేమిటి వెనుకనుండి గొణుగుచున్నాడు ?

కస్తూ—ను తేమియు లేదు- అయ్యగా రట్లు నిలుచుండియే యున్నా
రు- కూర్చుండుఁ డనవే మని నన్నఁ గూకలు వేసినాడు. వాకికి
దగిన కుర్చీ వేయలేకపోతిని గదా యని వాక్కు రాక నేను
జూచుచున్నాను ! అయినను, గొండంత దేవరకుఁ గొండంత పత్రి
తేఁగలవా రుండరు గదా ?- వారి చిత్తము- నా భాగ్యము !

శర్మ—నూ బాబుగారి మత మెఱుంగక నీనట్లు నీళ్లునమలుచున్నావ్—

ఇంత నిగర్వచూడామణులు, ఇంత రసికాగ్రసరులు— లే రనుకో !

కస్తూ—ఆసంగతి యనుభవముమీఁదఁ గాని— బోధపడునదికాదు.

రఘు—(శసలో) అచ్చా!— అండముగా వేసినది ముక్క! (కూర్చుండును.)

శర్మ—కాపిటల్ ! నీ డౌ టిప్పుడైన నివారణ మైనదా ?

కస్తూ—ఒకసాక్ష్యము సాక్ష్యమా ? ఇం కొకటియైనఁ జూడవలెను.

శర్మ—అట్లయిన, నదికూడ కానిమ్ము.

కస్తూ—చిత్తము—చిటికలో వచ్చెను. (అని నిష్క్రమించును)

శర్మ—(ప్రక్కకుర్చీలోఁగూర్చుండ) ఏమి బాబూ.. ఎట్లున్నది కస్తూరి?

రఘు—ఎట్లుండవలెనో యట్లున్నది !

గీ. పసిఁడిబొమ్మ చైతన్యము ♦ పడసినట్లు

మానికము ముద్దుగుమ్మగా ♦ మాఱినట్లు

మీచు స్త్రీనూపమును ధరి ♦ యించినట్లు

నాదు కనులకుఁ దోచె నీ ♦ నాతి నఖండ !

శర్మ—ఈ యింట నింకొక విశేషము.. విటుల సమాంతముగా విఱుచుకొనితిను వేయికోళ్ల వేళ్ళమాతాపిశాచ మొకటి లేదు!

గీ. అన్నమున వెంట్రుకయు ; సున్న ♦ మందు తాయి ;

పానకములోనఁ బుల్లయు ; ♦ పాల చీచు ;

సానియింటను దల్లి ; మా ♦ చమున నల్లి—

సర్వసామాన్యముగఁ దట ♦ స్థంబు లగును !

రఘు—ఎన నాలోటులేదు— వెంకటేశము వేయిమంది వేశ్యమాతలపెట్టు !

కస్తూ—(బ్రాంది, సోడా బుట్ల తెచ్చి బల్లపై నుంచి, మరల వెళ్ళుచు)

రఘు—(వెళుగుపాటుతో) సరి కాని— యీ సన్నాహ మేమిటి !

దీనికి దివ్యదృష్టి కూడఁ గలదా యేమిటి !

శర్మ—తక్కినసానలకును దీనికిని గల తారతమ్య మిదిగో యిదియే !

ఆ. ఎదుటివారి చిత్త ♦ మెట్లొ యిట్టె యెఱుంగు

నచ్చెనేని ప్రాణ ♦ మిచ్చివేయు

జనువె కోరి సమ్మి • పడియుడు నొక్కని
తోనె- దీనివంటి • సాని కలదె !

రఘు—ఇంటియొద్దఁ బూర్తిగాఁ బుచ్చుకొనికూడ వచ్చితిమి కదా-
ఇప్పుడు మనము చేయవలసిన దేమిటి ?

శర్మ—గాజులచేతులతో నది యందించు గ్లాసులు గబగబ కైకొని-
గడగడ నోటఁ బోసికొనుటయే. అన్యథా యొనర్చిన నాముండ
చిన్నబుచ్చుకొనదా ? అది గాక- ఆర్నా ట్లే మన్నాడు ?-

* వెల్, ఐ డోన్ట్ కేర్ యిఫ్ ఐ పార్టేక్

జస్టు ఫర్ మానర్స్ అండ్ పోలైట్ నెస్ సేక్.

అన్నాడు. ఆపాలిసీ యే(Policy)మన కథార్టీ.(Authority)

కస్తూ—పల్లెరముతో భక్ష్యములును, గ్లాసులును దెచ్చి బట్టె పెనుంచి-
యొకసోడాబుడ్డి కొట్టి రెండుగ్లాసులలోఁ బోసి, బ్రాందితో నా
రెండుగ్లాసులు నింపి, యొకగ్లాసుతో రఘునాథరావుగారిని సమీ-
పించి చేసి కీయనా ?- నోటి కీయనా ?

శర్మ—కాపిటర్ ! ఆ ముక్కకు ముందాన్సర్ (Answer) చెప్పండి !

రఘు—మాకుఁ గావలసినది గానరసము కాని- మధు రసము కాదు.

కస్తూ—చిత్తము. కాని, కామశాస్త్రవిధ మది కాదు. మొదట
మధు రసము- పిదప గాన రసము- పిమ్మట సభర రసము.

శర్మ—హియర్ ! హియర్ ! ఇప్పుడు చెప్పుడు సమాధానము.

రఘు—ఇక నిదిగో యిదే సమాధానము! (అని యందుకొని త్రాగును)

కస్తూ—(రెండవగ్లాసు నెత్తి) నాకుఁ గుడిచేతులు రెండు లేనందున,
మీకు వెనుక నీయవలసి వచ్చినది. (అని శర్మకిచ్చును.)

శర్మ—నాకు ముందు వెనుకలతోఁ బని లేదు. నాలుగు చుక్క లెక్క
దుగాఁ బడుట స్రధానము. (అని త్రాగును.)

కస్తూ—(చిన్న పల్లెరముతోఁ గొన్ని భక్ష్యములం బట్టుకొని) తమ
చేతులకు చము రంటు నేమో- నేను దినిపింతునా ?

* Well, I don't care if I partake—Just for manners and politeness sake.

రఘు—ఏమిటవి?—సరి సరి తెలిసినది—మా చదువునంతవఱకు రాలేదు!

కస్తూ—అబ్బే—అదేమి న్యాయము?—దక్షిణ లేని దానము—శ్రుతి లేని గానము—నంజుడు లేని సానము నా?

రఘు—అది కాదు—నామాట విను—ఆ కంపు నేను భరింప లేను!

కస్తూ—గసగసా మసాలాతో కమ్మగా వేగిన కైమా లడ్డూలు కంపా! మంచిది, మీ మాట యటుండనిండు—(శర్మతో) మీరో?

శర్మ—నామాట యడుగవలెనా! సర్వభక్షకుఁడును నేనును సవతి యన్నదమ్మలము. (అని మెక్కుచు) హాయి! హాయి! ఫ్రెంచి ప్రెపరేషన్సు (French preparations) వీనిమీఁద బలాదూరు!

కస్తూ—(మరల గ్లాసునింపి) ఇదిగో—యీసారి నోటి కిచ్చెద.

రఘు—ఇప్పుడేగా నైనది?—మరల నింతలోనేనా!

కస్తూ—అయ్యో నాయీల్లు బంగారము కాను!—అధరపానమునకును మధ్యపానమునకును హద్దేమిటి! (అని నోటి కీయఁబోవును.)

రఘు—ఇట్టియు. (అని యందుకొని, కొంచెము కొంచెము త్రాగును.)

కస్తూ—(కెండవ గ్లాసు నింపి) ఇదిగో మీ గ్లాసు. (అని శర్మ కిచ్చి రహస్యముగా) మీరు వెళ్లి యా మిడ్లెగడిలోఁ గూర్చుండును. మీకుఁ గావలసిన వన్నియు సచ్చట నుంచినాను. ఈయన నిచ్చట జోకొట్టి, మీ యొద్దకు వచ్చెదను.

శర్మ—(బ్రాండ్ నోటఁ బోసికొని లేచి) ఇక్కడ నా కేమో యుక్కగా నున్నది. ఒకసారి పెరటిలోని కేగి యొడ లార్చుకొని వచ్చెద. (అని నిష్క్రమించును.)

కస్తూ—(బ్రాండిసీసా యెత్తి) ఇదిగో—యిక రవంత పోయిండు.

రఘు—నో నో! యిక మౌదు—ఇక్కడికే యెక్కు నైనది!

కస్తూ—నాలుగు చుక్కలు—నన్న చంపుకొని తిన్నట్లే—నా మనవి వినక తప్పదు! (అని బలవంతముగా గ్లాసునిండ పోయును.)

రఘు—గడ గడ త్రాగివేసి, గ్లాసు క్రిందఁ గాటవేయును.)

కస్తూ—మీకుఁగూడ నుక్కగా నున్న దేమో—విసరుదానా?

రఘు—(మైకముతో) విషుద్ధనా అంటావా? విషిశ్చే-వి-షి-శ్చే-
విష్కి-మంచిదా- పాంపేను మంచిదా- అని- విష్వనాథం శేచా-
తగువు పడ్డాం! తెల్పిందా? విష్కి మంచి దంటాడు విష్వనాథం-
పాంపేనును మంచి దంటాడు పెర్మ- ను వేయి మంటావు?

కస్తూ—(తనలో) అయ్యగారి కందుకొన్నది! ఈ యుండలు తినిపిం-
చుట కిదే సమయము. (ఉండలు చేతఁ గొని, చూపున నొడిలోఁ
గూర్చుండి) నామాట విన్నచో- మీమాట కత్తము చెప్పెను.

రఘు—ఓ! వింటా! పెళ్ళికొడుకు విన్నట్టు వింటా! పెయ్యు మీద
వెయ్యమంటే వేష్టా! (అట్లు చేసి) పెక్కిలి ముద్దు పెట్టుకోమంటే
పెట్టుకుంటా! ఇదుగో- పెట్టుకున్నా! (అని యట్లు ముద్దు
పెట్టుకొని) ఈసారి పెష్ట!

కస్తూ—నేను గన్నులు మూసినచో, మీరు నోరు తెఱవఁ గలగా?
ఏదీ- చూతము- (అని యెడమచేత నతని కన్నులు మూయును.)

రఘు—ఓ! ఒక్కదెబ్బని! తెఱవనా?- ఇదుగో! (అని నోరు తెఱచును.)

కస్తూ—(కైమాయుండ నోట కుక్కి, నోరు మూసి పట్టుకొనును.)

రఘు—తెలిపింది! తెలిపింది! హబ్బా! కంపు! కంపు! హోక్! !

కస్తూ—నాతోడు- నన్ను చంపుకొని తిన్నట్టే! కసబిస నమలితరా-

కమని వాసన బయలుదేరును. (అనుచు, నోటికి చేయి యడ్డుపెట్టును.)

రఘు—(కొంచెము నమని) ఔ నాను- అనుకొన్నంత కంపు లేదు!

కస్తూ—ఈసారి చూడఁడు! (అని యింకొకయుండ నోట వేయును.)

రఘు—(ఇష్టముతో నమనిచు) నిజమే- నిజమే! ఈసారి గారిముక్క-

కంటె కమ్మగా వుంది! ఏదీ- యింకో లందుకో!

కస్తూ—(అదిగో-అదీ అండము! (అని పళ్లెరము చేతిప్రక్క నుంచును.)

రఘు—(ఉండలు మెక్కుచు) అన్నట్టు, నీ వేమీ పుచ్చుకో లే దేమీ!

కస్తూ—నాకొక వ్రత మున్నది. ఎవ్వరైన గ్లాసు నింపి, యందింపవలెను.

రఘు—అయితే, నే నందిస్తా! (అని గ్లాసు నింపి, నోటి కిచ్చును.)

కస్తూ—ముందు మీను కొంచెము పుచ్చుకొని, కేషము నా నీయవలెను.

రఘు—పెబావో! అదీ పోకో! (అని యట్లు చేయును.)

కస్తూ—ఈసారి వంతు నాది. (అని గ్లాసు నింపి, కొంచెము త్రాగి, అతనినోటి కీయఁ బోయి) ఏమిటి యాలోచించుచున్నారు?— ఎంగిలి యనియూ?—

గీ. బ్రాంది సారాలకును, పాన • పాత్రములకు
బీత్తరుల మోపులకును, కా • క్షీ హఠాబల్ల
చిప్పలకు, బూటకూల్లిడ్ల • చెంబులకును—
నెగిలియు, నెగు నను న వెం • దేని గలవె!

రఘు—ఎవ డన్నాడు ఉన్నా యి?—ఎవడైనా ఉన్నా యంటే—పడ్డావు పొమ్మందాం! ఆ! (అని నోరు తెరిచి, నోటఁ బోయఁగా మ్రొగును.)

కస్తూ—నా కిప్పుడు సచ్చినారు! ఇంతటినుండి యీశరీరం మీది!

రఘు—నీ పెరీరం నా డైటే— నా పెరీరం నీడి! నా ప్రాణం నీడి! నా యెట్టేటు నీడి! నా గుడ్డూ ల్నీవి! నా కుక్క ల్నీవి— నా— వ— న్నీ—నీవి!

కస్తూ—మిగిలినవానిమాట కేమి కాని— మీ శరీరము నా డన్నారు గదా— మీ శరీరమునం దున్నవికూడ నా వేనా?

రఘు—ఓ! షర్వం నీవే! నీవే షర్వం— షర్వానికీ నీకు— చూచును శప్త!

కస్తూ—అట్లయిన, మీప్రేలి యంగర మొకటి నాప్రో నిడికొననా?

రఘు—అకో డౌటెడ్లీ! (Undoubtedly) ఇడుగో యిడి రివ్వ— ఇడి కెంపు— ఇది పచ్చ— ఇది నీశం— ఇందులో నీకిష్టమయింది తీసుకో!

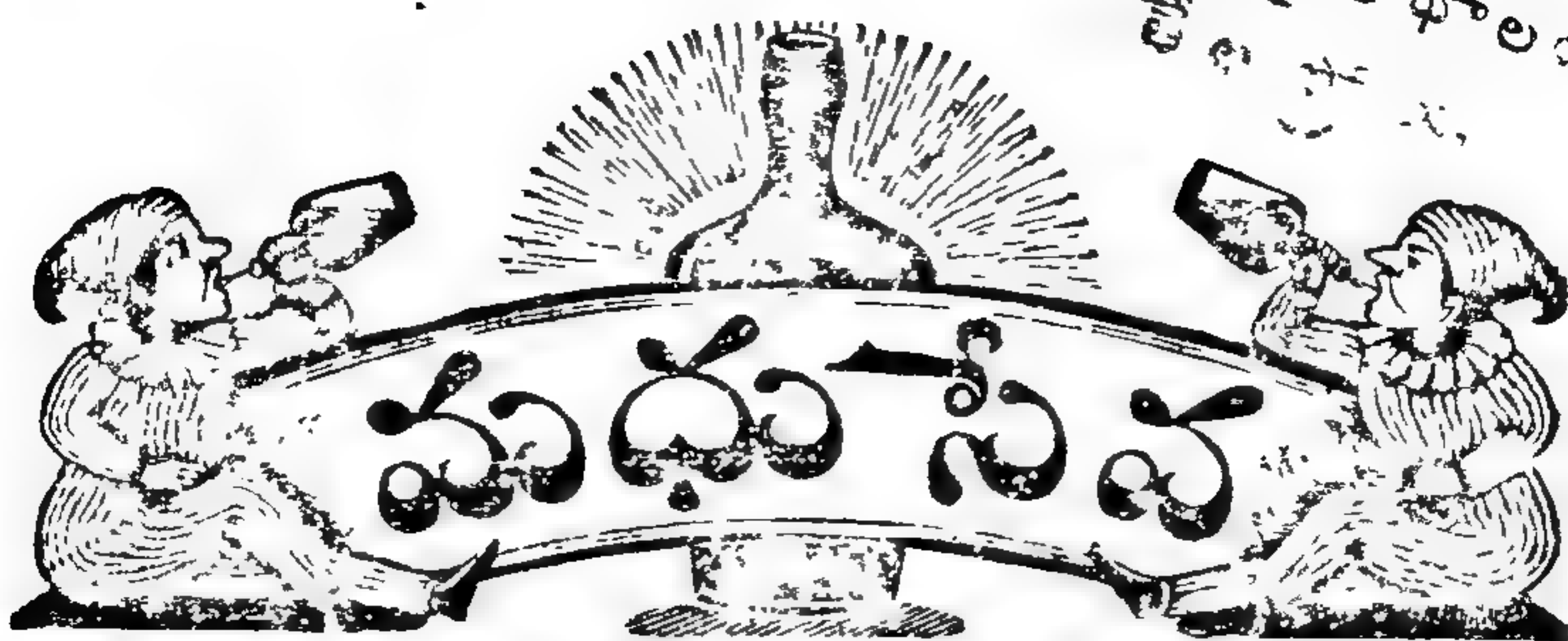
కస్తూ—(చూచి. అన్నియు నాకన్నల కండముగానే యున్నవి. ఇం దేది తీసికొనను!

రఘు—అయితే, అన్నీ తీసుకో! (అని యన్నియుఁ గీసి యిచ్చును.)

కస్తూ—(ప్రేళ్ల నుంచుకొని) ఈసారి యీ యంగరముల చేతితో నిచ్చునది పుచ్చుకొని చూడుడు! (అని గ్లాసు నింపి త్రాగించు చుండఁగా తొర పడును.)

ఇది చతుర్థాంకిము.





పంచమాంకము

మొదటి రంగము

ప్రదేశము:—రాజవీధి.

రంగడు—(మధుపాన మత్తతచే దూలుచు, పాడుచుఁ బ్రవేశించి)
సుక్కా! నీ బొడ్డు పొక్క! సురుకు సెయ్యవే!- రమ్ము- సుక్కా-
కక్క ముక్కా, నీకు ముక్కా- కాల్పి పెడతానే- రమ్ము- సుక్కా!

ఇరుగు పొరుగు నవ్వనీ- యాడువాళ్లు తిట్టనీ
పరుగు పరుగు వొచ్చి నీచు- పాలు బడితానే- రమ్ము- సుక్కా!

పిల్లా జెల్లా మాడనీ- పెల్లాం దెబ్బ లాడనీ
కల్లుకిందా నీకిందా- కర్చు పెడతానే- రమ్ము- సుక్కా!

ముక్కా మూతీ పగల్గీ- ముంగలిపల్లూ రాల్గీ
తొక్క లూడీ పోయిందాకా- దొడ్లుతానే- రమ్ము- సుక్కా!

(చరాలునఁ దిరిగి చూచి) ఎవ డా నవ్వేవాడు! ఎన్న షూసి.
నవ్వినోడు నా మీడనుంచి బలాలులు! గ్రామముకు నవార
రంటే- దవడపల్లు రాల్తాయి! కులామా కోషం గుక్కెడూ- పో
కోషం పోలెడూ- డబ్బా కోషం తవ్వెడూ- ట్రాగిటేమాట్టరం
ట్రప్పేవిటి? ఎవడు ట్రాగనోడు? నా తాతట్రాగాడు- నా టండ్రి
ట్రాగాడు! నీ తాత ట్రాక్కపోతే- నిలువునా కొరతెయ్యి!
తెలిందా? నీ టండ్రి ట్రాక్కపోతే- నిడనోలుమడుగులో వూరె
య్యి! మల్లీ మాట్టాడావంటే మరామెను! ఆగు! ఆపాట్నాగు!
డిగ్గిరి కొచ్చా వంటే తన్నా! పాగదీసి టన్నానంటే- పాకిరేవులో
యెల్లి పడాలి! అయితే, కాపుకో మరి! అమ్మా! యిడుగో టన్ను!

(అని యెదుట నెవరో యున్నట్లు తన్నబోయి, వెలికిలా బడి)
 కా లేదు- పిత్తు కా లేదు ! కావలిష్టే యీపు షూషుకో ! కూ
 కుంఠే కుక్కపిల్ల- లెగిష్టే లేడిపిల్ల- కాదన్నావోడు గాడ్డిపిల్ల !
 ఇదుగో- లేష్టున్నా- లేశా ! (అని లేవబోయి మరలఁ గూలఁబడి)
 బలే! పట్టి కొడ్డే యిల్లా కొట్టాలి ! పైల్మానో వ్లంతా- నామీద
 నుంచి బలాదూరు! దీనిమీ దింకోడ్రాం పడితే- దివిటీలా గెలిగా
 నన్న మాటే! (అని యెట్లో లేచి)

ట్రీయ్యాని మావీడి పండ్రూ- పండ్రూ-

ట్రీనబో తే చొరకాదు- ట్రీపూలు మొండ్రూ. ట్రీయ్యా.

ట్రీపూలు మొండ్రు- ట్రీ-పు-లు- మొండ్రు ! ఎందులో వుంది
 ట్రీపీ? పెప్పుకుంటే- పేకు పారా పెజెంటు ! మావీడిపండ్రు ట్రీ
 పన్నావోడు- మాదిగాడి కొడుకు ! ఇష్టమొచ్చినంత ట్రీపి యీత
 ట్రీయ్యో వుంది ! టూటీకల్లు- టల్లి; యీటకల్లు- పెల్లాం ! ఇహిహి
 హీ ! ఇహిహిహిహీ ! ఇహిహిహిహిహీ ! ఈటకల్లు ట్రూగే-
 యిందుకుడు- పెందురు డయ్యాడు ! ఈటకల్లు ట్రూగే- యిష్టా
 మిష్టుకుడు-యీరబద్దుకు డయ్యాడు ! ఇహిహిహీ ! ఇహిహిహిహీ !

ఇష్ట డెల్లి ట్రూగుటాను- యీట కల్లు,
 తరవా డెల్లి ట్రూగుటాను- తాటి కల్లు;
 పగ లెల్లి ట్రూగుటాను- పట్ట సారా.
 రాతి డెల్లి ట్రూగుటాను- రమ్మ సారా.

(చరాలునఁ బ్రక్కకుఁ జూచి) ఏ వడా యెక్కిరించేవోడు !
 ఎక్కిరించివోడి గుండి మీద- యెగిరి తన్నా ! కైదులో కెళ్లొచ్చా
 ననా- కల్లు మిడకరి స్టన్నావు? కన్నా వే శెల్లానా- కైదులోకి ?
 బ్రాగడానికి డ్రబ్బు లివ్వకపోతే- బ్రలకాయ పగలే శెల్లాను !
 ఆరెల్లు కూకుండి- హాయిగా తినొచ్చాను ! మల్లీకొడ్డాను- మల్లీ
 యెల్లారు ! పర్కారోడు జెల్లో మారాకూడా పొయ్యిస్తే- పచ్చి
 దాకా జెల్లోనే వుంటాను !

అపనా- శన్నా- మన్నా- మారోరి బై రన్నా. అపనా.

మారోరి బై రన్నా- మంచోడు బై రన్నా. అపనా.

పింతపెట్టూ పిగురు షూడు- పిన్నదాని పొగరు షూడు,

రాజమండ్రీ యెల్లి షూడు-రమ్మ పారా త్రాగి షూడు. అపనా.

(ముందునకుఁ జూచి) ఎవ డా వచ్చేవోడు ?- మెర్మలా

గున్నాడే? - ఆడే- ఆడే. బాబుగారి పొమ్మంతా యీడు పడ

దినేస్తున్నాడు ! ఈ పూట కర్డు- యీడిదగ్గర లాగాలి. కాష్టేపు

పెడ్డమనిషిలాగు కనపడతా ! (శరీరము విగబట్టి నిలుచుండును.)

శర్మ—(ప్రవేశించి, చూచి, యులికిపాటుతో) ఇదుగో- యీ టెట్టిబిల్

కెల్లో (Terrible fellow) యెప్పుడో జైలులోనుండి దిగినాడే !

మరిల నూరిలో మరిడీదేవత ప్రవేశించిన రన్న మాటయే ! ఈ

రాస్కల్ (Rascal) కంటఁ బడకుండ నీ ప్రక్కసందునఁ బడి

పోదునా ? (ఆలోచించి) కాదు కాదు- ఇటువంటివాని కేసుయిన

చేపుచు, చేతిలో నుంచుకొనుటయే మంచిది. అవసర మైనచో-

విశ్వాసరావు నొకసారి వీనిచే నుతికింపను వచ్చును. (అని నడచును)

రంగ—దణ్ణాలండి బాబూ దణ్ణాలు! తవరికోసంవే షూస్తున్నా !

శర్మ—ఇదిగో- వచ్చినావా ?- యీమధ్య నీవు లేక యీ రంతయూ

జన్నబోయినది !

రంగ—షి త్తం షి త్తం! రంగడిపంగతి మీరు కనిపెట్టారు ! మీ పా

డాలు పట్టుకుంటే- పాపాలు పోతాయి! (అని పాదములపైబడును.)

శర్మ—పోయినవి- నీ పాపము లన్నియు పోయినవి- లెమ్ము.

రంగ—నే లేవను!- ఈపూట కర్డు మీ రివ్వాలి- నే లేవాలి !

శర్మ—ఇంతే గద ?- ఈ పూటనే కాదు- ఇది మొదలు నీకు లే

సప్పుడెల్ల యిచ్చెదను. ఇక లేచి, నాతో రమ్ము.

రంగ—(లేచి) వో- అల్లాగె తే- మీ ఆడ్డరు పెకారం నడుస్తా ! మీరు

కొట్టుకు న్నోణ్ణి తిడ్డా - మీరు కొట్టమ న్నోణ్ణి కొడ్తా !

(అని వెంబడింపగా- ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము

ప్రదేశము:—రఘునాథరావుగారి మేడిమిఁది చావడి.

రఘు—(ఒంటరిగాఁ గూరుచుండి) ఎంత దుర్దినమో కాని- నేఁ
డెచ్చటను బదులే పుట్టినదికాదు! నాయనగారి నవరత్నమాలిక
యుండఁబట్టి-తాకట్టునకుఁ బంపి, ధైర్యముతోఁ గూర్చుండుట
కనకాశము చిక్కినది. శర్మ వెళ్లి చాలసే పయినది; ఇంతసే
పెని చేయుచున్నాఁడు చెప్పుమా ! ఒంటిపాటునకంటె నోపరాని
దిం కొకటి లేను గదా !

గి. చందూరుని చుట్టూ జుక్కల ♦ సరిణి- మిశ్రు
లెవసి చుట్టును నుం గ్రతఁ ♦ జే కృతార్థుఁ;
జెవఁడు మరుభూమియందలి ♦ యెండుమోటు
కరణి నొంటరి యగు- నాఁడె ♦ కష్టజివి !

కాలక్షేపమునకుఁ గస్తూరివంటిది మఱి లేదు ! సంవత్సరములు
దానికడ తుణములక్రిందఁ గడచినోవును !

జులికిన. పారిజాతములు ♦ జమ్మినయ ట్లగు; వాలుచగాపులక
జులికిన- క్రొమ్మెలుంగులను ♦ జమ్మినయ ట్లగు; నీటు వాటిలక
గులికిన- బూవుటమ్ములను ♦ గ్రమ్మినయ ట్లగు; డాయ వచ్చినక
గలకలలాడుచుం దినము ♦ కామిని యె చనుదెంచిన ట్లగు !

(వినుట నభినయించి) అఱుగో- శర్మ వచ్చుచున్నాఁడు ! (అని
చూచి, యంతలోఁ దెల్లపోయి) అయ్యో దేవుడా!- శర్మ కాఁడు-
విశ్వాసరావుగారు ! ఈయన కొంటిగాఁ గంటఁ బడకుండ నిక్కడి
కెన్ని దినములనుండియో కాలము గడచుకొని వచ్చినాను ! ఈ
పూట నికఁ బట్టునడక తప్పదు! ఔరా! అంత చిసవుగల విశ్వా
సరావుగారి కెంత భయపడవలసి వచ్చినది !

సీ. బడి మాని తిరుగు తుం ♦ దుడుకు విద్యానికి

తన యయ్యవారి డ ♦ ర్చనము వోలె

కన్నబు వెది పో • నన్నట్టి దొంగకు
 పోలీసువాని దా • పురము వోలె
 కుడుచక ముడువక • కూర్చును లోళ్ళకి
 రాటించు గురువులు • రాన వోలె
 మిడిత యై హద్దు • మీటిన చెడిపెకు
 నాధుని సన్నిధా • నంబు వోలె
 తప్పుదాడులు మరగి స్వ • తంత్రవృత్తి
 మసల గోరెడు వారికి • మాన్యజనుల
 సంగతి సమస్తవిధముల • జంకు, గొంకు
 గించయు, ససహ్యముచు గలి • గించు గాదె !

విశ్వా—(ప్రవేశించి, తనలో) ఓహో ! బాబుగా రొంటరిగానే
 యున్నారే! బావా! నుద్యవిష మీయన నెంతగా మార్చివేసినది!

నీ. నిండు జాబిల్లిని • నిరసించు నెమ్మోము
 కడుగని, తోమని • కంచ మయ్యె !
 తమ్మిపూ రేకుల • తలఁ దన్న కన్నలు
 గరిసిపోయిన గాజు • గరిటె లయ్యె !
 పసిడి యక్రంబుల • భంగించు చెక్కులు
 కుట్టు లూడిన చెప్ప • టట్ట లయ్యె !
 చిగురాకు డొప్పల • జిన్నబుచ్చెడు మోవి
 తడి యాజీపోయిన • వడియ మయ్యె !
 చూడ ముచ్చట గొలిపెడు • సొబగుమేరు
 వాడిపోయిన లే జొన్న • కాడ యయ్యె !
 శివుని గళ మొక్కటియె నల్పు • చేసినట్టి
 కాలకూటంబు సురకన్న • మేలు కాదె !

రఘు—రండు మామగారు ! రండు ఏమిటి విశేషములు ?

విశ్వా—బాబు ! ప్రత్యేకము చెప్పదగిన వేమియు లేవు. ముఖ్య
 విషయములు కొన్ని ముచ్చటికై వలసివచ్చినాను. (కూర్చుండును.)

రఘు—అలాగుననా ? అయ్యో- నా కీపు డవకాశము లేదు గదా !
పదిమంది మిత్రుల కీపూట దోటలో బాలు. అశీశ్రుముగా
నే నిపు డచ్చటి కేగవలసి యున్నది. మనము రేపు మాటాడు
కొనఁ గూడదా?

విశ్వా—బాబు ! తమ బాలుకంటె నిది తక్కువ విషయము కాదు.
ఈ యేటి కి స్త్రీ యంతవఱకుఁ జెల్లింపనందున—ఇరువదినాలుగు
గంటలలోఁ జెల్లించి తీయవలె నని ఈ పూట నోటీసు వచ్చినది.

రఘు—ఇంతవఱ కేల చెల్లింప లేదు ?

విశ్వా—సామ్మ లేక.

రఘు—అదేమీ ?- హాలుసాలు సిస్టులు వసూలు కా లేదా ?

విశ్వా—వసూలును నైనవి - వడ్డీక్రిందను బిల్లులక్రిందను న్యాయ
మును నయినవి.

రఘు—వడ్డీలు నిలుపు సేయక పోతిరా ?

విశ్వా—వడ్డీలు నిలుపు చేసినచో - వాయిదాలు గుజస్తు పో, దండ
నష్టముల ననుసరించి దండుగ లిచ్చుకొనవలసి రాదా ?

రఘు—అట్లయిన, నే బాపిరెడ్డియొద్దనో బదులు తీసికొనుఁను.

విశ్వా—ఆ తారుణాటయు నైనది- ఎక్కడను ఎఱ్ఱని యేగాని పుట్టలేదు!

రఘు—ఇదివఱకుఁ బుట్టకున్న- నీ యిరువదినాలుగు గంటలలోఁ
బుట్టఁ గూడదా ?

విశ్వా—పుట్టకున్న, నిరతివలె బుక్కిటివఱకును రాదా ?

రఘు—అన్నట్టు నిరు డెట్లు చెల్లించితిమి ?

విశ్వా—అయిననుట్టున కొక గ్రామ మమ్మి చెల్లించితిమి.

రఘు—అట్లయిన, నీయే డింకొక గ్రామ మమ్ముదము.

విశ్వా—(తనలో) హరహరా ! ఆకారమే కాదు- బుద్ధికూడ బుద్ధి
యెపోయినది !

గీ. మధ్యమ మను కార్చిచ్చు ♦ మానవు డను
తరువునకు పోకే సంతనే ♦ తత్త డవయ

వమ్ము లనియెడి కొమ్ములు • నమ్ము చేసి,
బుద్ధి యను చేనతోఁగూడ • బుద్ధి నేయు !

రఘు—ఏమి మామగారు !- ఏ గ్రామము విక్రయింతము ?

విశ్వా—బాబు ! అందులకుఁ గూడ నిప్పు డవకాశము లేదు. ఏ గ్రామమున కాగ్రామము తనఖాలలోఁ దల మునిగి యున్నది !

రఘు—అట్లయిన, మన మిచ్చు డాచరింపవలసిన దేమిటి ?

విశ్వా—అదే నా కేమియు బాలుపోక- మీ కడకు వచ్చినాను.

రఘు—అట్లయిన, నే నీరాత్రి యాలోచించి రేపు సాధనము చెప్పెద.

ఈపూట కింతటితో నన్ను విడిచిపెట్టుడు.

విశ్వా—నుటియొక ముఖ్యవిషయమునుగూర్చి మనవి చేయవలసి యున్నది. వారముదినములలోఁ బయిక మీయనియెడల వ్యాజ్యము వేసెద నని వరదయ్య నోటి సిచ్చినాడు.

రఘు—ఇంకను నాతని కీయవలెనా? తీసికొన్న దెంత? తీర్చిన దెంత?

విశ్వా—తీసికొన్న దెంతయో కాని- పక్షములో నున్నది పదునాఱు వేలు-ఇప్పటి కిచ్చిన దిరువదివేలు-ఈయవలసిన దిరువదిరెండువేలు.

రఘు—ఇంతేగద! ఈరాత్రి నేను మాటాడెదలెండు. ఆకట్ట యేమిటి?

విశ్వా—ఇవి యీదినమున వచ్చిన బిల్లులు- ఇది కస్తూరి చీటి.

రఘు—కస్తూరి చీటి యేమి ?

విశ్వా—వెంటనే వందరూపాయలు పంపు మని !

రఘు—పంపినారా ?

విశ్వా—వందకానులైన లేనప్పుడు-వందరూపాయ లెట్లు పంపగలను!

రఘు—ఏమీ !- దివాణ మంత దీనదశలో నున్నదా ?

విశ్వా—బాబు ! యేమి మనవి చేయను !..

నీ. ఎంత వ్యయించిన • నెప్పటి కప్పుడె

పెరిగెడు దరి లేని • సిరులతోడ

ఏవేళ వచ్చి పో • యెడు కవి పండిత

బంధు మిత్ర ప్రజా • ప్రతతితోడ

స్వదనంబువలె సర్వ • సౌఖ్యంబులం బాలు

గాంచెడు విద్యార్థి • గణముతోడ

ప్రాణంబులేని య • ర్చనానేయ సమకట్టి

కొలిచెడు సేవక • పోతితోడ

డంబు మీఱిన తమ దివా • ణంబు నేడు

సర్వ విషయంబులందును • సన్నగిల్లె !

అకట ! మీ రింక నైన సిం • హానలోక

నం బొనర్పనియెడల నా • శంభె యొనవు !

రఘు—అట్లునున, నందులకు నే జేయవలసిన దేమో చెప్పరాదా ?

విశ్వ—కస్తూరియింటఁ గాలు పెట్టకుండుట ప్రథమ కర్తవ్యము.

రఘు—అయ్యయ్యా !- వాస- మదేమి చేసినది !

విశ్వ—అ దేమి చేసిన దని కాదు-అ దేమి చేయలే దని సెలవిడు !-

ఉ. నిలువునఁ గల్లులు, గరము • నీచపు ట్టాహాయి, మేటి యిచ్చకం
బులు, బహు మాయలు, నివృద్ధి • మోసములు దమ సొమ్ముగా విచార
వళులును దోచు వేశ్య తల • వాకిటఁ గా లిడి, గుల్లు కానివాఁ
డిల నొకఁ డేని, మచ్చనకు • నేని నిజంబుగఁ గానించునే ?

రఘు—నూమగారు! అందఱు నా మానికనే గొలుచుట న్యాయమా?

కస్తూరి యెల్ల వేశ్యలతోఁ గలిపి లెక్క పెట్టవలసినది కాదు.

గీ. తలఁప, విశ్వాస మన్నది • దాని సొమ్ము

డయయు, సస్యంబు లనునవి • దాని వాక్కు

లట్టి సద్గుణాని వెల • యాండ్రయ దె

కాదు- కులకాతలందును • గానఁ బడదు !

విశ్వ—బాబు! మీకే కాదు- ప్రతిమీనునకు నిదే వెళ్లి ! కాని-

కం. వెల్లని కాకియ, ముడుసల

నొల్లని పునకంబు, దీప • లోడెడు సేముక

జల్లని నిష్కం గలిగిన-

సల్లలిత గుణాశ్చ యై • సానియు గలుగుక !

రఘు—అవునా?— అట్లన్నారు గనుక నా ప్రతిజ్ఞ విడుదల.

ఆ. ఎన్నో రోని, యెన్నో • శేనియుఁ గన్తురి

యెడల నించుకొత • యెగ్గు నాకుఁ

జూపఁ గలిగి రోని • సూన్యతలబుగ నా కు

ణఁబ దాని పీడి • నాడు నాడ !

విశ్వా—(వినుట సభినయించి) బాబు ! ఎవరో వచ్చుచున్నారు. ప్రస్తుతము నాకు సెలవు ! దయచేసి, తమ ప్రతిజ్ఞను మాత్రము ఎరకు పడకుడు ! (అని లేచి, యీవలకు వచ్చి, ప్రవేశించుచున్న శర్మను జూచి తనలో) నాయనా— సీవేనా ! నీవు దాడిరించిన తరువాతనే మా ప్రభువున కింత సీచడశ పట్టినది !

ఉ. బంగినపల్లి మామిడిని • బ్రౌఢమెయి స్వప్నముష్టి జేయు రీతిం-
గణవలతు, మత్స్వభు, ను • దీర్ఘమనస్కుఁ, గ్రియ వచస్కు, ని
భృంగి నితాంత హేయ మధు • పాన పర యణుగా నొనర్చి, వా
రాంగన పలచకుఁ దిగిచి • తొర ! క్రిమంబుగఁ బొడచిస్తుఁడా !

కనుకనే ఖలమైతి కూడ దన్నారు. సందయ మేమి ?—

ఉ. ఆడగవచ్చు, బన్నగచ • యలబులతో భయ ముజ్జగించి; ము
ద్దాడగవచ్చు, జచ్చును న • యలబుగ దోసిట సంగ్రహించి; వె
న్నాడగవచ్చు వ్యాఘ్రు నివహంబులఁ దెచ్చు పహించి; యెన్నఁడుం
గూడగరాదు దుర్జనులఁ • గూడిన ముప్పు ఘట్టల్లి తీతాడుక !

(నీష్క్రమించును)

శర్మ—(ప్రవేశించి) అరలే ! బాబుగారితో మాటాడుట కీ క్లిష్టమీ
పూలున కవకాశము చిక్కిపోయినది గదా ! ఎప్పుడేమి చెప్పి
నాపై నేనగిలపు కలిగించనో యని యెల్లప్పుడాయన నంటఁ
గాగియే యుండును. ఈ పూట నే నావనిమోద వెళ్లుటచే— ఈ
డాంకీ (Donkey) కవకాశము దొరకినది ! అయిన, న దేమి
చిత్రమో కాని— యీతనికడ నాయన యీశ్వరవేసు సోకిన
పామునలె నగును ! మగవానికి మగవాడు జడియుటకంటె

మతిమాలినతన మే మున్నది ! ఈవిషయము నాకు నేనే సాటి-
 చ. జడియగలేదు చిన్నబుడు ♦ స్వాంతమునం బడీయొజ్జ కెన్నఁడు
 జడియగలేదు తండ్రికిని ♦ సాకిన తల్లికిఁ గూడ లేశము
 జడియగలేదు పెద్ద లను ♦ ఛాందసమూర్తుల కట్లే- యిప్పుడో
 జడియను బ్రహ్మ కేనియు ని ♦ జంబుగ నాతని యబ్బ కేసియు!

ఈతని కుద్వాసము చెప్పింపకున్నచో నా కిచ్చట సేమము
 లేదు. అందులకై యనేకాలోచనములు సేయుచున్నాను. కాని
 ముచ్చు చూతము. (ముందునకు నడచును.)

రఘు—ఇదిగో- యిప్పటికా వచ్చితివి ! నీవు లేక, విశ్వాసరావుగారి
 చేతిలో నిమ్మకాయనలెఁ జిక్కువడ వలసి వచ్చినది !

శర్మ—అలాగుననా !- అట్లయిన నేదో విశేష మున్న దన్నమాటే!

రఘు—కడమ విశేషముల కేమి గాని- కస్తూరినిగూర్చి మా యిరు
 వురకును గావలసినంత గ్రంథము సడిచినది.

శర్మ—ఏ మని ?

రఘు—కస్తూరికూడ కడమ వేశ్యలవంటిదే యని యాయన వాదము.

శర్మ—అంత పూలా మీ ఆలోచాండు మానేజరుగారు ! అందులకు
 మీ గే మన్నారు ?

రఘు—కస్తూరియెడ కాసంత లోప మెవ్వ కైనఁ జూపఁ గలిగినచో—

తత్తణమె విడిచిపెట్టెన నని డంకా కొట్టినట్లు చెప్పినాను.

శర్మ—కాపిటల్ ! ఆమాటతో ఆయన మాడిపోయి యుండవలెను !

రఘు—అ దేమో నాకుఁ దెలియదు కాని, అంతలో నీవు వచ్చినం
 దున, ఆమాట పరాకాష్ఠ వల దని నన్ను హెచ్చరించి, లేచి
 చక్కఁబోయినారు.

శర్మ—(తనలో) అట్లయిన, నతఁ డేదో వంక చూపుటకు యత్నిం
 పక మానఁడు. కాబట్టి, కస్తూరియు నేనును గాసంత కన్న
 తెఱచికొని యుండుట మంచిది.

రఘు—అన్నట్లు- నీవు వెళ్లిన పని యే మయినది ?

శర్మ—హారముమీఁద మీ సెలవు ప్రకార మైదువండలును దీసికొన్నాను. తోచిన సామగ్రి కొని తోటలోని కంపినాను. ఇదిగో యీనోటు మిగిలినది (అని యొక నోటు తీసి యిచ్చును.)

రఘు—(నోటు విప్పి చూచి) ఏమి నూఱు రూపాయలవజరుకు మిగిలినవిగా! ఈచిత్రము చూచితివా? యీనోటు నెంబరు ముప్పదిమూడువేల మూడువందల ముప్పది మూడు! అన్నియు చూడంకెలే!

శర్మ—అలాసననా! నే నాసంగతి గమనింపనే లేదు!

రఘు—(నోటు బట్టపై నుంచి) అన్నట్లు, కొన్న వే మేమిటో విన లేదు.

శర్మ—(జేబులోని జాపితా తీసి) ఇవిగో యివి: టెన్ షీట్స్-లు. ఫైవ్ షాంపెయినలు. సిక్సు షెట్స్-లు. ఫోరు హక్కులు. సెవెన్ క్లా రెట్లు. ట్వెల్వు పోర్టులు. ఫోర్ డాగర్స్- త్రీ ఎక్వాలు. ఫార్టీ సోడాలు. ఫార్టీ లెవ్ జ్యూసులు. ఫిఫ్టీ కోడిపెట్టులు. ఫైవ్ సేర్సు లేడిమాంసము. ఫైవ్ సేర్సు మేకమాంసము. ట్వంటీ పెయిర్సు మేకకాళ్లు. త్రీ సేర్సు పోటేలు మాంసము. హండ్రెడ్లు కోడిగుడ్లు. రెండువీసెల రొయ్యపప్పు. ఆఱు చిన్నడబ్బాల యావునేయి. బిందెడు పాలు. రెండు టీ డబ్బాలు. రెండు కాఫీ డబ్బాలు. రెండు కోకో డబ్బాలు. సిక్స్టీ సిజరు సిగరెట్లు పెట్టెలు. నాలుగు చీట్లపేకలు. పై సంబారములతో పదిసేల్ల పలావు బియ్యము.

రఘు—సరి కాని- నంజుడు లేమిటి?

శర్మ—కోడిమాంసము పలావు. లేడిమాంసము కురమా. మేకమాంసము పకోడీ. మేకకాళ్ల సూప్. పోటేలుమాంసము కైమాలడ్డు. కోడిగుడ్ల యెట్లు. రొయ్యపప్పు వేపుడు.

రఘు—అగు! అగు! ఆయన యెందులకో మరల వచ్చుచున్నారు

విశ్వా—(చరచర ప్రవేశించి) బాబుగారి పంతమే నేగినది! అమ్మాయిగా రీపూట నైదుగంటల రైలులో వచ్చుచున్నారు! ఇదిగో టెల్లిగ్రాం! (అని తంతివార్త యిచ్చును.)

రఘు—(తన కేకకృష్టితో తంతివార్త నవలోకించును.)

విశ్వా—(రఘునాథ రావు ముఖలక్షణములను జూచుచు నిలుచుండును.)

శర్మ—(తనలో) ఏస్ ! యీ సమయమున నానోటు సంగ్రహించి, యీతనిపై ననుమానము కలిగించి, యీపూటనే తిలోదకము లిప్పించితినా. యిక నీతనింగూర్చి భయపడవలసిన పని యుండదు. (మెల్లగా నోటు సంగ్రహించి, లోపలిజేబులో నిక్షేపించును.)

రఘు—సరే. యెవరు రానున్నను నాకు నా యెంగేజ్మెంటు (Engagement) తప్పదు. కైలుకడకు మీరు వెళ్లి తీసికొనిరండు.

విశ్వా—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

శర్మ—బాబు ! యెవరా వచ్చువారు ?

రఘు—ఇంకెవరు. మా యింటియూరిడే గాగు ! కార్యమై మూడేండ్లయినది. కాపురమునకుఁ బంపఁ దని నే నడుగ లేదు; నే నడుగ లేదని వారు పంపలేదు ! చివర కాబిడ్డకె శివ మెత్తినది కాబోయి. తనంతఁ దానె రయ్యచేయుచున్నది !

శర్మ—అన్నా ! యీమాట విన్న- కిస్తూరి కడుపు పగిలి చచ్చి పోయేమో గదా !

రఘు—అ దేని ?

శర్మ—అయిదుగు మీపైఁ గల యరురాగ మట్టిది. పది నిమిషములు మీ రగపడకున్న బ్రతుకఁ గలదా !

రఘు—వెళ్తిరాదా ! కస్తూరిని విడిచి నేనమాత్రము గడియ తడయఁ గలనా ! ఈపూట నిప్పటి కిరువోసారులు జ్వప్తికి వచ్చినది. అన్నట్టు మఱచితినీ. సాముకొఱకు విశ్వానరావుగారికి కమ్మ వ్రాసినది. సైకము లేక యాయన పంప లేదు. ఇంతలో నీ నోటు కొనిపోయి దాని కిచ్చి రమ్మ. (అని బల్లమీఁద వెదిక్కుచు) ఏది చెప్పుమా. యింకాకటి నోటు !

శర్మ—బల్లమీఁద నెగఁ బడవేసినారు? (అని తానును వెదకును)

రఘు—మీఁదను, గ్రిందను జూచి) ఎదీ. యెక్కడను లేదే !

శర్మ-ఎక్కడను లే కేమి? అంటుకొన్నవారియొద్ద హాయిగా నుండును !

రఘు-—విశ్వాసరావుగారుతప్ప వే తెవ్వరును రాన లేదే?

శర్మ-—విశ్వాసరావుగారికి సా మ్మన్న విష మనియూ మీ యూహ?

రఘు-—శివశివా ! యెంత చిన్నమా టాడితివి ?

గీ. ధర్మదేవత ధర్మము • తప్పవచ్చు

గ్రహము లాల్మీయ గతులను • గడవవచ్చు

వీన మంతయుఁగూడ వి • శ్వాసరావు

నీతిఁ దప్పఁడు, సలుపఁడు • నీచపుఁ బని.

శర్మ-కావచ్చును గాని- పై స్థితినిబట్టి లోకలి స్థితి నెఱుఁగుట కష్టము !

గీ. కిడలి బాడబమును, మంచు • గడ్డ వేడి,

తాతి జోటియయు, నల చేవ • మ్రాని బోలు,

పంటి వినమును, మఱి, మేడి • పంటి పుగురు

పెలిసికొన శక్య మగునె పై • స్థితిని బట్టి ?

రఘు-—నీ వెన్ని చెప్పిన నీవిషయమునందు నీతో నే నేకీభవింపఁ

జాలను. ఆ నోట నెంబరు మన కెన్నఁటికిని మఱచునకు వచ్చునది

కాదు గదా?— ఎప్పుడో, యెచ్చటనో, యెట్లొ, దాని కదియే

బయటఁబడి-నిశ్చయముగా నీయభిప్రాయము నదే మార్చగలదు.

శర్మ-—(తనలో) ఇక లాభము లేదు ! ఈ స్కీము (Scheme) ఫే

లయినట్టే! ఆల్ టైట్ (Alright) కానిమ్ము ! (పయికి) బాబు!

మీ రన్నమాట బహు సమంజసముగా నున్నది. కాని, యది

మీయభిప్రాయమునె మార్పునో-నా యభిప్రాయమునె మార్పునో

మాత్రము చూడవలసియున్నది. అదిగో- నాలుగు ! అయిదు

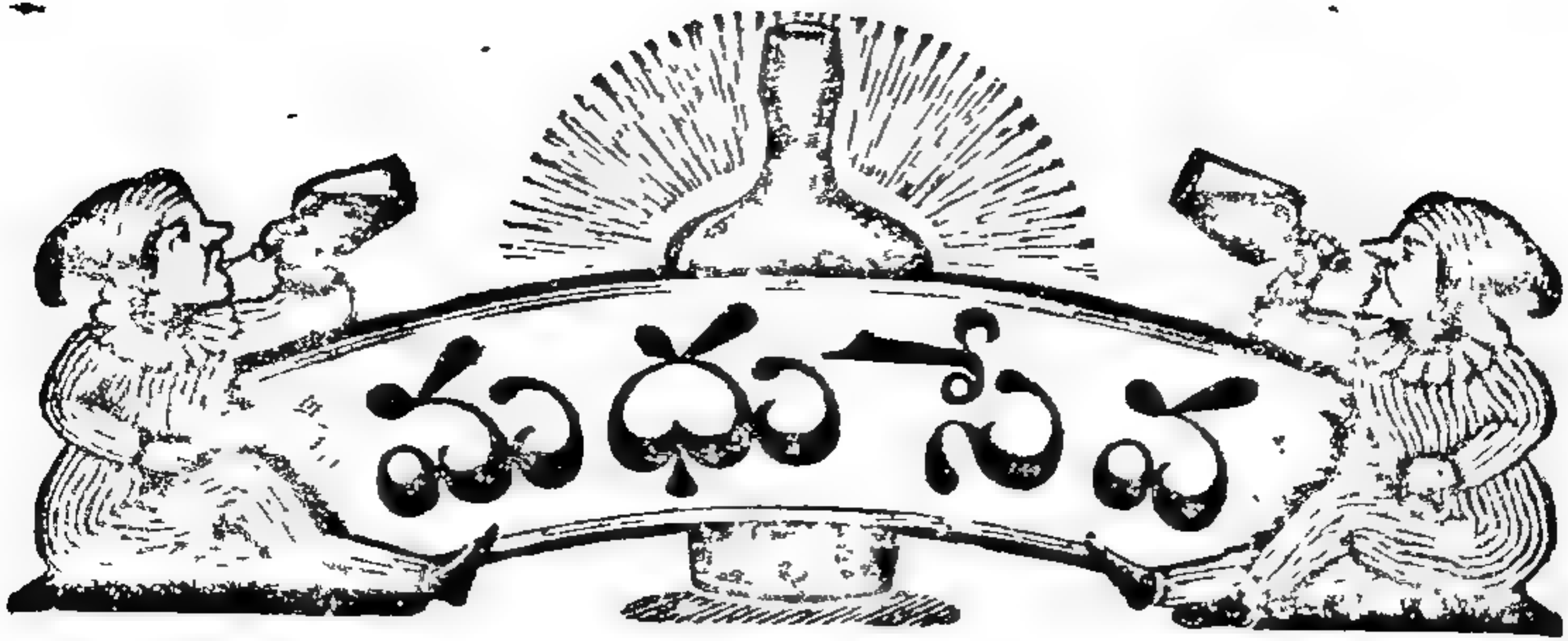
నిమిషములలో మీరు డ్రెస్సు వేసికొనవలెను. నేను వెళ్లి కారు

గడిపివస్తాను రప్పించెదను.

(ఇద్దఱు లేచుచుండఁగాఁ దెర పడను.)

ఇది పంచమాంకము.





షష్ఠాంకము

ప్రదేశము:—రఘునాథరావుగారి మేడమీది పడక గది.

నిర్మల—(సర్వాలంకార శోభిత యై, గదిగుమ్మములో నిలుచుండి) ప్రాణేశ్వరుని మొగము చూచి పదిప్రార్థనలు తక్కువగా మూడేండ్లయినది ! తల్లి లేకపోవుటచేతను, తండ్రిగారు తలతిక్కవా రగుటచేతను, భర్త పంతగొండి యగుటచేతను గాకున్న- నింతకాలము కన్నవారియింట నుండవలసిన దాననా ! తమయాజ్ఞ నతిక్రమించి వచ్చినందులకై తండ్రిగా రిక నా ముఖము చూడరు ! కాని, నే నొనర్చినది నా కర్తవ్యమే కాని వతియొకటి కాదు.

చ. కనకముతోడ నున్నపుడే • కాంతి లనన్మణికి; మహిజముం బెనగొనినప్పుడే లతకుఁ • బెంపును, నింపును సొంపు; వీణియం దనరినప్పుడే యినుప • తంతులకు న్నధుగన్వనంబు; స్త్రీ జనమునకు న్నిజేశ్వరుని • సన్నిధి నున్నపుడే సుఖోన్నతుల్.

జీవితేశ్వరుడు నారాకకుఁ జరాకె పడునో-సంతోషమే పడునో తెలియకున్నది ! ఇంతవఱ కాయన యింటికి రాకుండుటంబట్టి నాహృదము పలుసందియముల పా లగుచున్నది ! (దలికిపడి) అమ్మయ్యా అవిగో మేడమెట్లు చప్పు డగుచున్నవి ఆయనయే యై యుండుడు ! (గదిలోని కేగును.)

రఘు—(తూలుచుఁ బ్రవేశించి) మేడకు మెట్లు పెట్టినవాణ్ణి మేళ గా బ్రన్నినా పాపం లేదు ! ఎండ్రు కిన్ని మెట్లు- పడవనా- మొట్టు కోనా ! ఏకమే ప్రియితే- యిగిరి పక్కబొద్యేవాణ్ణి !

దీ మోస్తు డర్టీ కింగ్ - వాకింగ్

దీ మోస్తు నాస్టీ కింగ్ - టాకింగ్

దీ మోస్తు లక్సీ కింగ్ - స్మోకింగ్

ది మోస్తు ప్లక్సీ కింగ్ - డ్రింకింగ్.

వహ్వా ! వహ్వా ! కస్తూరి యీ పడ్డెం వింటే, కాగలిచుకోక పోయిండా ! ఏరీ మా వైఫ్ (Wife) గా రెక్క దున్నట్టు ! అద్రుగో- ఆగడిలో పుట్రారు. అమ్మవారి డరిషెనం చేసినట్టు- ఆవిడ డరిషెనం చేస్తాం ! (గదిగుమ్మము చేరి) హల్లో- మై డియర్ యెంప్రెస్ ! (Hallo my dear Empress) హా ఆ న్యూ ! (How are you) షుకంగా వచ్చినట్టా ? (గదిలో బ్రవేశించి- భయముచే గవాక్షముకడకుఁ బోయి బల్ల నానకొని నిలుచున్న భార్యను ఎగాదిగఁ జూచి) ఎక్సలెంటు ! (Excellent) యేం గ్రాండ్ గా (Grand) తమా రయ్యావు ! మూజేళ్లకూ మూ డడుగులు పెరిగావే ! ఈ బ్యూటీ (Beauty) అంటా పొంటువేనా- యెరువా? పొంటు నై తే- షోగ్గానే వుంటావ్ ! నీ మీద పడ్డెం పెప్పనా !- నీదు ఫేస్ రౌండు మూన్- నీదు నోస్ గోల్డు స్కూప్ నీదు టీత్ పెరల్ లైక్- నీదు లిప్ ఫ్రెంచి వైక్.

హ్వా ! హ్వా ! హ్వా ! హ్వా ! (అని చూడి కుర్చీలోఁ గూలఁబడును. నిర్భ- (తనలో) ఓయి దేవుడా ! ఏమి ఘోర మిది- ఈ వాలక మేమి- యీ వాగ్ధోరణి యేమి ! ఈయనకు పిచ్చి పట్టినదా- పిశాచిము పట్టినదా ! లేక, నేను, స్వచ్ఛావస్థలో నున్నానా- సన్ని పాతావస్థలో నున్నానా !

సీ. తళుకు నిగ్గులఁ దళ ♦ తళలాడు నెమ్మొగ

మెట్టు లీగతి మాడు ♦ కొట్ట యయ్యె !

పరమ దయారస ♦ భరితంబు లగు కన్న

లెట్టు లీగతి నగ్గి ♦ తుట్ట లయ్యె !

* The most dirty king Walking - The most nasty king - Talking
The most lucky king Smoking - The most plucky king Drinking.

భారతీసతి కాట • పట్టు నాలుక

యెట్టు లీగతి తాటి • పట్టె యయ్యె !

దిరిసెనపూవు మా • దిరి నొప్పు సొబగుమే

నెట్టు లీగతి వంట • కట్టె యయ్యె !

కరము మిశభాషి యని పేరు • గన్న సుశృతి

యెట్టు లిటు నన త్రాగిన • పట్టె యయ్యె !

ఆయనే యాయనా? లేక • యాయ నొకరు

నీయ నొకరున ! దైవమా ! • యెఱుంగఁ జేయఁచు !

రఘు—ఏమిటాలోషేష్టున్నావు ? సడ్యానికి బహునుగి యే వివ్వ

ననా ? ఒక్క ముక్కు ! ఆ ముక్కు- మూడుకోట్లు పెయ్యాలి !

కష్టూరి ముక్కుకన్న కమ్మగా వుండాలి' (లేచి సమీపింపఁబోవును)

సిర్మ—(అనఘ్యాముఖిఁ దనలో) రాను రామా ? యీ దుర్వ్రాసన

యేమిటి ! ముక్కు ముఱిగి- తల పగిలిపోవుచున్నదే ! ఈ కిటికీ

తెరిచినఁ గాని-యిచ్చట నిలుచుట కష్టము (అని యటు తీరుగును)

రఘు—చీ ! చీ ! పిగ్గు పడుతున్నానా ? అవు నవును- పెగ్గు తగిలే

గాని- పిగ్గు పోదు ! పె ర్మే నన్నాడు- ప్పిరిట్టు తగిలేగాని-

ప్పిరిట్టు ఖట్ట దన్నాడు. డ టీజ్ ట్రూ ! (That is true) పెగ్గు

టగలాలి- నీ పిగ్గు పిచడాలి ! ఇమ్రో- పెగ్గు నా డగ్గిరే వూడి !

(అనుచు జేబులోని నీసా తీసి) వహ్వ ! వహ్వ ! యేవి స్వహం

పం ! ఏవి ప్సారవ్యం ! ఏవి పామర్జ్యం ! అముద్బమా యిడీ-

అక్క పెల్లెళ్లు ! ఆ యముద్బం ట్రాగి- అదిటి (అదితీ) కొడుకులు-

డేవత లయ్యాదు; ఈ యముద్బం ట్రాగి- భరతమాత కొడుకులు-

పరంగిదొ గ్లవుటున్నాడు ! ముందు నేను కాష్ట పుచ్చుకుంటా నట-

టర్వాత నీకు ట్రాగినం తిన్నా నట. (నీసా యెత్తి త్రాగఁబోయి)

డామిక్ ! పడదేం ! హల్లో ! వా ప్యే ఫూ లై యామ్ ! (Hallo!

what a fool I am!) కాగ్గు నాట్ రిమూవు ! (Cork not-

removed) ఏరీ- మా కాగ్గున్రూ (Cork-screw) గా రెక్క

దున్నాను ? (అని జేబులోని తాళముచవులగుత్తి తీసి, అందిలి మరతీగతో కాగ్గును దొంగించి, త్రాగును.)

నిర్మ—(రిచ్చపాటాతోఁ దనలో) అమ్మయ్యో ! యిదా నంగతి ! సరే యిక నేమి !- మా యింటియెదుటి మలయవతికి పట్టిన గతియే నాకును బట్టినది ! దానినోట దానిపెనిమిటి చర్యలు విను నప్పుడు, అంతఘోర ముండునా యనుకొనెడిదానను. సర్వేస్వ రుఁడు నా సందేహము తీర్చుటకుఁ గాఁబోలు నా దురవస్థనాకే యనుగ్రహించినాఁడు ! ఔరం కాలమహిమ !

ఉ. పుట్టిన భూమియా-బుషులు ♦ పుట్టిన పావన భూమి; నంశిమా- పట్టు బుధాను మోచ నిర ♦ వద్య చరిత్రకుఁ- డిల్లి తండ్రులా- నెట్టన ధర్మదేవతకు ♦ నెయ్యపుఁ జుట్టము; లక్క టక్కటా ! యిట్టి నికృష్ట దుర్వ్యసన మీయన ♦ కేగతి నబ్బెనో గదా !

రఘు—(మఱికోంచెము మస్తకతో) ఇడుగో- ఇడి నీవంటు ! ఇడి పుక్షుకుని- అయినా పెలంలాగు- ఆ-డా-లి, పాపా పెలంలాగు- పా-డా-లి; మంజువాణిలాగు- మా-ట్లా-డాలి, పొన్నాక్షిలాగు- పో-ట్లా-డాలి; నరహరిలాగు- నవ్వాలి, యెలనాగంగాగు- యేడ వాలి; కనికలాగు- గ్లాసు లందించాలి, కష్టూరిలాగు- కై-మావుం డలు టినిపించాలి ! టెలిషిందా ! హూఁ !

నిర్మ—అమ్మయ్యో ! అంతటితోఁ దీట లేదు !- పట్టనలసిన లక్షణము లన్నియుఁ బట్టినవి ! అయిన, నందుల కాశ్చర్య మే మున్నది !-

ఆ. జ్వరము వెంటఁ జలియుఁ ♦ జలివెంటఁ దాసము
దానివెంట శోష ♦ దాపరిల్లు;
కడగి యవ్విధంబు ♦ గానె దుర్వ్యసనంబు
లోక్కదానివెంట ♦ నొకటి రెండుకవు !

రఘు—పట్టు !- పడిలంగా నేను నోట్లో పోస్తాను- పానకాలరాయుడు లాగు నువ్వు డిగమింగు ! (అని నీసా నోటి కందింపఁ బోయి, నిర్మల తప్పించుకొనఁగా) ఏమి టా పంకిటనం ! బుగ్గులు చిదిపి,

బూ స్తోండిపడతా షూమ ! (అని గిల్లబోయి, గోడ్పై బడును.)
 నిర్మ—(గడ్గడన్నరముతో) మహాభాగా! నే నిప్పుడు మతిలేని స్థితిలో
 నున్నాను ! దియయించి న నిప్పుడు తాళబోకుండు!

రఘు — ఎందుకు పోయింది మటీ :- ఎందు కంటా !

నిర్మ—ఎందుల కేనుటి :- పాలకడలికంటె బరిశుద్ధమగు వంశము
 నందుఁ బ్రభవించిన మీ రిట్లు మధునేవా పరాయణు లగునప్పుడు-
 మతి యన్న మాట యేల- ప్రాణమే పోగలదు!

రఘు — నా న్సెన్సు! (Nonsense) మదుపేవ బ్రష్పన్నవాడు మనిషే
 కాదు! ఎవడు బ్రూగనివాడు? ఎవ డంటా! పెప్పవే! ఎవ డంటా!

* సం డ్రింక్ హ్యోక్ ఫ్రెండుస్ టైప్ ఇక్
 మం డ్రింక్ హ్యోక్ ఫ్రెండుస్ టైప్ టౌట్
 సం డ్రింక్ బికాజ్ దే'ర్ థక్
 సం డ్రింక్ బికాజ్ దే'ర్ స్టాక్
 సం డ్రింక్ బికాజ్'టీజ్ వెక్
 సం డ్రింక్ బికాజ్'టీజ్ డ్రై.

ఇది దొర్లపంగతి-ఇక మనపంగతి పెప్పనా ?

† గీ. కొంద తాయాసము శమింపఁ • కొంద తెల్ల
 బాధలు భరింపఁ, కొందఱు • బలముఁ బ్రేపఁ,
 కొంద అల్లాస మునయింపఁ • కొంద తెమటి
 వారిఁ దనియింప- మన్యనే • వన మొనర్తు !

తెలిసిందా :- కనుకా- కాబట్టి- నీ హెల్తు (Health) కోషం
 నేకు బ్రూగుతాను- నా హెల్తుకోషం నువ్వు బ్రూగు! ఎల్లాగ బ్రూ
 గడఁ వంటావా? - యిల్లాగా ! (అని నీసాలోనిది పూర్తిగా త్రాగి
 సుడి తీరుగుచు) షా-రీ-గా-మా-వా-డా-నీ-షా-నీ-షా-షా-షా-

(ప్లా-ప్లా-ప్లా-ప్లా-డ్రి-డ్రి-డ్రి! డ్రా ! (అని నేలఁగూలుచు)

* Some drink when friends step in—Some drink when friends step out,
 Some drink because they're thin -Some drink because they're stout.
 Some drink because 'tis wet -some drink because 'tis dry.

† ఈపద్యము ప్రదర్శనసమయమున సమయోచితముగాఁ జదువవలెను.

నిర్మ—(శత్రురపాటుతో) అయ్యో! అయ్యో! అదేను-అట్లు పడి పోయినారు! ఎవ రిచ్చును దిక్కు! ఈ నిశీధిసమయమున నెవ్వరిని బిలువను! నేను పట్టి లేవనెత్తి పర్యంకముపైఁ బరుండఁబెట్టఁ గలనా! కానిమ్ము-ప్రయత్నించి చూచెదను. (అని సమీపించి అంతలో వెనుకకు తగ్గి) ఇస్తీ!-యీ చెడుకంపు నన్నుఁ జెంతకుఁ జేరనీయ కున్నదే! ఇందుల కేమిటి సాధనము!...సాహసమే సాధనము! (ముక్కు మూసికొని సమీపించి, యెత్తఁబోయి, యెత్త లేక విడిచి పెట్టి) అయ్యో దేవుడా! యెత్త లేక పోయితిని గదా! అంతటి యాగర్భశ్రీమంతు లిట్లు-వడగొట్టిన బాటసారివలె, వాన మొత్తిన వెఱబొమ్మవలె; డరిఁ బట్టిన నాననలె, దా రము తెగిన గాలిఁటము వలె; వెలికిలఁ బడ్డ తాఁబేటివలె, వేల్పు తెగిన వృక్షమువలె,- తెలివి తప్పి, తేకున చెడి; పాటవే మెడలి, ప్రాభవము సడలి; బిగువు తరిగి, బింకము తొలగి;-కళ మాసిన మొగముతో, కంప యైన తలకట్టుతో; గుంటలు పడిన కన్నులతో, క్రుంగిన చెక్కులతో; కమలిన పెదవులతో, గారకట్టిన పలువరుసతో; వాడిన మేనితో, వసియాడిన యనయవములతో; ముటిగిన యూసిరితో, ముతైన్ను లైన యుడుపులతో-ప్రజ్ఞ తప్పి పడియుండుటకంటె ప్రారబ్ధ దోషాపత్తి యిం కే మున్నది! ఇటునంటి నమయములలో మలయవతి యేని చేసెడిదో! అట్టి మలయవతులు, ఇట్టి నిర్మలలు-లోకమున నెందఱున్నారో! తప్పతాగి, తాడుమాత్రా; వికృత రూపముతో, వింత వాలకముతో; దుర్వాసనతో, దుర్భాషలతో; తూలుచు, త్రుళ్లుచు; వదరుచు, వాపోవుచు-నిండ్లకు వచ్చు భర్తలవల్ల నెందఱుండఁ జెంతతేరిసి బాధలు పడుచున్నవారో! అన్నియు నెఱిగిన అగ్రజాతులవారిస్థితయె యిట్లున్నదిగదా- అవ్యక్తులై, అజ్ఞానపు ముగ్ధులై; కూలి యాడినఁగాని కుం డాడక, రేపు కుడిచిన మాపు లేక; గంపెడు బలగముతో, గుంపెడు పిల్లలతో-పరిత్రదేవతకు దామూదులుగా నొప్పు మాఱుజాతులవారి

నీ ముక్కుపిశాచ మెంత మాడ్చి మారణము నేయుచున్నదో గదా!
రఘు—(కదలి) కష్టూరీ! కష్టూరీ! స్లాష్! స్లాష్! (అని, అక్షయ
త్నముగా జేబునుండి మఱియొక సీసా తీయును)

నిక్క—అమ్మయ్యా! అదొక సీసా! ఆ జేబులనిండ సీసాలే కావలయు
ను! ఔరా చిత్రము!-ప్రబోధము లేకపోయినను, పరిచయవశమున
బుద్ధి దానిమీఁదికే పోయినది! కరము దానినే గ్రహించినది! ఆ
కర మలవాటుచొప్పున నదిగో దానిని నోటి కందించుచున్నది!
అయ్యో నాతేలివి తెల్లవాజ!- ఆ సీసా యూడఁబెట్టికి యావలఁ
గాఁబవేయక- తెరమీఁది బొమ్మచునలె తెల్లపోయి చూచుచు నిలు
చుంటి నేమి! (అని చూచును సీసా లాగికొని) చీ! చీ!- యీ
పాడ-సీసాను జేతఁ బట్టవలసి వచ్చినదే! (అని సీసా యెత్తి చూచి)
ఏమీ- ని వేరు ఎడ్వర్డు విస్కీ యా?- ఎంతటిదానవు!

— సీ. పలుసముద్రములు దీ • పులు దాఁకి యలువది

నందల మై క్లిట్ట • వచ్చినావు!

పరమ పవిత్రమై • పరగు నార్యావర్త

పుణ్యభూమిని గాలు • మోపినావు

క్రమముగా స్థిరపడి • కడుశిష్టు లగు విశు

ద్గుల యిఁడ్డలోఁ గూడ • దూరినావు!

అయిసవారిం బట్టి • యవలీల నీదు దా

సులక్రిందఁ జేసికో • గలిగినావు!

పెక్కు కొంపలకుం జచ్చు • పెట్టినావు!

మంచి సఁసారముల హుంపు • మాపినావు!

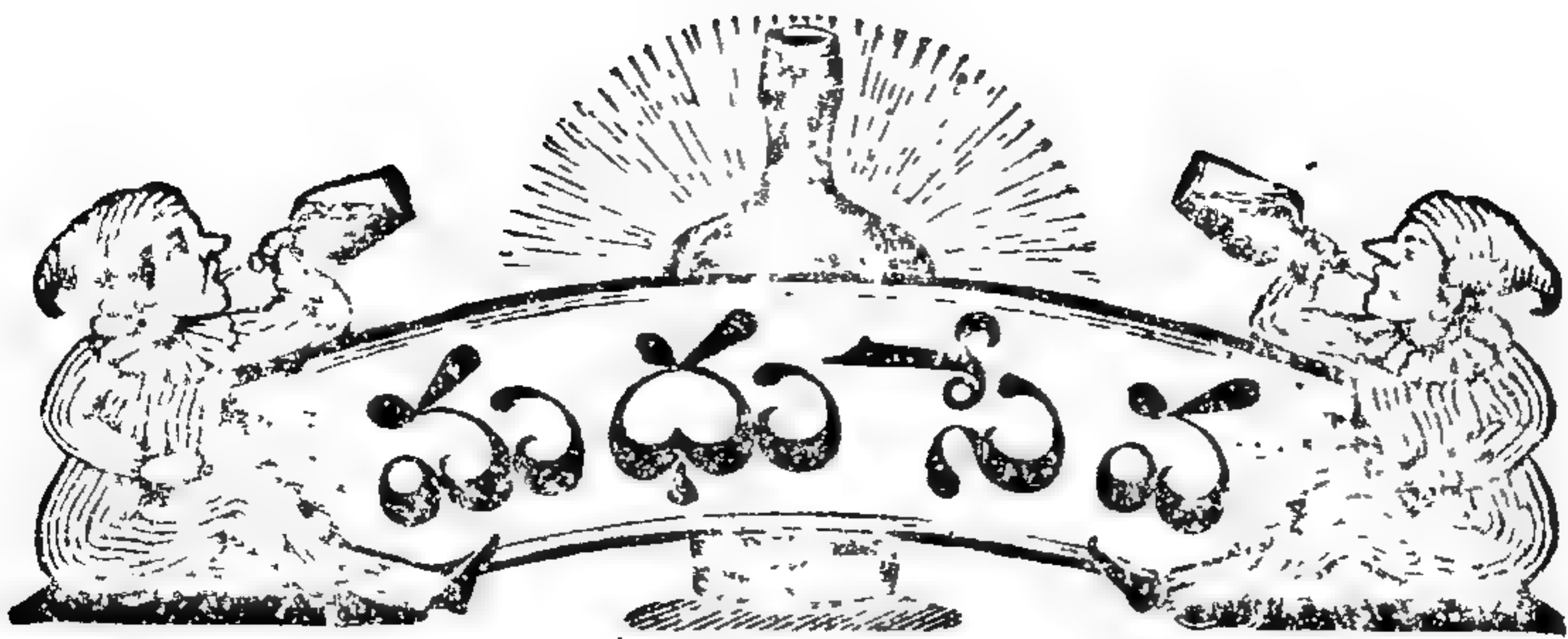
సంఖ్యలకు మీఱు హాశ్యలు • సలిపినావు!

మాయ విసమ! విదేశంపు • మాద్యసమ!

(అని గవాక్షమునుండి సీసా పాఱవేయుచుండఁగా తెర పడును.)

ఇది ప్రసంగము.





సప్త చూంకము

మొదటి రంగము

ప్రదేశము:—కత్తూరి మేడవీధి

విశ్వానరావు—(విచారముతో నడచుచు) సందేహ మేమి!

గీ. చెట్టునకు జీవ, నీటికిఁ ♦ జెనఁటి నాచు

కాయలకుఁ బుచ్చు, బూసొను ♦ గాయనిచు

లలచుకు నేచ్చు, గృహమేను ♦ లకు బురగులు

గడ్డులకుఁ మ్రుస్సు— హానికిఁ ♦ గారణములు !

ఇంక యేమి- బుర మనః మాకిగా నొక భూతమే !

గీ. తగలి నెచ్చెలు మేలు, జూ ♦ దంబు నోరు,

త్రాగును, వ్యభిచారము ♦ దింప్తముగము,

నష్టి ప్రాణంబు, కొన్చుచి ♦ పల్కు, తిండి

భూము, లిండ్లు, దోలులు బుర ♦ భూతములు

అట్టి ఘోరముభూతముయొక్క కోరలు
చిక్కువడినవాఁడు మరల జన్మకు దుర్గు
దులకుఁ బ్రమాణము ! చినికి చినికి
మొన్న వచ్చిన వారలను కామె త
లొబ తన సర్వాభరణములను సమర్ప
పది ! ఓహో నిర్మలాంబ నిజముగ
సాక్షి కాపురమునకు వచ్చి నందర్స
ములో బొలుకొ రింట బురకున్నది

తిండికి వచ్చిన దినములుకూడఁ దక్కవ! భక్తిమీఁద బెంగచేతనే
 యీమె వాలిపోయి నగ మయినది! ఈ వారంటుమాట విన్నచో
 నిఁక నేమేని తరువాయి యండునా! ఒకటి కాదు- రెండు
 కాదు- ముప్పదివేలు క్రక్కవలెను! అందుచేతనే యీసంగతి
 యీమెచేవిని బడసీయక- బాబుగారిని రెండుదినములు బయటికి
 రావల దని చెప్పి- పైకమకొఱకుఁ బట్టణ మంతయు గాలింపఁ
 దలఁచుకొన్నాను. (పరిక్రమించి) ఇదిగో యిదియే కస్తూరిమేడ.
 పంకజముకొఱకు బాడిలో దిగినట్లు- బాబుగారికొఱకు దీనియిం
 టికి రావలసి వచ్చినది! (పైకఁ జూచి) ఆ పైచివికలోఁ బచారు
 చేయుచున్నది కస్తూరియో. అదిగో- సన్నఁ జూచి, ఆయనతోఁ
 జెప్పుటకుఁ గాఁబోలును వెళ్లుచున్నది. (అటు నిటుఁ జూచి)
 వారంటువాఁ డింతవఱ కీనీకకు వచ్చినట్లు లేదు. (ముందునకుఁ
 జూచి) ఆ వచ్చువా రెవరో!- (నిర్ధానించి) అహా! కస్తూరి
 రహస్యవిటుఁ డని తెలియవచ్చిన కాసింసాహేబు. ఆ వీధిబాట
 రువఱకుఁ జని- అతఁడు దాటిపోయినవెనుక మరల వచ్చెను.
 (అసి కొంచెము నడచి, వెనుకకుఁ దిరిగి చూచి) ఆకలిగొన్న
 క్రక్కవలె నతఁ డాయంటనె చొరఁబగుచున్నాఁడే! నరే- దీనివల్ల
 రెండు సంగతులు తేలినవి. మొదటిది: సాహేబు సంబంధ మిప్పు
 నాగుచునే యున్న దని. రెండవది: ప్రస్తుతము బాబుగా
 ఏమి చెక్కిని సనుయము! బాబుగారి కిప్పుడు
 వచ్చిన యయనభ్రమ తీర్చినవాఁడ నగుదును!
 డెచ్చటఁ బట్టుకొనఁ గలుగుదును? -
 టకై నీవరావుగారి యింటికి వెళ్లియుందు
 ననిపు డచ్చట కేగినా- అన్నియనులు నెర
 ఆతిశ్యరితముగా నిష్క్రమించును)
 మొదటి రంగము.

రెండవరంగము

ప్రదేశము:—కస్తూరి పడకగది.

ప్రవేశము: కుర్చీలోఁ గూర్చుండి కాసిఁసాహేబు-నిలుచుండి కస్తూరి.

కస్తూ—సరే కాని- వీధిలోనుండి నీవు లోపలికి వచ్చునప్పుడు విశ్వా
సరావుగాని నిన్నుఁ జూచినారా?

కాసి—ఇస్కా మాకీ యిశ్వాన్ రావ్ ! ఆఢ్కీ మాదీ సూడందీ-
ఆడూ మాకీ కైనా సూస్తాడూ వోయ్ ?

కస్తూ—ఏడిచినట్లే యున్నది కాని- ఇట్లు డెందులకు వచ్చినావు?

కాసి—ఆప్తా రంగేళి రిగ్నాత్ రావ్ కు- న్యాయెందూ వారంటూ
నేపిచ్చిందీ మాటా- సెప్పెదాస్తీ వచ్చాం. దాస్తీ తంటా వోయ్ ?

కస్తూ—ఏమి? రఘునాథరావుగారికి నల్లభచందు వారంటు చేయి
చిగాడో? అబద్ధము- అతఁ డట్లు తొందరపడువాడు కాదు.

కాసి—అతే స్ట్రామాక్ !- ఆఢ్కీ సివానీ లాగా నీదా వోచ్చే
దాస్తీ నేరీ- మాన్ సాటూ సెప్పిందాస్తీ- మనుషో మటూ
పుట్టి- మా గ్యాడీకి పుల్లూ యేశాం. పుల్లూ రేస్తీ- ఆఢ్కీ పూరా
గాబరా లెగనీ- వారంటూ లగా దియే!

కస్తూ—ఓరి దుర్మాస్తుడూ ! యెంతపాపమున కొడిఁ గట్టుకొంటిని !

కాసి—అగే- ఆఢ్కీదా- యెందుకూ వోయ్ యింతా మోజూ?

కస్తూ—ఇదిగో- వాడు వాడంటినా- చెంపలు వాయిచెదను !

ఎక్కువతక్కునలు లేకుండ వాగెనవు- ఏమా పొగరు !

కాసి—(చివాలున లేచి) అతే- తురకా బిడ్డా మీదా- ధుక్కు
బొమ్మ- యెళ్ళా సెప్పిందీ- యెవుడూ వోయ్ ? పందికి మె
తాక్- బాపా వాక్; పందికి సూస్తే- ఇంచో సెప్తాక్- తు
బిడ్డా !- ఆఢ్కీ యెళ్ళా- మాదీ యెళ్ళా ? ఆవుకి మొక్కుతా
అడవాబొమ్మ; ఆవుకి జఫా నేస్తాక్- అవల్ ముసల్మాన్

యెళ్ళా- మాదీ యెళ్ళా ?

కస్తూ—కట్టు- కట్టు! కనుక నే యింతగతి పట్టినది!

కాసిం—అరే! పమాంబాబాత్ సునో! ఈ సాటూ బేరం నూకే నరి
పడిందీ లేదూ— ఇమీందార్ వాడ్కి సలాం సెప్పి— మాకిందా
ఇయం వుంటావ్— నైకో— మాకి సలాం సెప్పి— ఇడ్కి అప్రతాప్—
ఏకీ బాత్ బోలో?

కస్తూ—తాళు! తాళు! ఎవరో తలుపు తట్టుచున్నాను! (విరుట్ట
నభినయించి) అమ్మయ్యో! ఆయనయ్యో! వారలూమాట విని
కావలయును— వచ్చి వేసినారు!

కాసిం—(కంగారుతో) అరే అల్లా! సచ్చాంతా బాబూ సచ్చాం!
(చడకుచు) సానీవానూ మీకీ సలాం సేస్తాం— యెసకా మాతే
పెట్టో యేనీ వేసం తియ్యకా— బెట్టికే పంపండి!

కస్తూ—అట్లయిన, నీదారిని బెరతగొనికే బోయి, పెరిటనయి, పో
చుకొని, పెడసందునబడి చక్కిబొమ్ము. ఊ! త్వరగా!

కాసిం—బతికాంతా బాబూ!— బతికాం! (అని వెళ్లబోవును.)

కస్తూ—జోడు! జోడు!

కాసిం—ఇస్కా మాకీ— యిదీ వొచ్చిందీ నంకా! (అని జోడు
తోడుగబోయి, కంగారుచే తొడగలేక, చెరిగొని వెళ్లును.)

లెరలో—(పెద్ద చప్పుడు)

కస్తూ—(చీర సవరించుకొనుచు) ఏమి చెప్పుమా— యెన్నడు లేనిది
ఇటువంటి గట్టిగా దట్టుచున్నాను! ఈరాని— వారంట మాటను
బట్టి వచ్చినరాకగా లేదు! నందియ వేమీ?— సాహేబు లోక
లిక వచ్చుట చిలపాది విశ్వాసరావు చూపేయించును— తేసమాట
నెగించుకొనుట కిదే తగిన సమయ మని పోయి యాయనతో
జెప్పియుండును. సరే కానిమ్మ— నాడు శర్మ సంగ్రహించుకొని
వచ్చిన నోటుతో నేరీతని త్రాడు తెప్పకున్న— నాపేరు కస్తూరి
కాదు! (అని పెట్టె తెరిచి, నోటు తీసి, లెరలో నిశ్చయించి, బిగ్గిలుగా)
అవు వారు?— ఆ! వచ్చి—వచ్చి!— (అని పోయి తలుపు తెరిచును)
అచిర లోకం బ్రవేశించి, వెట్టిగా నెల్లెడల వెళ్లును.)

కస్తూ—ఏమిటి వెళ్ళుచున్నాను ?

రఘు—(అగ్రహాపయితో) ఏమి అని కాదు- ఎవరి నని యడుగుము !

కస్తూ—అట్టి కాసింస- ఎవరిన వెళ్ళుచున్నాను ?

రఘు—కాసింసా హేబు !

కస్తూ—ఏ కాసింసా హేబు ?

రఘు—ఏ కాసింసా హేబా ?- నీ హాహు కాసింసా హేబు !

శర్మ—(అంతలోఁ బ్రవేశించి) నారదువా- మ తుదిని వంశీనానా
యలతో వదలినాడు. అయితే మీ రంతలోనే వచ్చి వేసినా మీ ?

కస్తూ—జ్ఞానచో సాహేబు దాటిపోవు నని !

రఘు—అవును !- అట్లే !- ఎక్కడ దాచితో చొప్పుదువా- లేదా ?

కస్తూ—చెప్పనా ?- కొప్పులో !

రఘు—ఏమి- నాతో నెకచక్కెములా ! నాకడ నిట్టి వేషములు పని

కిరావు ! కాసింసా హేబు నీయింట గాలు పెట్టినాడా లేదా ?

కస్తూ—అని మీతో నన్నవా రెనరు ?- విశ్వాసరావుగా రేనా ?

రఘు—అవును- ఆయనయే. అయిన నేమి ?

కస్తూ—ఏమియు లేదు- తా నొక తప్పు చేసినప్పుడు దానిని దిద్దిం
చుకొనుటకై యేగడ్డియుఁ గలచక యేమి చేయును ! అయిన,
నాయన వెట్టియే కాని- యుడుసనీళ్లు కూరు కాలునా !

గీ. దిగిన ముంచును మున్నీను ♦ తినినఁ జుచు

విసము; త్రొక్కినఁ గలచుచు ♦ నెస భుజుగ;

మరితినం జుట్టు మని కాలు ♦ సన్ని- వాని

కెడముగా నుండువారల ♦ కేమి భయము !

రఘు—ఏమి టి యుపన్యాసము? నా కేమియు సరము కాలేదు.

కస్తూ—(బుడిబుడి యేడుపుతో) అవు సవును- చెప్పినచూపుతో
జెవులు దిబ్బల్లు పడినవారికి-ఎమటివారి మాట లేమి యర్థమగును!

చి. మానుగ, నన్ని చేగొని ప్ర ♦ మాణము నల్పఁగనిండు-గంగలో
స్నానము చేసి, యాశ్వనుని ♦ సన్నిధి బాస లొనర్పించు- మా

సోలులమూట, యూగి కను • సోలులమూటయు నమ్మువార లె
దేనియు నుండురే! నలువ • యూగతి మమ్ము సృజించె నేమనన్!
రఘు—ఎందుల కా యేడుభా?—సంగతి యేమో సరిగాఁ జెప్పరాదా?
కస్తూ—ఏమి లాభము! విశ్వానరావుగారు వికవికలాడుచు నా యిం
టికి వచ్చుటయు. నన్నఁ గోరుటయు. నాచేతఁ జీనాట్లు తిని,
యీసంగితి మీతోఁ జెప్పవల దని బ్రతిమాలి— (రైకలోని నోటు
తీసి యెదుట వేయుచు). ఈనోటు నాపైఁ బాఱవైచి చక్కఁ
బోవుటయు. నా చెప్పిచలమాత్రమున నమ్మువా రెవరు!

శర్మ—(చూచున నోటు తీసి చూచి) వా టీక్ష్ దిస్! (What is
this) సూనికొజకు సోదే కేగ—ప్రాతేవి బయటబడె నన్న ట్టెనదే!

రఘు—అ దేమిటి?

శర్మ—ఏమిని చెప్పుడు! గ్రేట్ వండర్ అండ్ గ్రాండు డిస్కవరీ!
(Great wonder and grand discovery) చాలదినములనాటి
మిస్టరీ (Mystery) యొకటి చక్కఁగా నాలువు (Solve) అయినది!
నాడు పోయిన నోటు నెంబ రెంత?

రఘు—అదా?—ఆఁ—ముప్పదిమూడువేల మూడువందల ముప్పదిమూడు

శర్మ—దీనిం దిత్తగించుచు! (అని యాచో టిచ్చును.)

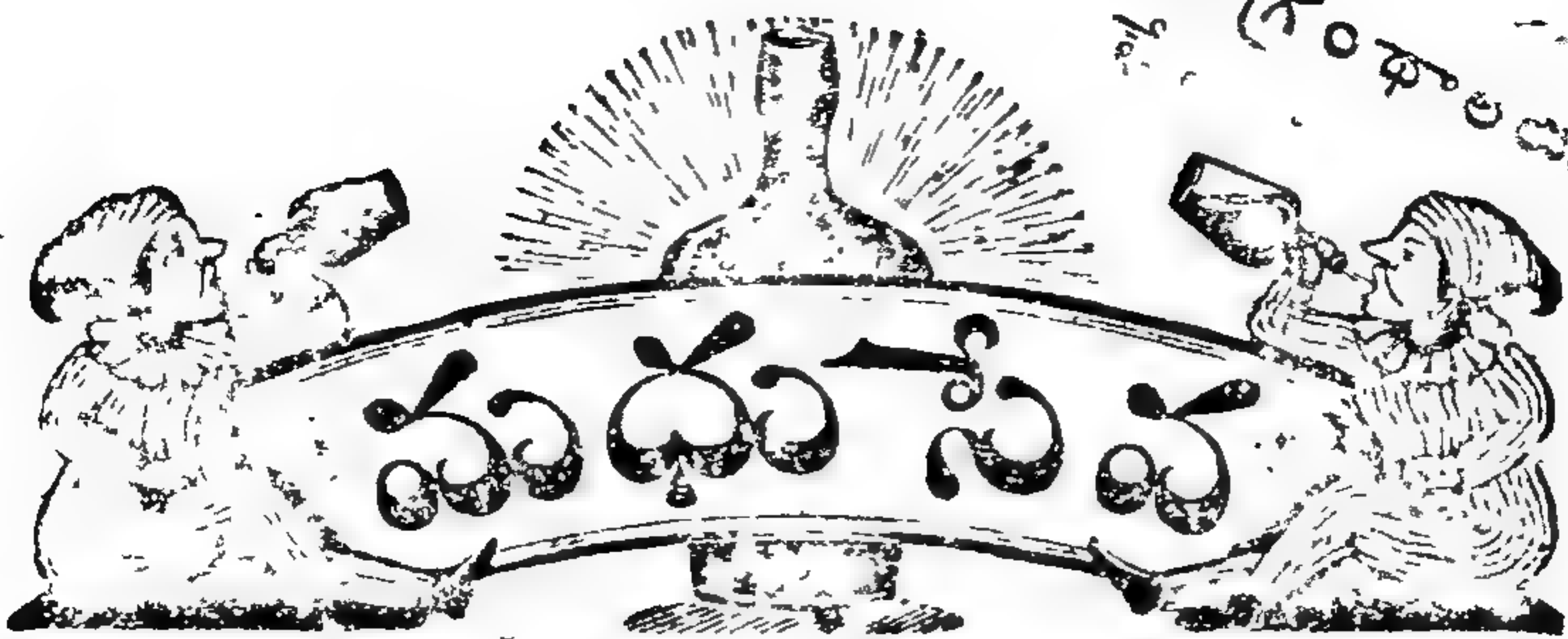
రఘు—(చూచి, గుండె కొట్టుకొనుచు) ఏమీ!—యెంత దున్నయము!

చ. అలఘుమనస్కుఁ డగుచు, సుగుణాధ్యుఁ డటంచును, స్వామిభక్తి సం
కలితుఁ డటంచు నెంచితిని • గాసి, గుతం డీటు. మేఁకవన్నె బె
బ్బలి యని; తేనెపాకమును • బూసిన చా కని; పాలు పై పయిం
గల విషపుం గటాహ మని • కట్ట! యెఱుంగఁగన్మెత్తి నెన్నఁడున్!

శర్మ—బాబు! పైస్థితినిబట్టి లోపలిస్థితి నెఱుగుట కిష్ట మని నేను
నాడే మనవి చేసితినిగా?

రఘు—నిజమే. నీవు చెప్పినావు. కాని—

ఉ. పెంచిన కుక్కయే మడమ • వీరు నటంచును. రక్ష నేయఁ గ
ల్పించిన కంచె చేయఁ గబ • శించు నటంచును. సి. టి. వై. మ్యు. డె.



అష్టనూంకము

మొదటి రంగము

ప్రదేశము:—రఘునాథ గావురాని నేడ.

నిర్దేశము—(విచారముతో గుండుచుండ)

నీ. పాపశృత్వ బయ • పరితాపమా లేదు

జన్ముడల్కల గొన నను • ఎంత లేదు

సిరి తొలగిన నను • చింత నుడియు లేదు

గ్రి మాసిన నను • కీచ లేదు

పదులు నవ్వును నను • భయ మేగుయును లేదు

సతి నూలుకు నను • నాలి లేదు

అంగీ నుమగిలె • నను విచారము లేదు

మతి నన్నగిలె నను • మాట లేదు

గడనక ప్రియ యిట్లె లో • కలలు! మర్క

చారమే నర్విదా పాణ • ధావకంబు!

వనమా! లుట్టి నా ప్రాణ • ధవూడు మరల

దారి బడు లెట్లు! నా కిడి • నిక్క లెట్లు!

నినా నను కీపములేని దేశమేనది; కచేరిచావడి క్రమింప
మొగిలె నను! బండ్లకొట్లు పండులపర మొనరి; గుట్టలాలాయ
ములు నక్కల కర వైనవి! ఉద్యోగు లుద్వాసన చెప్పుకొనిరి! పరి
చారము పప్పులు మాడలేక యొత్తిగిలిరి! ఇంత యేల మొన్న
నినా కి వగలుకుకూడ మొగము చాటునే. నను! మనీషుని

యెలుకనలె నిట్లు స్రుగ్గవలసిన యోగము నా కేల పట్టినదో !

ఉ. అంతటి యింటఁ బుట్టి, యటు • లందఱకు న్మరిపెంపుబిడ్డ నై
యింతటి యిల్లు చొచ్చి, తుద • కీగతిఁ దోడును నీడ లేక, కొం
డంత వ్యధం భరించుచు, నహర్నిశ లొంటిగఁ బుచ్చ నయ్యె! హా!
యెంతని యోర్వ నేర్తు మది • నెంతని ధైర్యము గాంచ నేరుతు!

(క్షణ మూరకుండి) సందియ మేమీ!—

సీ. మామ దురాగ్రహ • మానసుం డగుఁ గాక

యత్త మహామారి • యగును గాక

బాపలుక మటఁదు ల • ప్రాజ్ఞు లొదురు గాక

యాదుబిడ్డ పిశాచ • మగును గాక

కిన్నెక్కిలు హైన్య • గతిఁ జరిఁపడు గాక

గిర్భకోకాపత్తి • కలుగుఁ గాక

అన్నపిష్టంబుల • కితిలోప మగుఁ గాక

అడవిలోఁ గాపుర • మబ్బుఁ గాక

భర్త యోగ్యుఁడ, ననుకూల • పేరుఁడు నేని

పడఁతలకు స్వస్థ ముఱచేతఁ • బోధిల్లి;

మగఁడు జడఁ డగు నేని, కో • మలుల కిహము

నందె నరకంబు ప్రశ్నకు • మగు నిజంబు !

ఇంతకన్న నే నికఁ జేయవలసిన దే మున్నది!—

సీ. మనబోంట్ల కియ్యగి • మర్యాద కా దని

నోరు నొచ్చినదాక • పోరినాను

మృతానముచేత • మాసిపోయినయట్టి

కాపురా లెన్నియో • చూసినాను

పరదేశములు మృత్యు • పాన విముక్తి కై

పహ బాములను బోధ • పఱచినాను

మృత్యుతో నైత • నీ దురభ్యాసంబు

మృత్యుతో నైత • మాలినాను

పేము లాధ - మిద్ది • యెల్లను బూదిలో
 న్రేయ్యి ఘృతము నలెనె • విఫల మయ్యె!
 వారివారి నొసటి • వ్రాతఫలమె కాని.
 దెప్పవారు లేక • చెడిన దెవరు !

(విరుట నభినయించి) ఎవరు చెప్పుమా వచ్చుచున్నారు ! కక్క
 గారు కారుగద ?- అవును- ఆ యడుగులసడి యాయనదే. ఆయ
 నగా రావిధిముగా నుద్వోగముచుండి తొలగించినను, కంటిని
 తెప్పవలె న న్నియన కాపాడుచునే యున్నాడు గదా !

గీ. ఎగు చేసిన వారల • కేని మేలు

నొప్పుట మంచివారల • సహజ గుణము

పాటతో లోతుగా గాయ • పటిపెనెట్టి

వారలకు భూమి యొసంగదే • నీరములను ! (లేచును.)

విశ్వా—(విషాదముతోఁ బ్రవేశించి తనలో) అట్లులకు నా స్తి వచన
 మును- ఆప్తుల కప్రియ వచనమును దెలుపుట యతి కష్టము !

గీ. అన్నెమును, బున్నెము నెఱుంగ • నట్టిగోల

సుగుణముల ప్రో వనం దగు • సుభగళీల

అట్టి యుల్లాలి కిటువంటి • యప్రియంబు

తెలుపుట యనంగఁ బ్రాణముల్ • తివియుట కిది !

నిర్మ—రండు కక్కగారు!- రండు- ఇదిగో! కుర్చీ. (పరీక్షించి) ఆ దే ము
 ట్లున్నారు- క్రొత్త లేమియు లేవు గద !

విశ్వా—అమ్మా! ఆపద లొంటిగా రా వన్నవారి డజ్జాదా !

ఉ. సమ్మిన గుండెకాయ యన • నాదు పితామహుఁ డాది నీ దివా
 ణమ్మును గొల్చె; నా వెనుక • నాజనకుండుఁ దదర్థ మట్లె ప్రా
 ణమ్ములు ధారవోసె; నిక • నాకథ యేమిటి- కట్టిదాని నే
 డమ్మరొ! మా ప్రభుండు తేగ • నమ్మగఁ జూచు నవస్థ వాటిలేక !

నిర్మ—(ఒక్క నిట్టూర్పు పుచ్చి) నరే- అనుకొన్నట్లే యైనది! జరుగఁ
 గల సంగతి యిది యని- నాకుఁ జాలదినములక్రిందటనే లోచనది!

విశ్వా—కష్టములలోఁ గష్టము- కడఁగి మేడయెన మిగిల్చినాను కారు!
వారము దినములలో దీనిని వచ్చగించి తీయవలెను!

నిర్మ—శ్రీ రామ రామా! చివర కెంతటి దురదస్థ పట్టిరవి!
ఓసీ మ్యా పిని చూచు!

చ. ప్రవిలసైన కాపురము • బగ్గముచో ఊనరిచిరపు! ప్రా
భవ మఖిలముఁ జొప్పజేస • పాలుపనే దిగిమ్రుంగినాపు! లే
సవ లిలు భర్తయై మొగము • వాచి తపింపఁగఁ జేసినావు! చీ!
చివరకఁ జెట్టుక్రింద నివ • సింప విగ్రహించదాన వే ముచక!

(క్షణ మూరకుంజి) కక్కగారు! ఇప్పుడు కర్తవ్య మేమిటి?

విశ్వా—అదియే పాలుపోక యాలోచించుచున్నాను. సవిస్తరముగా
నాయనగారి కీ సంగతులు తెలియఁజేయు మని నెలనా?

నిర్మ—వలదు వలదు- అది నా కావంతయు స్వప్నము లేదు.

విశ్వా—అట్లయిన నిక నన్నాలోచన మేల?— గూఢ భ్రష్టశక్తునియల్లు
పవిత్ర పలుకుడు.

నిర్మ—అదికూడ నా యభిప్రాయము కాదు. ఈ భారమునందే మీ
తల కెక్కుట నా కీష్టము లేదు. పోయినవి పోగా- చిన్న చిన్న
జనువులు కొన్ని మిలియున్నవి. మదతపిష్టని పట్టుచీరలు కొన్ని
మంజనములలో మ్రగ్గుచున్నవి. ప్రస్తుతము పనిలేని నాత్రసా
పిగ్రి యెంతయో యన్నది. వీని నన్నిటిని విక్రయించి, వచ్చిన
సొమ్ముతోఁ గొంత వడ్డీకి వేస, కొంతతోఁ జిన్న కొంప యెంకిటి
కొనిపెట్టితిరా- ఆవడ్డీతోఁ గలక్షేపము చేయుచు, నాకూ. నీలోఁ
బడియుండెను.

విశ్వా—అట్లయిన, మావీధి నొకమిల్లు అమ్మకమునకు స్థిరముగా
నిన్నటి నేను వెళ్లి దానిని నిశ్చయముచేసుకొని రానా?

నిర్మ—సంగీయ మేమీ-చప్పున వెళ్లి స్థిరపఱుదునని రుదు.

తెర పడును.

రెండవ రంగము

ప్రదేశము:—నాగపేథి.

రఘు—(బికారివేషముతో నడచుచు) సర్వభక్షకునైనను సంతృప్తి
జూపింపగలము కాసి నానిమండల దృష్టి పడుప లేము!

సీ. ధనమలమ సింధు లిచ్చి • తన్నుంచుకొని గాక
పోక కం కొకనితో • బోలు తీలు

పంచబాణులను తన • బానిసీ డగ్గు గాక

కులమువాని నె పెట్టా • కూడి తీలు

నిలువెల్ల నగలతో • నిండింపదుము గాక

బొత్తామునకు మూతి • ముడిచి తీలు

అమృతంబు గొనితెచ్చి • యర్పింపదుము గాక

తేగ్గకై రేయెల్ల • దెప్పి తీలు

ఆశ నదిపా, శ్లసంశృప్తి • యలువదాలు

పా, శ్లవిశ్వాస మిన్నూలు • పాల్లు, కల్లు

వేలుపాల్లు, మోషము పది • వేలపాల్లు

జేరిది విధాత వేశ్యు • జేసియుండు !

ఎన్నేను విక్రయముతో బుగిలిన యెబడికేలు కేలగలో బో
సినదో యెల్లని మోగాని లేను ! ఆ వెట్టియుండ పాప !- మది
యిది యమ్మి, యెన్నెను చేసి రెండువేల కొక కొండు కొని,
కడమది యెచ్చటనో వడ్డిక వేసికొన్నవలు. దాని తల గొట్టి
యాత్రవ్య మెట్లయిన గొనితె మృతి యీ పాపముండ పట్టు !
దీనిపట్టు సెల్లింపకున్న తిక్కయుండ, తలుపు తీయ నేమోయని
భయపడవలసిన ప్రారబ్ధము నాకు బట్టిచేక ! (నక్కకు బూచి)
ఇరిగో యిదియే మాదేవిగా రిప్పుడున్న మందిరము ! తలుపు
తట్టనా?...అట్టి యాంగర్భశ్రీమంతురాలి నిట్టి స్థితికి దెచ్చి-యే
మొగము పెట్టుకొని దాని యెదుటికి వెళ్ళు!...మో! యీపాటి

అజ్ఞ యింకను నాలో మిగిలి యున్నదా !...సరే కానిమ్మ—
“సాహసే లక్ష్మీ”యని శాస్త్రము కదా?(అనిపోయి తలుపు తట్టును.)
తెరలో—ఎవరు వారు ?

రఘు— ఇం కెవరు?— నేను !

నిర్మ—(చెటాలునఁ దలుపు) తేటచి, సంతోషముతో ఏమీ—
మీరేనా! యేమి యదృష్టము ! రండు రండు— లోపలికి రండు !
(అని తోడుకొనిపోయి) అయ్యో ! కుర్చీ లేకపోయినది కదా !—
ఇదిగో— యీపీట పైఁ గూర్చుండుడు ! (అని పీట వేయును.)

రఘు—(పిచ్చ ననముతోఁ గూరుచుండును.)

నిర్మ—(చెంతఁ గూర్చుండి) మహాభాగా ! యీ దీనురాలిచ్చి నింత
దయ వచ్చినది— ఈప్రాద్దు నేను లేచిన వేళావిశేషమా యేమి ?

రఘు—వరి కాని— అంత సన్నగిలి పోయితి వేమి ?

నిర్మ—నా సన్నగిలుట కేమి !— మీ రెంత సన్నగిలినారో— యెంత
తారుమా అయినారో యెఱుఁగుదురా ! శివశివా ! యీ వాలక
మునకుఁ దోడుగా నీ గుడ్డ లెక్కడ దాపరించినవి !

రఘు—అవస్థ మాననస్థుడు—హంగులు కూడ మాటవా ?

నిర్మ—ఇట్టి యవస్థకుఁ గారణ మేమో మీ కిప్పటి కైన తట్టినదా ?

రఘు—తట్ట కేమీ— ప్రారబ్ధము !

నిర్మ—ప్రారబ్ధము కాదు— బ్రాందిబుడ్డి !

చ. మడిసిరి మద్యపానమున ♦ మత్తిలి యొత్తుగఁ బోరి యాదవుల్;
జడమతియై నశించె బృథు ♦ సారుడు మద్యరసంబుఁ గ్రోలి; శు
క్రుడు తన దృక్కులం దొకటిఁబోల్పడియెన్ సురఁ ద్రావి;యక్కటా!
చెడని జనుం డెవండు— మధు ♦ సేన యొనర్చి ధరాతలంబునన్ !

రఘు—పురాణము లన్నియుఁ బూర్తిగా స్టడీ (Study) చేసినావే !

నిర్మ—ప్రాణేశ్వరా ! యీ పరిహాసముల కేమి కాని—

సీ. పదుగురిలో సహిం ♦ పగరాని తల్లవంతు

దగ్గఱ కేతేర ♦ తగని కింపు

శ్రుతి మిందినకొలంది • మితి లేని ధనహాని

పదును టప్పినయెడ • ప్రాణహాని

బ్రతికినన్నాళ్లు దు • ర్భరమైన యపకీర్తి

అలు బిడ్డల కుగ్ర • మైన యార్తి

కాలు సేతులకను • కిడలేని తడబాటు

పూర్తిగ నిహారం • బులక జేటు

పాపముల కూత, నోరు వి • ప్పగనె గోత

లేచిన శివంబు, మేను వ్రా • ల్పిన శివంబు;

కోరి కొనితెచ్చుకొను గొంతు • కోత గాక

మద్యపానంబునలన నే • మంబు గలదె !

రఘు—(నకపక నవ్వి) హాయి! హాయి! ఏమి లెక్కరు! ఏమి లెక్కరు!

ఫ్లస్సీఫూట్ జాన్సనుగా రిర పూర్తిగా రిటైర్ (Retire) కావచ్చును!

నిర్మ—మహాభాగా ! మాటులెక్కర్లతో బని యేమిటి?—త్రాగుదు

యొక్క ఫలితమునకు. త్రాగినవాని దర్భనమే లక్షలెక్కర్ల పెట్టు!

ఆ పీడమొగము, ఆ పీచుతల. ఆ కొఱవికన్నలు, ఆ కొంకిమెడ.

ఆ కోరచూపు, ఆ కోలేరూపు. ఆ నడలుకాళ్లు, ఆ వడకుచేతులు.

ఆ వెకిలినవ్వు, ఆ వెఱ్ఱివాగుడు. ఆ తూలునడక, ఆ ధూళిములక.

ఆ మఱపు తెఱపులు. ఆ మాటవిఱపులు. ఆ తడబాటు, ఆ

తబ్బిబ్బు. ఆ వాలకము, ఆ వాచాలత. ఆ యాగహము, ఆ

యనగ్రహము. ఆ యీవి, ఆ తీవి. ఆ దుడుకు, ఆ దురుసు. ఆ

తిక్క, ఆ తిమ్మిరి. ఆ కంపు, ఆ గత్తర. ప్రత్యక్షముగాఁ జూచి

కూడ పానచింత మాననివాఁడు పశువు కాక. మనుజుఁడా !

రఘు—(నవ్వుచు) రామరామ! రానురాను లెట్లలోనికిగూడ దిగితి వేమి!

నిర్మ—(చెంపలు వైచుకొనుచు) మహాభాగా! మన్నింపుఁడు ! ఆవేశ

వశమున నట్లు నోరు జారినది ! నా మన సెంత మరగిపోవుచున్న

దో. నారాయణుఁ డెఱుఁగును ! నేను గాఢపురమునకు వచ్చి మూ

డెండ్లయినది. ఈ మూడేండ్లలో మూడురాత్రు లైన నిశ్చింతగ

నిష్కపోయి యెఱుఁగెను! కాసింత కన్ను మూసినను గాలోయి ప
మీ చింతయే ప్రతి పురాణమును పరికించి నాను- ప్రతి భోజన
త్రమును బోజీలించినాను- మద్యపానము మరగి నెగ్గినవాఁడు
మచ్చున కైనఁ గానబడ లేదు. త్రాగు డనః నిభవలెఁ గానిపిం
చు రక్కసి- అచ్యుతమువలె లోనఁ జొచ్చు హలాహలము- పరి
మాసండుముగఁ దోచు పాతకము! మొదటిగ్లాసు- కుక్క... జేసి
మొటిగించును; రెండవగ్లాసు- కోరిం జేసి యాడించును; మూడ
వగ్లాసు- దున్నం జేసి దుమికించును; నాలుగవగ్లాసు- గాడిదను జేసి
నడిపించును; అయిదవగ్లాసు- పందిం జేసి బంటలో పొరలించును!
మనుజుఁడు మర్యాదమునకు దాసుఁడు కాఁగానే- పరిజ్ఞానమునకు
సెలవు, పట్టుదల కాటవెడుచు; సంపదలకు స్వస్తి, సత్సంగిత్వము
నకు సమాప్తి; ప్రేమ కుద్వాసన, పెత్తనమునకు లోలోడికము;
ఎగ్గునకు మంగళము, సిగ్గునకు మూఁకము! మనకథయే యిందు
లకు ముంచి నిద్రపించు. మన వివాహము నాటికి మహాలక్ష్మి
యింటఁ గాండన మాడుచుండెడిది. సార్వకాలమును దినానాము
సందు సంత్రాహండుగవలె నుండెడిది. ప్రజలు మీ సద్గుణము
లను బట్టులవలె బొగడెడివారు. అట్టితిలో నెట్లో యాయఁడు
బుద్ధ్యము పోనది! అది మొదలు క్రమముగా నైశ్వర్య ముతరిం
చినది- సకపు పదలు గలిసినది- పరిపతి పతిఁపంచ లెనది-
సౌఖ్యము సన్నగిల్లినది- పరివారము భగ్న మైనది- యెట్టేటు ఎగిరి
పోయినది- చెరువులంతలేసి మేడలలో మెలఁగిన నాకుఁ జెట్టు
క్రింది కాపురము దాపుర మైనది; అఖండాగర్భ క్రీమంతుల కైవ
మిగాకు- అన్నమో రామచంద్రా యను నవస్థ చేరు వైనది! అ
దే మట్లున్నారు?-నే నన్నమాటల కాగ్రహము వచ్చి కాదు కదా!

రఘు-ఆగ్రహము వచ్చి కాదు- అనినార్య మైన దుఃఖము వచ్చి!
నీశ్వయముగా నీపలుకులవల్ల నాహృదయము నీ కై పోయినది!
కాని యిట్లు, కాలిన వెనుకఁ బోసిన నీటిపోతవలె నీప్రబోధమఁలేము

సిరికిము ! ఏ మందువా ?- త్రాగుడు అలవాటుపడినవాని
బాములు త్రాగుబోతునకే గాని తెలియవు ! గడియ తడ వైన
చో మేనుగానుగను బెట్టి యాడుచున్నట్లుండును. నరములు
జాగిరోట నిడి నలుగఁగొట్టుచున్నట్లుండును. కీళ్లు నడలును,
కాళ్లు తడలును; పెడవులు బెరచు కట్టును, నాలుక పిడుచు కట్టు
ను; కన్నలు కన నేరవు, వీనులు విన నేరవు; శ్వాసఁడు పరాకు,
ఫలశ్వాసఁడు చిరాక ! కాబట్టి,

అ. మానవచ్చు తిండి • మానవచ్చును నిద్ర
మానవచ్చు నలిల • పాన మట్లె-
ముగిన ! యొక్కసారి • మూతి ముంచిన యెడ
మద్యపాన మింక • మానుటరిది !

కంత యేల ?-

గి. విత్త ముపచటలో వెల • వెలదుకకును
మద్యమునకును దారత • మ్యంబు లేకు;
కాని, విత్తము పోగాన • గణికి విడును
చచ్చుసందాక మద్యర • నంబు విడిదు !

సిరి—నిజమే కాని- మన సుండినచో మార్గ ము డ పోదు.

రఘు—నునను లే కేమీ ?- మార్గమే కనబడ కున్నది.

నిర్మ—నేను జెప్పినట్లు విన్నచో- నెలదినములలో మాన్పఁగలను!

రఘు—అట్లయిన, నీమాట కడుగుదాఁటిన నొట్టు !

సిరి—(కొంతోషముతో) నిజముగానేనా ! అచ్చుయ్యూ- యెన్నాళ్ల
కెట్టిమాట వింటిని ! కస్తూరియింట నికఁ గాలు పెట్టగు గద ?

రఘు—స్వాస్యమును దాని స్వాధీనములో నున్నది గదా. కాలు
పెట్టకున్న మన కొక గవ్వయైన దక్కునా ?

నిర్మ—ఏమి వెట్టి ! దాని చేడిక్కినది మరల దిక్కులు కూడనా !

గీ. గోడకు వేసిన సున్నము,

క్షీడరు చేబెట్టినట్టి • క్షీణ, వలచిపో

చేడ కొనంగిన విత్తము,

బూడిదఁ బడు నెఱుఁ - మరలఁ • జొందఁగ వశమే !

రఘు—నా యభిప్రాయ మది కాదు. ఏదోవిధముగా నేపాటి యైన సంగ్రహించుకొని వచ్చినచో. ఏ ముద్రాక్షరశాలయో పెట్టుకొని జీవింపవచ్చు నని.

నిర్మ—అమ్మయ్యో ! ఆయింటఁ గాలు పెట్టిన మీ మానసు మరల మాజీపోక మానదు ! ఆపాటిసామ్మనకై మీ రచటి కరుగవలసిన పనియు లేదు. ముత్తా కామరాజునొద్ద మూడువేలు వడ్డీకి వేసి నాను. మీ రాసామ్మ తీసికొని, మీ కష్టమయిన వ్యాపారమును బ్రారంభింపుడు.

రఘు—నా మెడ నీ కాపాటి నమ్మకము కలదా !

నిర్మ—మీ కా సందేహ మెందులకు ?- (అని లేచి, పెట్టె తెరిచి, యింటలి కాగితమును దీసి) ఇదిగో యిది యతఁడు నాకు వ్రాసి యిచ్చిన నోటా. దీని నిప్పుడే మీకు మాన్పెదను. అన్న స్థితి కొకటి. ఈవేసఁగి బెంగుఘాటలోఁ గడుపుటకై, యతఁ డీసాయం కాలము నైలులో బయలుదేర నిశ్చయించుకొని- యిందాఁక నె ముండినెల నడ్డీకూడఁ బంపివేసినాఁడు. కాబట్టి, మీ రిప్పుడే వెళ్లికన్న మన కాసా మ్మింతలోఁ జేతికి రాదు. (అని నోటుపై వ్రాయవలసిన మాటలు వ్రాసి యిచ్చి) చాలునా ?

రఘు—(చదివి చూచి) చాలును. వెళ్లిరానా ?

నిర్మ—సందియ మేమీ? వెళ్లి, వెంటనేమాత్ర మింటికి రండు. మీరు వచ్చునదికి వంటచేసి సిద్ధముగా నుంచెదను.

రఘు—ఇదిగో- యిప్పుడు రానా ! (అని లేచి, సిద్ధవిబిది పోవుచు) ఇంతటి లుగ్గాలి నెంత దుఃఖపెట్టిందో !

గీ. ఎచటనో పట్ట, తమయిడ్ల • కేగుడెంచి,

• తమ్మె దవనములుగఁ జ • త్తమన నమ్మి

తమనిమి త్తము బ్రతుకలు • ధా పోయు

సతుల నేడ్చించు సతులకు • గతులు గలవె !

శర్మ—(ప్రక్కనుండి చూచునట్లు వేరంచి) ఇదేమి యింత సేపున్నాను?—

వెళ్లినపని యెవదా?

రఘు—అయినది కాని- మఱియొకవిధముగా నైనది.

శర్మ—అనగా?

రఘు—నా వైఫ్ (Wife) నాకు బరిపూర్ణ ప్రబోధము కలిగించి, నా వెనుకటచర్యకు బళ్ళాత్తాపపడునట్లు చేసినది. ఈ దుర్వ్యసన ముల నింతటితో విడిచిపెట్టి, యికమీఁద దాని యిష్టానుసార ముగ మొంగుచు- ఇదివఱకు జేసిన యన్యాయమును మఱపున కుఁ దెచ్చుటకు నిశ్చయించుకొన్నాను. ఈ సంగతులు నీవు కస్తూరి కెఱిగించి, యింకొకదారి చూచుకొమ్మని చెప్పుము.

శర్మ—(వెల్లపోయి) అట్లయిన, మీ రిపు డరుగుచున్న దెచ్చటికి?

రఘు—నా వైఫ్, ముత్తా కామరాజుకడ వడ్డికి వేసిన మూడువేలును. నన్ను దీసికొమ్మన్నందున- ఆసామ్మతో నేదేని వ్యాపార మా రంభించి మనతలంపుతో, దానిం దెచ్చుకొనుటకై వెళ్తున్నాను.

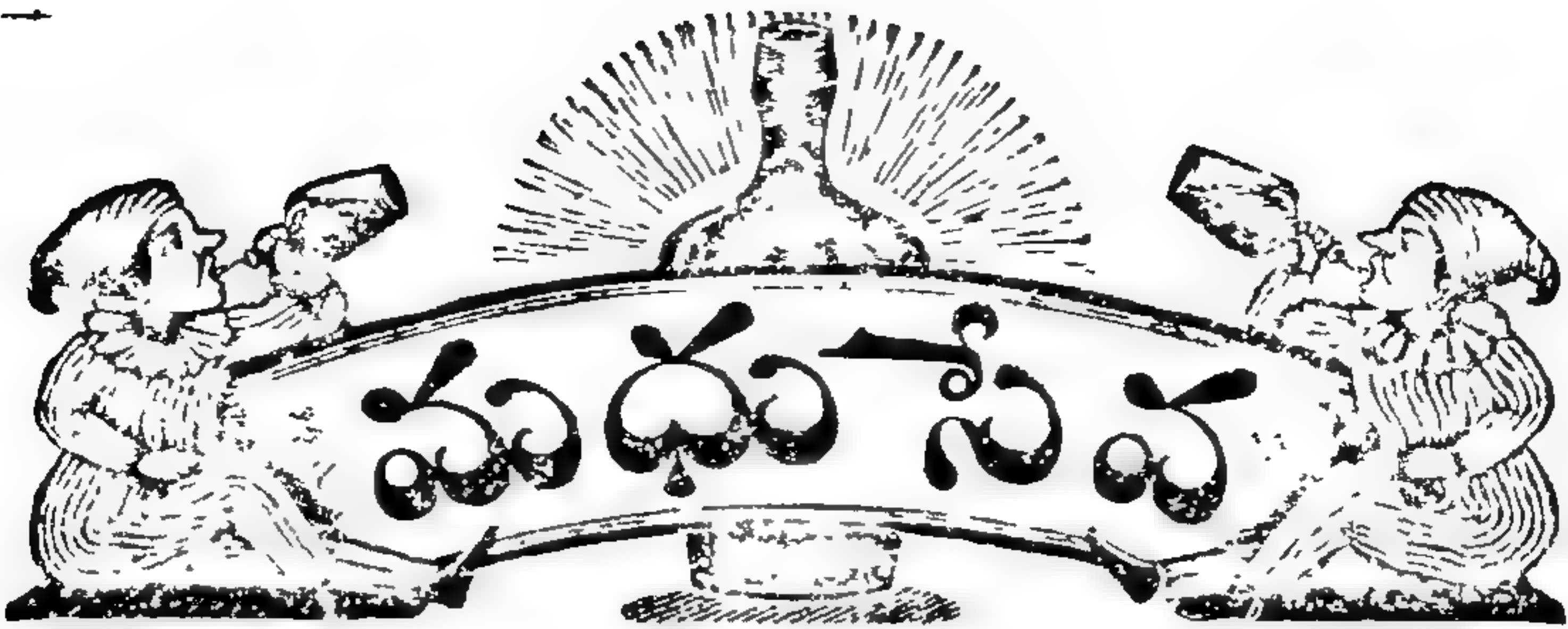
శర్మ—(తనలో) ఇప్పు డీతనిమాట కడ్డు చెప్పఁ గూడదు. ఆసామ్మ చేతఁ బడినవెనుక, నిట్టే కుక్కను జేసి యీచ్చుకొని పోగలను. (పయికి) బాబు! మీపంథి ఫస్టుక్లాసు (First class) గా నున్నది. ఎల్లకాల మొక్కటేరీతిగా నుండుట యేరికిని మంచిది కాదు. మీరు వెళ్లినప్పుడు కస్తూరియింట నాకుమాత్ర మేమిపని యున్నది? మీరు ప్రారంభించు వ్యాపారమునందుఁ దోడుపడుచు, నేనును మీతోనే యుండెదను.

రఘు—అందుల కధ్యంతర మే మున్నది?— అయితే కామరాజును నీ వెఱుఁగుదువా?

శర్మ—ఎఱుఁగ కేమి?— రఘు వెళ్లుచును.

(ఇక్కఱుఁ గలిసి నిష్క్రమింతురు)

ఇది యష్టమాంకము.



న. వ మాంకము

మొదటి రంగము

ప్రదేశము:—కస్తూరి మేడ.

ప్రవేశము:—కస్తూరి, శర్మ.

కస్తూ—అల్లె చుట్టక—అదేమో సరిగా, జెప్పితివా సుఖోపచారము.

శర్మ—అట్లుగానే పిరు: మన నన్నాసి మామగారు మరణించినాఁ
డట! మరణకాలమున, దీనియొద్ద యంతయుఁ గనకొమాడెద
జేదునట్లు విల్లు వ్రాసినాఁడట! విశ్వాసరావు వెల్లి విల్లుచందలి
యొద్ద యంతయు నప్పగించుకొని వచ్చినాఁడట.

కస్తూ—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమిటి! ఆ స్తికూలవ యేషాటి యండునా?

శర్మ—ప్రత్యేకము స్థిరాస్తివల్ల, నన్నులు పోగా పరివేలు వచ్చునట.

కస్తూ—అన్నయ్యా! అంతా స్తియే! శర్మ! భూమిమీద నిలుచునా!

శర్మ—దాసిమొగము దాని కొక్కదమ్మిడి దక్కనిస్తుమా! మన
దామోనరుడు మనచేతులోనే యున్నాడు గదా!

కస్తూ—ఈ చనట వెల్లి, సగ మైన వ్రాయించుకొని రాగలడ!

శర్మ—అది నీలో నన్నది. నీవు తలచుకొన్నచో నిమిషము పసి!

అడుగో—అతడును వచ్చుచున్నాడు. ఒకపట్టు పట్టి చూడము.

రఘు—(హైద్యవేషముతో, ఆయాసముతో, బ్రవేశించును.)

కస్తూ—ఎండలో నెక్కడికి వెళ్లినారు? అయ్యా!—అదే మంత నెమట

పట్టినది! ఇటఁ గూర్చుండుడు! (కూర్చుండఁబెట్టి విసరును.)

రఘు—ఇరువురు గూర్చుండి యేమిటి యీలోచించుచున్నాను?

కస్తూ—ను జేమియు లేదు మీ కొక శుభవార్త చెప్పవలె నని.

రఘు—ఏమి టది ?

కస్తూ—మీ మామగారు మరణించినా రట !

రఘు—ఇదా శుభవార్త? అవును, మరణించినా రట.

కస్తూ—ఆయనయూ స్తి యంతయు మీ చూసిడకు వచ్చినదట.

కఘు—అవును వచ్చిన దట. నాఁ డది నాయెడఁ జూసిన యాదా

ర్యమునకు భగవంతుఁడు దాని కీవిధముగా బ్రహ్మ మైనాఁడు.

కస్తూ—అది మీ సామర్థ్యమా. యామె యాదార్యమా ?

రఘు—సరే, యేదియో యొకిటి. యెందుల కాసంగతి యిప్పుడు ?

కస్తూ—ఎందులకా ? బంగారముచుట్టి జమీ పుటఁ గలుపుకొని,

మీరు పడుచున్న బాములకు నా మనసు వేగిపోవుచున్నది !

మరల కొకసారి వెళ్లి, మంచిమాటలు చెండు చెప్పి, సగమైన

వ్రాయించుకొని వచ్చితిరా. నానూతాపము తీర్చినవారగుదును.

రఘు—మొగము పెట్టుకొని మరల దాని యెదుటి కేగుమనవివు!

సిగ్గు విడిచి నేను సిద్ధపడినను న న్నది మరల నమ్మునా ?

కస్తూ—నమ్మునట్లు రివంతు నటించ కూడదా ?

రఘు—నావల్లఁ గాదు! వెరుకటిదానికే నామనసు వేగిపోవుచున్నది!

కస్తూ—అలా! అట్లయిన నాయూ స్తి యంతయు నేమగునో చెల్లి

యునా?—విశ్వాసరావు పర మగును ! గజికిపోజకుఁ గట్టునడి

యుండుటకు మీ యావిడ కస్తూరి యనకొంటిరి కాబోలును !

రఘు—ఏమిటీ, యెంతమా టాడితివి ! ఇదిగో!—యీసంగతి యింక

నెన్నఁడు నాయెదుటఁ దలపెట్ట కేను ! (అని లేచి చక్కఁబోవును)

కస్తూ—ఈ పీనుఁగు విననట్లు లేదు ! ఇంక నేమిటి సాధనము !

శర్మ—సాధనములసంగతి నీ కేల? సగము కదా నీవు కోరినది.

సర్వము నీ స్వాధీనము చేయకున్న నా పేను శర్మ కా దనుకో!

కస్తూ—హాయి ! హాయి ! అదీ మగతనము ! ఏదీ యొకము ద్రేనీ !

(అనిముద్దాడుచుండఁగా దేర పడును).

రెండవ రంగము

ప్రదేశము:—నిర్మల గది.

నిర్మల—(మంచముపై గూరుచుండి) కటకటా !

గీ. భర్త యేవేళ్యో షడ్జివో • పండుకొనఁగ
నింట నొంటిగ శయనించి • కంటఁ గూర్చు
వెంటఁ దోడును లేక, త • పించునట్టి
రమణికంటెను నిర్భాగ్యు • రాలు కలదె !

ఇంతయాస్తి వాయనగా రిచ్చి పోయినందులకు- ఇప్పటి కైన
నీయన మతి మరలినచో, నిరువుర మెంతేని సుఖపడుదుము గదా!
ప్రాణేశ్వరు డట్లు పరాధీనుడై చరించునప్పుడు- ఈసంపత్తు నా
కేమిసంతోష మిడఁగలదు! (వినుట నభినయించి) రెండు- మూడు-
నాలుగు- అయిదు- ఆఱు- ఏడు- ఎనిమిది- తొమ్మిది- పది- షడు
నొకండు- పండ్రెండు- అమ్మయ్యో!- అప్పుడే పండ్రెం డయినదే!
కన్ననే కాసంత కూర్చు వచ్చుచున్నది ! రంగి యెందుచేతనో
యోగ్యులై రానే లేదు. రంగిఁడు మరలఁ దప్పత్రాగి వెల్లి తల
పగులుగొట్టినాఁ డేమో ! సాప మాముండకు ప్రతిదియ గండము
కదా! అట్లువశమున నా కాయవస్థ మాత్రము లేకపోయినది! చీ!

ఆ. కానలోన మొఱుగు • గాఁ బుట్ట వచ్చును,
నీటికుక్కగా జ • నింప వచ్చు;
పరిఁగ, త్రాగుబోతు • భార్య కాఁ గూడదు
కలుగు నైన- నాట • కమున నైన !

ఒకవేళ రంగి వచ్చి విలిచినచో వినిపించుటకై గదితలుపు
తెరిచి గుంచెన. (లేచి, దీపము తగ్గించి, పండుకొని నిద్రించును.)

రంగ—(= రక్షితలుపు తెరిచుకొని, తాగుచుఁ లోపలఁ బ్రవేశించి)
ఓయిదేవుడా ! పెరటిగోడ దాటేసరికి వేగు లైగాయి ! దీని తల్లి
కడుపు నల్లగా- యీ తలుపుమా తరం రబ్బునే వొచ్చింది ! ఆ
యెడవసక్కి నా యెంట బడకపోతే యెప్పుడో రావలసివోళ్లే !

(ముందునకుఁ జూచి) అదురుట్టం కావోసు-అదుగో-అయమ్మ గది
తలుపు తెరిచే వుంది ! వొచ్చినపని కాగానే, వొక్క మిస్టర్
దాటిపోవడానికి, యాదితలుపు గెడ తప్పించి వుంచుకుంటాను.
(అట్లు చేసి, మెల్లగా గదిగుమ్మము చేరి) యేవి సెప్టా యేనాడూ
లేని కాళ్ళొడుగుతున్నాయి ! యీరోగాని కిదే మందు. (జేబు
లోని బ్రాండిసీసా తీసి, కొంచెము త్రాగి సీసా మరల జేబులో
నిశ్చయించి) అదీ ! ఆ సుక్కతో ఆ రోగం వొదిలింది ! అగ్గిలో
పురకమంటే యీపాలి అమాంతంగా పురుకుతాను ! (వినుట
నభినయించి) అదుగో గురక ! మంచి నిర్దేశం వుంది ! మా దొడ్డ
సనయం ! మెల్లగా గదిలోఁ బ్రవేశించి) అల్లుడు పాల్లు- (దీపము
పొడిగించి, జేబునుండి యొక చిన్న సీసాను, నొక కాగితపు
మడితయుఁ దీసి) ఈ పుత్తనం తలకంద పెట్టి- యీ సీసాలోది
కూంత మూతిమీ దెయ్యాలి. (తానుచు మంచముకడ కేగి)
కాదు కాదు- ముందు సీసాలోది మూతిమీ దేసి, తరవాతే
పుత్తనం తలకింద పెట్ట మన్నాడు. అంచేత, అందాకా యీపుత్త
నం విక్క ముంచుతా (కాగితపుమడత మంచముపైపెట్టి, గొంతుక
తట్టునకుఁ బోయి, సీసా కార్డు తీసి, వంగి, నిర్మల ముఖమువంకఁ
జూచి, యలికిపడి, వడఁకుచు) వోయి బాబో!- నా వొల్ల కాదు!
యిల్లాటి తల్లిని నా స్నేహితు నేను సంపాదించు ! ఆమెహం కంట
బడేనరికి- అరికా తేమ నెత్తి కెక్కండి ! ఆ యెడవడబ్బు నా
కక్కలేదు ! (సీసాకు మరల కార్డు వేసి, కొంచె మివలకు వచ్చి)
మల్లీ కాళ్లు మడత పడుతున్నాయి' మనుసు కూడా- మా కంఠా
రుగా వుంది ! కాస్త సుక్క తగిలే గాని- యీ గాబరా వొడిలి,
బయట పడ్డేరు ! (గొంతుక కూర్చుండి, తలకుఁ జుట్టుకొన్న బట్ట
తీసి క్రింద నుంచి, జేబులోని బ్రాండిసీసా తీసి, పూర్తిగా నోటఁ
బోసికొని, సీసా క్రింద నుంచి, తుణ మూరకుండి, మైకముతోడి
యత్సాహముతో) యేనాడూ లేండి- యీపూ టింత యెడవనై

పోయ్యా నేం ! చీ ! చీ ! పిగ్గు ! పిగ్గు ! ఆమారాజు- అడిగినప్పు
డల్లా- వొకటి కొండూ యిష్టూ- యీ కావ్వపనీ పేషు కోష్టే-
కొం డొండలు రొక్కం చెతి కచ్చి- రంగానికి కేవు కట్టి, బంగా
రింలాగు సంవేష్టా నన్నాడు! యెన్నికబుల్లో పే పొచ్చి, యెడన
లాగ పక్కా యెత్తే, యే వంట్రాడు- మొగా నూన్పాడు !
కట్టితో కొట్టడవా- కట్టితో నరకడవా ?- మూడు షుక్కలు
మూమిమీ దేయ్యడనేగా! వో!- యీపా లేవేష్టా ! యెయ్యక
పోతే- యిడి మీషం కాదు ! (చిన్న సీసాతో చివాలున లేచి,
తిప్పటడుగులతో మరలఁ దలవెనుకకు వెళ్లి, వడకుఁజేతులతో
సీసాకాడ్కు తీసి, వంగి, మెల్లఁగా సీసా వంచును).

నిర్మ—(మూతిపైఁ బడిన ద్రావకపుఁ జుక్కలవల్ల నిద్ర చెడి, మూం
గుచు చేయి విసరగా, సీసా పోయి దూరమునఁ బడినంతట, నులికి
పడి కన్నలు తెరిచి) నాచేతి కిప్పు డేమిటి చెపుమా తగిలినది !
(పెదవులు చప్పరించి) నానోటి కేదియో క్రొత్తరుచి వచ్చినదే !

రంగ—(భయ కంపములతో) వోయి దేవుడా- యేం బుద్ధి ! వొక్క
షుక్కతో పప్పుం దంటే- వొప్పుకు పక్కావొచ్చాను ! పానా
లేకు- మన్నా లేదు ! నావొంక షూడకముందే నాగుబావు
లాగ పక్కాబోయి-బయట పడితినా బతుకుతాను ! నిష్క్రమించును)

నిర్మ—(ఉలికిపడి) ఎవరు వారు !- ఎవరు వారు ! (చినాలున లేచి
కూర్చుండి) అమ్మయ్యో ! దొంగ ! (అని మంచము దిగి నిలు
చుండి) అదిగో- వీధితలుపు చప్పు డగుచున్నది ! అన్నన్నా !
దాటిపోయినాడు గదా !... కన్నలు తిరుగుచున్నవి కారణ
మేని చెపుమా ! కడుపులో వికారముగఁ గూడ నున్నది !.....
నాలుక చినుచిను లాడుచున్నది- నరములు బిగు వగుచున్నవి !
భయముచేతనా? - నా మనసు నలుసంత కూడఁ జెడర లేదే !...
ఆ ! తెలిసినది ! ఆ వచ్చిన దొంగ తన యిచ్చవచ్చిన ట్లిల్లం
తయుఁ జక్కఁబెట్టుటకై నా కేదో మత్తుమందును బ్రయోగించు

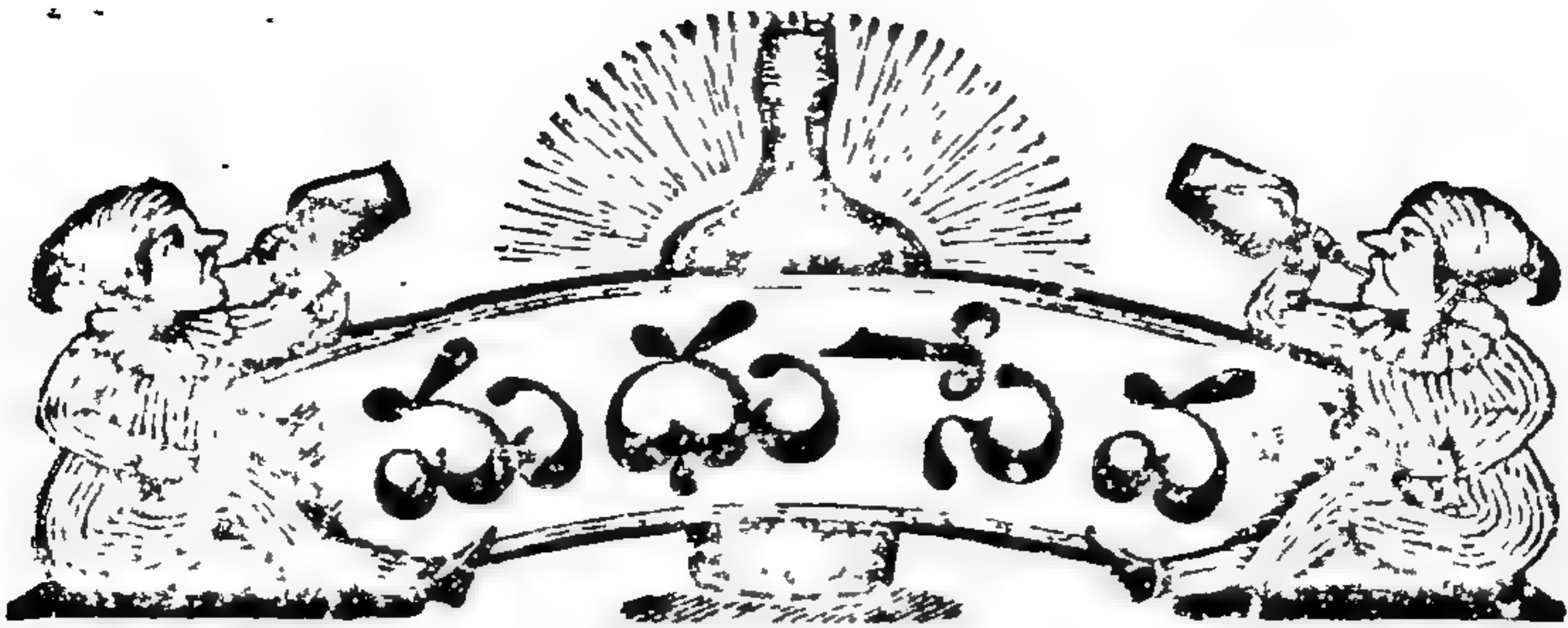
చుండిగా- నా కెట్లా ప్రబోధము కలిగినది ! ఈ నోటరుచియు
నీ వికారము దానివే ! అగుగాక- కాసింత మగత తప్ప- నది
ను తేమి చేయఁ గలదు ! వీధితులుపునకు గడియ వేసి వచ్చి,
విశ్రాంతిగాఁ బరుండి నిద్రపోయెదను. (నడువఁబోయి తూలి)
కాళ్లు తడబడుచున్నవే ! ...కన్నలుకూడ మిరుమిట్లు గొలుపు
చున్నవి !...అంతకంతకు వికారమును నధిక మగుచున్నది !-
ఆనీపము వేయిదీపములుగా నగపడుచున్నదే ! ఈ వికారముతో
వీధిగుమ్మమువలకును వెళ్లి రాగలనా !.....నాలుక పిడుచ
కట్టినది !...పాడుమందు ప్రాణములు తీయదు గదా ! కక్కగారు
గ్రామమున లేరు- రంగి రాలేదు- ఇప్పు డేమిటి చేయఁదగినది !
ఇట్టి నిశీధి సమయమున నెవరు పలుకుదురు ! కట కట ! భర్త
యోగము లేని భార్య బ్రతు కింతటిదే గదా ! (ఆవేశముతో)
ఓసి- మాయ మద్యరసమా ! మా పాలిటి శనిగ్రహమ నై- మా
కట్టి యెడబాటును గలిగించితివే ! పుట్టిన వంశమా- పూజ్య
మైనది; చదివిన చదువా- సమగ్ర మైనది; నడచిన నడతా-నాడె
మైనది;- అట్టి నా యనుంగు భర్తనే యిట్లు లభోగతిపాలు
చేయఁ గలిగిన నీ విక నెవ్వరి నేమి చేయఁ జాలవు ! ఏ నేరము
నీవు లేకుండ జరిగినది ! ఏ హత్య నీవు లేకుండ నాగినది ! ఏ సం
స్థానము నీవు కాలు పెట్టుకుండ నెగిరి పోయినది ! కడగండ్లు నీ
కొఱకు, కన్నములు నీకొఱకు; అప్రమాదములు నీకొఱకు,
హత్యలు నీకొఱకు; మోసములు నీకొఱకు, వేసములు నీకొఱకు!
ప్రభువు నీ దాసుఁడు, పరిచారకుఁడు నీ దాసుఁడు; పండితుఁడు నీ
దాసుఁడు, పాచురుఁడు నీ దాసుఁడు;- నీ యధికార మెంత నిరీ
కము మై పోయినదే ! ఓ ప్రభువులారా ! ఓ ప్రజా ప్రతినిధులారా !
ఓ సంఘ సంస్కర్తలారా ! ఓ స్వరాజ్యవాదులారా ! ఈ మద్య
రసమువల్ల- ఈ మహామారివల్ల- ఈ దుస్వీచమువల్ల- ఈ దుష్ట
జాడ్యమువల్ల- ఈ యగ్నిద్రావకమువల్ల, ఈ హలాహలమువల్ల-

ఈ వీడనల్ల, ఈ పిశాచమునల్ల- ఎన్నిసంసారము లేటఁ గలిసి
 పోవుచున్నవో యెన్నఁ జేసి గమనించితిరా? కాళ్లు తోడుకొని
 పోయి, కన్నులు దిండుకొనిపోయి; నడఁకెడి యవయవములతో,
 వంకరపోయిన పార్శ్వములతో; క్రుంగిన మూఁపులతో, క్రుల్లిన
 శ్వాసకోశములతో; మనసు చెడి, మతి పోయి- అన్నమో రామ
 చంద్రా యని యెంద జల్లాడుచున్నాఁగో యెప్పుడైన పరికించి
 తిరా? ఎన్నికొంఱలలో దరిద్రదేవత తాండవ మాడుచున్నదో-
 ఎండజీభార్య లెంతలేసి బాములు పడుచున్నాఁగో- ఎండజీబిడ్డ
 లన్నమునకు మొగమునాచి యెంగిలియాకులు నాశిచున్నాఁగో-
 ఏపాటి యెవ పరిశీలించితిరా? ఎండజీ మూలుగులలో, తండ్రులు
 త్రాగిన మద్యవిషము మజ్జతో మిళిసెమై, యెంతలేసి రోగముల
 కుఁ గారణ మగుచున్నదో- ఎండ జీ పాపిష్టి త్రాగుడువల్ల పడు
 చునేనమునందె- పండి, యెండి; మాడి, మ్రగ్గి- యకాలమృత్యు
 వుచ కాహార మగుచున్నాఁగో యరసితిరా? ఏటేట నెన్నేసికోట్లు
 త్రాగుడుక్రింద దగ్ధ మగుచున్నవో- ఎన్నేసి నేరములు, ఎన్నేసి
 హత్యలు త్రాగుడువల్ల దిలస్థము లగుచున్నవో పరిగణించితిరా?
 ఏమి యన్యాయ మిది?- ఎంత విచిత్ర మిది!...తల్లీ భరితమాతా!
 తపోనిధులం గిన్న నీ వీ త్రాగుబోతుల నెట్లు కనుచుంటి వమ్మా!
 మాననిధులం గిన్న నీ వీ మధువాసుల నెట్లు కనుచుంటి వమ్మా!
 టర్కీ రాజులు త్రాగుడే లే దట!- అమెరికాలో మద్య
 సార చుమ్మినవానికిని, కొన్నవానికిని గూడ నాపేసి నెలలు శిక్ష
 యట!- బల్గేరియాలో త్రాగినవానిని బశవుతో జిహ చేసి, పట్టణ
 మంఠము నూలేగింపు రట! త్రాగుడు ధారకముగా నొప్పువారె
 తన్నివారణమున కై యుట్లు పాటుపడుచుండె- మృతసనము
 మహాపాతకముగ నెంచు నీబిడ్డ లింత మంద భగ్నులై రే మమ్మా!
 పరమేశ్వరా- తలెత్తీ! ప్రభువులు పరాధి కాములు- ప్రజాప్రతి
 నిధులు ప్రసాదకాములు- సంఘసంస్కర్తలు సభా వాక్కులు-

స్వరాజ్యవాదములు సహాయదూకులు. అట్టివారివల్ల నీ యంతరంగము హరించుట యసంభవము. మన్యవిక్రయమునః మనజులకు విషము పోయుట యని యెఱుంగని మా వర్తకులు. బ్రాండ్లలో కొకేయిను; సారాయిలో నుమ్మెత్త చూర్ణము; కల్లులో కుంకుమ నురుగుఁ గలిపి. పూల ప్రాణములు తీయు మా వర్తకులు. ఈ పాశువ్యాపారమును బరిత్యజింతు రనిట కల్ల ! తమ దారిద్ర్యమునకు త్రొగుడి కారణ మని యెఱుంగని మా ప్రజలు. తమ యాయువు త్రొగుడువల్లనే తోగిపోవుచున్న దని యెఱుంగని మా ప్రజలు. దిసమునకు కోటిరూప్యములు నీసిక్రింద నిగ్ధమగుచున్న పని యెఱుంగని మా ప్రజలు. తమ దేశమున కిది గొప్ప తలవంపని యెఱుంగని మా ప్రజలు. ఈ పాపిషిచ్యుససమున బహుష్కరింపఁ గలుగుట యసంగతము ! నీ కటాక్షము తప్ప యిది వీడ నిహూయ మగుటకు దారి లేదు ! స్వరాజ్యముకొఱకు నీ స్మృతిపడదు. పాయ జ్యముకొఱకు నిన్ను బ్రార్థింపను. మా దేశమున మన్యపాసము లేకుండఁ జేసితివా. మాకు కోటిస్వరాజ్యములుఁ గోటిసాయుజ్యములుఁ బ్రసాదించినట్లు భావించెదను ! (ఆ రూసముతో) అమ్మమ్మా ! హమ్మమ్మా ! హా ! హా ! (మైతిముతో) ఎరుచీ నే నిపు డన్న మాట ! ఎక్కడికి చెలుమా నే నిపుడు వెళ్లుచున్నది ! ... నా యొంటినిండ నల్లులో, చీనులో ప్రాకుచున్నవి ! ... నా తలవెంట్రుక లెవరో పీకుచున్నారు ! నా యొడ లెవరో రక్కుచున్నారు ! ... అవురో నా ప్రాణేశ్వరుడు ! అమ్మమ్మా ! వచ్చినారా ! ఆ ! ఆ ! ఆ ! అంటున్నా ! (అని శిల డెడుగులు వెరుకకు వేసి, అంతలో మంచము తగిలి, యట్టే దానిపైఁ గూలబడి) అయ్యో ! నో శిలపోవుచున్నది ! ... అబ్బ ! దాహము ! దాహము ! హా ! హరమేశ్వరా ! (అని వెరుకకుఁ బడి) హరమేశ్వరా ! హా ! హా !

తొర పడును.

ఇది సవమాచిము.



దశమాంకము

మొదటి రంగము

ప్రదేశము:—పోలీసుస్టేషను.

ఇస స్పెక్టరు—(ఆయాసముతో, బ్రవేశించి) అబ్బా ! యేమి
యనస్ట !- యేమి బ్రతుకు ! పోలీసు నవుకరీకంటె. పొగచుట్టల
దుకాణము ముచిని ! నిర్మలాంబను రఘునాథరావుగారే చంపి
యుందు రను నిశ్చయాభిప్రాయముతో, దొరగా రాయనను
తోడనే యెక్కువ చేయించి. సాక్ష్యము సమకూర్పు మని నన్ను
పలిపివేయుచున్నాడు! సాక్ష్య మంత చొకగా దొరకునా ! విశ్వా
నరావుగారు వచ్చినఁ గొంత చిక్కు విడనచ్చు నని యున్నది—
యంతవఱి కాయన రానే లేదు! ఇప్పు డేమిటి చేయఁ దగినది ?-
(అని బల్లకడఁ గూర్చుండి, యేవో కాగితములు తీసి చూచును).

విశ్వా—(ప్రవేశించి) విధివిధాన మంత విపరీత మయినది !

సీ. పరిపూత చరిత్రుడై • పరఁగు వాఁ డిటు మద్య

పానంబునకుఁ బాలు • పడుట యేమి !

సతతంబు విబుధులం • గతి నొప్పువాఁ డిటు

తులువలతోఁ దెన్ని • సలుపు లేమి !

పెరకాంత నెదు నైనఁ • బెడి కేగువాఁ డిటు

వారకాంత గృహంబు • వట్టి లేమి !

తోరపు సిరులతోఁ • దులఁదూఁగువాఁ డిటు

తలమించు ఋణములఁ • దగులు లేమి !

అట్టి సంతానమును దెగ • నమ్ము లేను !

నిదననీనిఁ జంప నను ఘోర • నింది యేమి !

కాలి సంకల్పతోఁ బెరి • సాల యేమి !

కట్ట! యిది యెల్ల పిథిచేష్టకాక యేమి! (పరిక్రమించును)

ఇన—(తలయెత్తి చూచి) ఇదిగో!- యెప్పుడు వచ్చినాను ! ఇప్పుడే

మీమాట యనకొన్నాను! కూర్చుండుడు! ఇన్నాళ్లు చేసినా లేమి

విశ్వా—(కూర్చుండి) నిలుకడగా నే నొకచోట నిలువక పోవుటచే,

నిన్నటి యుదయమునకు మావారి యుత్తరములు నా కందినవి

కావు. సంగతి తెలియగానే, సాపాటుకూడ చేయకుండు బయలు

దేరి. రాత్రి పదిగంటల కింటికి వచ్చినాను.

ఇన—రాత్రియే వచ్చినారా? రాగానే న న్నేలఁ గలిసికొన లేదు!

విశ్వా—ముందు రఘునాథరావుగారితో ముచ్చటించువటకు నీ వ్యవ

హారమునందుఁ బ్రవేశించుట కీష్టము లేక- అరుణోదయము కా

గానే చెఱసాలకు వెళ్లి, ఆయనతో మాటాడి- యిటు వచ్చినాను.

ఇన—అలాగుననా? అట్లయిన నేదో విశేష ముండవలెను.

విశ్వా—ఆయన నిర్దోషి- అదియే విశేషము.

ఇన—అని మీ రెట్లు చెప్పఁ గలరు?

విశ్వా—అట్టి దృఢవిశ్వాస మాయన నాకుఁ గలుగఁజేసినారు.

ఇన—మాటలచేతనా- నిదర్శనముల చేతనా?

విశ్వా—మీ రేమి నిదర్శనములనుబట్టి యాయన నరెఱ్ఱు చేసినారు?

ఇన—అమె మరణమువలన లబ్ధిని బొందువాఁ డాయన. ఆయన

యిప్పు డర్థకాముఁ డై యున్నాడు. అందువలన, నిది, యాయన

పనియె యని యభిప్రాయపడవలసి వచ్చినది.

విశ్వా—ఆత్మహత్య చేసికొనఁ దలఁచిన ట్లామె స్వయముగా వ్రాసిన

యుత్తర మొకటి యామె శయ్యపై దొరకిన దటగా?

ఇన—దొరికినది. తమపై ననమానము కలుగకుండుటకై దానిని

రఘునాథరావుగారే కల్పించినారని మాతొరగారి యభిప్రాయము.

విశ్వా—మీ యభిప్రాయము ?

ఇన—ఆమె యాత్మహత్య చేసికొనియుండు ననియే నా యభిప్రాయము.

విశ్వా—అట్లయిన మీయభిప్రాయముకూడ సరి యైనది కా దనియే నా యభిప్రాయము. అయిన నా యుత్తర మేదీ చూతము.

ఇన—ఇదిగో-అచ్చటనే యున్నది. (అని యుత్తరము తీసి యిచ్చును).

విశ్వా—(విప్పి చూచి, యలికిపాటుతో) ఇదిగో ! యీశ్వరిపిఠాస మనఁగా నిది! ఈ యుత్తరము నిర్మలంబు వ్రాసినది కా దనియే కాక- యెవరు వ్రాసినదో కూడఁ దెలిసిపోయినది !

ఇన—(అశ్రమంబో) ఏమిటి ! ఎవరు- ఎవ రా వ్రాసినవారు !

విశ్వా—ఇది వెనకు- కత్తూరి ! దానియుత్తరములు నాకడ తక్కువ మన్నవి. సంగతులుకూడఁ జదివి చూతము- “నాథర్త వేశ్యా లోలుడై నన్న విడిచిపెట్టాటచేత, నా శవితముపై నసంహ్యము పుట్టి, ఆత్మహత్య చేసికొనుటకు సంకల్పించితిని. నా చావు నకు నేనే భాద్యురాలను- నిర్మల.” (అని పఠించి) చిత్తగించి నానా ?- “అసహ్యము” అనుటకు- “అసంహ్యము” అనియు- “సంకల్పించితి” ననుటకు- “సంకల్పించితి” ననియు- “భాద్యురాల” ననుటకు- “భాద్యురాల” ననియు- నిర్మలంబు నిర్మలంబు గూడ వ్రాయును. కాబట్టి, యిది కత్తూరి వ్రాసినచే యని నేను గట్టిగాఁ జెప్పగలను.

ఇన—ఉద్దేశము ?

విశ్వా—ఉద్దేశమునకు మన యూహ లవసరము లేదు. నిర్మలంబు కఠినత నిర్మలంబుఁ జూపి, సగ మాస్తి యెవ వ్రాయించుకొని ర మ్మని శక్తియు, గిన్నెరియు శతవిధముల పోరినట్లును- తాము నిరాకరించినట్లును- రఘునాథరావుగారు చెప్పుచున్నారు-

ఇన—సరే, సరే- సంగతి యిప్పుడు బోధపడినది ! ఆమెను గడతేర్చి నచో, ఆస్తియంతయు రఘునాథరావుగారి పర మగు ననియు, అప్పుడు దా మిట్టె య-కించుకొననచ్చు ననియు నుద్దేశించుకొన

పోలీసు వారిని పొరి పెట్టుటకై యీ యుత్తరమునే జల్పించి యెఱుఁగి,
పనిచేసి యుండును. ఆస్థానమునందుఁ గానవచ్చిన యడుగుల
గుఱ్ఱలనుబట్టి, యాముంటుఁ బురుషుఁ డెవ్వఁడో ప్రవేశించి
నట్లు కూడ స్పష్టపడుచున్నది. అందువల్ల నా ప్రవేశించినవాఁడు
శర్మ కావలెను. అయితే, అతఁ డెఱి సాహసము చేయఁగలఁడా!

విశ్వా—ఆసంగతి యాలోచింపము. ఆముంట దొరికిన వేమేమిటి?
ఇన—ఒక కాళీ విషమ, సీనా, యొక బ్రాహ్మ సీనా, యొక యుత్తరీయము.

విశ్వా—ఆ యుత్తరీయ మేదీ?

ఇన—గుఱ్ఱ పట్టించునిమిత్తము చాకలి గూఢమునకుఁ బంపినాను.
అడుగో—అతఁడును వచ్చినాఁడు. ఏమి జగ్గచ్చ! యేమైనా తేలికదా?

జగ్గ—(ప్రవేశించి విశ్వాసరావును జూచి వెనుకకు తగ్గును.)

ఇన—సందేహ మక్కఱ లేదు—చెప్పవచ్చును—ఎన్నఁక నగున్తింఁచినారా?

జగ్గ—నీరిచాకలి చూచి— మా పంతులుగారి దని చెప్పా దండీ.

విశ్వా—చూ చాకలి నా దని చెప్పినాఁడా!— ఏదా యుత్తరీయము?

జగ్గ—(చంకిలోని మడత తీసి బల్లపై నుంచును).

విశ్వా—(విప్పిచూచి) హూ! హూ! చొరకపోయినాఁడు దొంగ!

ఇన—(జగ్గస్పృహతో) సరే వెళ్లుము. (అతఁడు పోఁగానే) ఎవఁ డెవఁడు?

విశ్వా—ఇం కెవఁడు!— మీ యింటిచుట్టమే! రంగడు! వీనిభార్య
మొన్నటివఱకును మాయుంటఁ బరిచారికగా నుండెడిది. దాని
యెడ నాకుఁగల నమ్మకమునుబట్టి యీనుశ్య దానిని నిర్మలాంబ
కడ నుంచినాను. ఆరాత్రి యది పండుకొనుటకు వెళ్లలే దని
తేలిసి— కారణ మేమని యడుగ— తమ్మనరములో నున్న తన
తల్లికిఁ బ్రాణముమీఁదికి వచ్చినట్లు చెప్పఁగా, తా నా రాత్రి
యచటికి వెళ్లినట్లును— తల్లి సుఖముగానే యున్నందున మఱునాఁ
డే వచ్చివేసినట్లును— జెప్పినది. దాని కా కల్లవార్త చెప్పినవాఁ
డెవఁడో తల్లినదా?— రంగడు!

ఇన—అలాగుననా! అయితే— యుత్తరీయమునంగిత మేమిటి?

విశ్వా—అన్నట్టా సంగతి చెప్ప లేదు. ఈ యుత్తరీయము నాదే.

ఈ సాపిష్ఠుఁ డొకనాఁడు వచ్చి ప్రాకులాడ- నేనె యిచ్చినాను.

ఇన—అట్లయిన నిక సందేహ మక్కఱ లేదు- అతఁడే హంతకుఁడు.

నాఁడు శర్మవెంటఁ దిరుగుచుండఁగా వందసారులు చూచినాను.

అదిగాక- యూయింటఁ బ్రవేశించినవాని యమగులగుర్తులు నోటు

చేసినాము. రంగని గుర్తులు మాయొద్ద నిదివఱకే యున్నవి.

రెంటిని బోల్చి చూచిన సంగతి క్షణములోఁ దేలఁ గలదు. శర్మ

వానిని సంధించి యుండును. శర్మపై నిందులకు సాక్ష్యము సంపా

దంపవలెను. అన్న ట్లాక సంగతి చెప్ప లేదు- విషయ సీసామీద

“స్మిత్ అంక్ కో, మెడ్రాస్” అని యుండుటచే- బ్రత్యేక

మొకనిని వారికడకుఁ బంపినాము. అతఁ డీపూట తప్పక రావలెను.

విశ్వా—చాల చెక్కనిపని చేసినారు. ఎప్పుడు మీ వాయిదా ?

ఇన—ఎప్పుడోనా? రేపే! ఈ పూట మీరు రాకపోయినచో- రంగని

పిడుగురఘునాథరావుగారిని గొట్టుకొని పోవలసినదే!

విశ్వా—సాక్ష్య మేదీ ?

ఇన—పోలీసువారికి సాక్ష్యలోపమును- పోలేరమ్మకు నై వేద్యలోపము

నా ! అన్నట్టు, సాప!- మాయన యెట్లున్నారో చెప్పలేదు.

విశ్వా—చెప్పట కేమున్నది- ఈ పదునైదు దినములలోఁ బదునై

దేండ్ల మాచుపు కలిగినది! వెనుకటి వ్యసనము లన్నియు వేళ్లతోఁ

గూడి హరించినవి ! భార్యకొఱ కాయన పడుచున్న పరితాపము

చూచిన పాపాణములుకూడ నీరగును! ముందుసంగతి యేమిటి?

ఇన—చెప్పసా ? ఈపూట శర్మను, కస్తూరిని, రంగని అరెస్టు చేసె

దము- ఈరాత్రి మాముడుపులు మేము వదుకుకొనెదము. క్రొత్త

చార్జీషీటుతో రేపు కోర్టులో నిలిపెదము.

విశ్వా—అట్లయిన, నే నింటి కేగి భోజనము చేసి అటగంటలో వచ్చెదను.

(అని లేచుచుండఁగాఁ దెర పడును.)

రెండవ రంగము

ప్రదేశము:—మే స్ట్రీటు కవేరి.

ప్రదేశము:—దగ్గరీతమున మేజిస్ట్రేటు—ఎదుట నొక ప్రక్క కుర్చీలో
ప్రాసెక్యూటరు—రెండవ ప్రక్క వంతులు, (రఘునాథరావుగారి వంతులు)
వాయిదా, (కన్నాది శర్మల బారిష్టరు) విశ్వానరావు- మొక డేశము
దూరమున బోనులో- రఘునాథరావుగారు, శర్మ, కన్నాది, రంగడు.

మే—ఆల్ రైట్! ఇక మీ యాగ్జుమెంటు కనీయవచ్చును.

ప్రాసి—(లేచి) సితం, సితం. ఈ కేసులో నేను నిండా శప్పేదే విర్రా.
ముద్దాయిలమేల యెవిడెన్న పూరాగా పూ నై వుండే సమా-
చారం కోర్టువారికిదా తట్టే వుండవలూ. వున్నే. క్రైమ్ నడిచిన
సోల్టో చిక్కిన నీసా మేల “ప్రస్సిక్ ఆసిడ్, పాయిజన్, స్మిత్
ఆండ్ కో, మెడ్రాస్” అని వుండింది. ఆయన్ను చచ్చుకునింది
ప్రస్సిక్ ఆసిడ్ మూలంగాదానాని, యెగ్జామిన్ చేసిన డాక్టరు
సర్టిఫై చేసివుండే. స్మిత్ ఆండ్ కో యేజెంటు. శకండు ముద్దాయి
శర్మ-ప్రస్సిక్ ఆసిడ్ పంపేదిగా తమరికి లెటర్ రాశిందీ. తమురు
పోస్టుగుండా దాన్ని డిశ్పాచ్చి చేసిందీ. చెప్పిందే కాక. శర్మ
లెబరూ, వారి డిశ్పాచ్ బుక్కు కోర్టులో దాఖల్ చేసిదా
వుండే. శర్మ రైటింగుతో కంపేర్ పెడితే. ఆ లెటర్ శర్మ రా-
శేందిగాదానా నిచ్చితం వడింది. ఆ యాసిడ్ పార్టీల్ శర్మవా-
డుగా యెత్తుకొనింది. పోస్టుప్యాచ్ సాచ్చెంవొల్ల పూవు కాప-
డింది. ఇందుల్నిపట్టి, ఆయన్ను చచ్చుకునింది ప్రస్సిక్ ఆసిడ్
వొల్లనీ. దాన్ని రప్పించింది శర్మవా డనీ ప్లెయిన్ గా చెప్పి
శయింది. క్రైమ్ నడిచినసోల్టో కానవొచ్చిన క్లాత్. రంగడు
వాడి దని విస్వాసరావువారి యెవిడెన్నవొల్ల పూ వయింది.
అదినం రాత్రి, టూవోక్లాక్ యాళ, రంగడువాడు, దీ నేనె
స్ట్రీట్ గుండా, మేల బట్ట లేంపీ, జల్దీగ పూచాస్తూన్న సమాచారం

తాను సవాల్ చేసిన సమాచారం. బీర్ కాన్సిస్టెంట్ ఫోర్ హాండ్రెడ్ ఫాటీ సెవెన్ సా చ్చం సాల్టీ. క్రైమే నడిచిన సోల్ట్ కానవొచ్చిన వోశీ, రంగడువాడిదగా, విస్వాసరావువారివొల్ల రుజువ్ పడింది. ఆసోల్ట్ కానెడ్జ్ ఫూర్ మార్కులు రంగడు వాడివిగాదానా రుజువ్ పెట్టాం. రంగడువాడు సెవెన్ టైము ఫయిన్స్- ఫయిన్ టైము రిగిరస్ యిన్సిజ్ మెంట్నా. అనబ గించిన వోల్ట్ అఫెంజిర్ నా అయి పురాణం. శక్తివాడికే రంగడు వాడికే నేనా దోస్తీ పుండేదగా. త్రీహాండ్రెడ్ ట్వంటీహా సెప్పి అయింది. ఇందుల్నిపట్టి, ఆగుమ్మని పాయిజన్ అప్లై చేసిన వాడు రంగడువా అయి పుండేదీ. వాళ్ళ అప్పాయింట్ చేసింది శర్మవాడుదా అనువుండేదీ. కోర్టువా రివశ్చం సమ్మిశ్రితవలా. అదీ వున్నీ. ఆయన్ను మంచంమీ చిక్కిన లెటర్ కస్తూరి రాశిం దిగా, విస్వాసరావువాడు దాఖల్ పెట్టిన లెటర్నువొల్ల ప్రూవు కాపడింది. కస్తూరి రగునాతరావువాడు పెట్టినన్న లంజై పుండింది. రగునాతరావువాడు సా త్తూతా సెలవు సేసుకుని, దుష్ట కోసం నిండా సరికిటం అనబిస్తుందాగు. ఆయన్ను చచ్చుకునిందే ఆయనకు వాళి. ఆగునకు వా శయిందే పీడికి పాళి. అందుల్ని పట్టి, రగునాతరావువాడిమీ డైరెక్ట్ గాపిడెక్స్ లేకుండా పోయి నానాటికే. యా కానస్పర్సీలో ఆయనకుండా చెరివుండేదిగాదానా తలచి తీరివలా. కాపట్టి, ముగ్ధాగాల్ని కమిన్ నేనేదానిక్తా. కోర్టువార్ని నిండా కోరి పారికించుకుంటుండాం.-(కూర్చుంటును.)

మేళి—(ఏమో వ్రాసికొని) పంతులుగారు! మీగు?

పంతు—(లేచి) అయ్యా! మా ముక్తాయి ఏమునాశరావుగారి మీద సాక్ష్య మేమియు లేనట్లుంట్టకొని వ్రాసిక్కూర్తురుగాగు నా కేమియు బని లేకుండ జేసినారు. అయిన, నొకిటి రెండు విషయములలో నాయన కొంతయు పొరపడినాగు. ఈ కుట్రలో మా ముక్తాయిగారు చేయున్నా ఏదిట కుట్రయు ననకానకు

లేదు. కాలకర్మవశమునఁ గన్పూరి నుబంధము కలిగినను. భార్య
యెడ నాయన ప్రతికూలబుద్ధి కలవాడు కాదు. ఆయనకు భన
మవసరి మొదట నామె సడగియే తీసుకొనఁగలదు. ఆయన యడి
గినచో నామె యుడు చెప్పినదియుఁ గాదు. లోగడ నొకసారి
యామె శనయొద్దనున్న మూడువేల రూపాయల నాయన యడు
గకుండనే యిచ్చినట్లు విశ్వాసరావుగాగు చెప్పియున్నారు. ఇట్టి
స్థితిలో, నట్టియుల్లాలి నాయన చుట్టించినా రనటకంటె నసంగత
మింకొకటి యుండదు ! ఆమెతండ్రిగారివల్ల నామెకు వచ్చిన
యాస్తి నెట్లును వ్రాయించుకొని రావలసిన దని శర్మయు,
గస్తూరియు రఘునాథరావుగారిని స్వపిధముల వేధించినట్లుచు,
ఆయన నిరాకరించినట్లుచు విశ్వాసరావుగారి సాత్త్వమువల్ల
విస్పష్టముగా దెలియుచున్నది. ఆయనద్వారా తమయూటనాగ
కపోవుటచే నామెకు గడ తేచ్చనచో నయ్యున్న కాయన హక్కు
దారు లగుదు రనియు, నష్టము దా మాపోకము కట్టనచ్చు
ననియు నూహించి, శర్మయు, గస్తూరియు గలిసి, సాహసముచేసి
రంగనిచే నీహత్య జరిపించినట్లు స్పష్టము చున్నది. కాబట్టి,
ఘనశవహించిన కొద్దివారు, దోషరహితు లైన మా ముద్దాయి
గారిని తోడనే విషవల చేయఁగోరుచున్నాను. (కూర్చుండును.)

మేఁ—(ఏమో వ్రాసికొనును)

మొక—(మెల్లగా) బారిష్టరు బావయ్యగారూ ! వీజుకోసం ఆలోచిం
చక బిరుకంగా పని చెయ్యాలి నున్నది ! పాతన్నెహం పరాకువ
డొక్కని మాయక్కయ్య మీతో మరీమరీ చెప్పనుంది.

నాయ—(మెల్లగా) సోమో నెల్లా సాగదీశానో చూచావా ? ఆర్థ్య
మొదలలో మే. ప్రెస్టిగిగారి నెల్లా హడలగొట్టేస్తానో చూడు !
ఒకవేళ కమిటీ చేస్తా ఉన్నకో సెషన్లకోర్టులో కుణాలమీద
పిడిపిస్తారు ! అక్కడో కాకపోతే అపీల్లో అరనిమషం పని !

మేఁ—ఏమి నాయడగారు ! మీ కేసు చెప్పితిరు ?

నాయ—(లేచి) • ఓ హూ ! ప్రాసిక్యూటరుగానూ, డిటెన్యూగానూ చెప్పినదానిలో పాముంటు నిల్లండి. సాక్షులు చెప్పిన మాటల్లో సంబంధం సైఫ రండి. పోలీసువారు మొదట, మొదటి ముద్రా యినిమాత్రమే అనెట్టు చేశారు. మిగతవారిని అక్రిమంగా నిన్న సాయంకాలం చేశారు. ఇది క్రిమినల్ ప్రొసీజరుకు కేవలం పని గ్ధం. (బల్ల గ్రుస్తుచు) ఈ వొక్కపాముంటుమీదనే యీ కేసు త్రోసివెయ్యబడినది వుంది. స్కెత్ అండ్ కో వారి యేజంటు దాఖలుచేసిన పుత్తరం శర్మగారు వ్రాసింది కా దని నేను స్పష్టం గా చెప్పగలను. శర్మగారి డస్తూరీకన్నీ దానికన్నీ సంబంధమే లేదు. శర్మగారు దాన్ని వ్రాస్తుండగా చూచిన సాక్ష్యం అసలే లేదు. అందువల్ల, అపుత్తరం ఆయన పెరుపెట్టి యితర్ల వ్రాసిందిగా అనశ్యం సమ్మతమిస్తుంది. అదిగాక శర్మగారు ఎల్. ఎమ్. పీ. వ్యా సయినవారు. అటువంటివా రిటువంటిదనికి అంగీకరిస్తారనిడం అన్యాయం ! శర్మలాంటి మంచమీద దొరికిన తెటరు కిస్తూరి వ్రాసిం దిడదానిక కారణం లేమీ లేవు. దాన్ని కిస్తూరి వ్రాస్తుండగా చూచినసాక్ష్యం లేదు. కిస్తూరి యితరాలని విశ్వాసరావుగారు దాఖలుచేసిన కాగితాలన్నీ కల్పితాలు. పోలీసుచానూ విశ్వాసరావుగారు కలిసి యీ ప్రొసీజర్ చేసివుంటారు.

ప్రాసి—(లేచి) ఐ రిక్వెస్ట్ దీ కోర్టు టూ నోట్ డిట్ నర్సింగ్ !

నాయ—ఓ—నేను ముద్రాయీలు క్లిడిన్ని—నాయిష్టంవచ్చినట్లు మాట్లాడిడానిక నాకు కావలసినంత అధికారం వుంది. కానలిస్తే కలసిట్టా ట్వింటీ సెనెన్ చూచుకోండి !

మేజి—గో ఆఫ్ ! గో ఆఫ్ ! డోన్ట్ వేపు మై టయిమ్స్ !

నాయ—చిత్తం-చిత్తం. కిస్తూరి చక్కదనంలోనూ సంగీతంలోనూ కూడా చాలా కేళపడ్డ మనిషి. అది గజ్జెకట్టిం దంటే అన్నపూ రాలు మానేసి కూర్చుంటారు. కొమ్ములుతిరిగినవారంతా దాని కొంపచుట్టూ తిరిగిడం నేను వ్యయంగా యెరుగుదును. దానికి

ధనమే కావలెనే కొండలూ గోల్లూ తేగనమ్మ చెచ్చి యిచ్చేవాడు
కొటి మంది వున్నారు. ఈనూసి కొనం దాని కింతవని చెయ్యవల
సిన యవనం యేమీలేదు. ఇక సాక్షులసంగతి చూతాం. ఈ
కేసూలో అట్టెం డైన సాక్షులు అరుగురు. స్మిత్ అండ్ కో వారి
యేజంటు సాక్షుల చిల్లిగవ్వకు కొరగాదు. పోష్టు జవాను శిష్ట
గారి కాపార్మిలు ఏడేటున డిలీవరు చేసింది చెప్పలేకపోయాడు.
వార్మిలుమీన స్మిత్ అండు కో వారి పేరున్న దంటాడు. ఆ పేరు
తా నెందుకు చదివాడో. డేటు మరిచిపోయానవాడు పే రెందుకు
మరిచిపో లేదో కోర్టువారు ఆలోచించవలసి వుంటుంది. ఆ పార్మి
లులో వున్నది ప్రెస్సిక్ ఆసి డ్డని అసలే చెప్పలేక పోయాడు.
కాబట్టి, యాసాక్ష్యునికి గడ్డిపరక పాటి విలువ లేదు. రంగి, గన
మొగుడు తనకు ఫాల్సు యిస్కూర్ మేషన్ చెప్పి తన్న నిర్మలాంబ
గారి యింట పండుకోవడానికి వెళ్ళికుండా చేసినట్టు చెప్పింది. ఇది
కేవలం విరుద్ధం. నిజంగా మొగు డల్లా చెప్పినా నిశ్చయంగా కోర్టు
వారియెదుట యేపెల్లామూ ఆసంగతి వప్పుకోదు. కాబట్టి, యిది
కిల్చనసాక్ష్య మన్నమాట స్పష్టం. ఇక్కడికి ముగ్గు రెనారు. కడమ
ముగ్గుర్లో ఇద్దరు పోలీసు జవానులు. పోలీసువారి సాక్ష్యుని కలత
విలువ యివ్వాలో కోర్టువారికి విశద మయ్యే వుండును. రాత్రి
రెండు గంటలవేళ రంగిణి చూచా నంటాడు! రాత్రి రెండు
గంటలవరకూ బీటులో మేలుకున్న కానిస్టేబులును నే నిదివరకు
చూడ లేదు ! ఆరాత్రి రంగిడు. కట్టుకున్నది తొల్లపం చని రంగి
చెప్పింది- యెట్టపం చంటాడు కానిస్టేబులు. కాబట్టి, పీల్లసాక్ష్యం
కంగాలీసాక్ష్యం అని చెప్పక తప్పదు. ఇక విశ్వాసరావుగా రున్నా
రు. ఈ నాటకాని కీమనే నాయకుడు. ఇదే కోర్టువారు ముఖ్యం

గా వినవలసిన సంగతి. ఈయన కస్తూరిని కామించినందులకై
రఘునాథరావుగా రీయన్ని డిస్మిస్ చేసి, ఆవుద్యోగం శర్మగారి
కిచ్చారు. ఈ కారణంచేత కస్తూరిమీదా, శర్మమీదా, కార్పణ్యం

వహించి, కని తీర్చుకొనే నిమిత్తం శర్మగారి కేసుతో స్పెక్టాల్ టాంక్ కో వారి కత్తరం వ్రాసి, ప్రెస్సిక్ ఆఫీస్ తెప్పించి, పోస్టుజవాన్ని కట్టి శర్మగారికి తెలియపంపా తనకు జిల్లీవరీ చేయించుకుని, దాన్ని ప్రమోగించడానికి రంగిల్లో యే గ్వాటు చేసి, తనమీద అనుమానం తగలకుండా పోయేనిమిత్తం పొరుగుూరు చక్కాబోయి, పనిజరిగి నట్టు తెలిసినతరువాత పరిస్థితిరంగా మొచ్చరాత్రో చక్కావచ్చి, నిన్న పోలీసువారిని కట్టి నిష్కారణంగా కస్తూర్నీ, శర్మగార్నీ ఆ రెస్టు చేయించారు. రంగడికి తాము కండువా, యిచ్చివట్టూ, రంగి తమయిల్లలో చాలా కాలం పని చేసేనట్టూ ఆయనే నష్టపెట్టారు. అందువల్లనే, ఆయిల్లలో, గూవ్యనశాలలో యిట్టే పని ముట్టుగా చేసికోగలిగారు. ఆయిల్లలో పోలికిన వుత్తరమున్నూ, దాన్ని ప్రూవు చేయడంకోసం గాఖలుచేసిన గూతర వుత్తరా లున్నూ, ఆయన స్మృతిపించినవే. కాబట్టి, కొద్దివా రీసంగితు లన్నీ గమనించి, మా ముద్దా యీ లిస్ట్నీ విడుదల చేయించుకున్నూ, విశ్వాసరావు గారిపై తగుచర్య జరిపించుటకోన్న కొరుతున్నాను.

మే :—రఘునాథరావు గారు! మీరు నేరము చేసినారా?... పలుక రేదు? నిమ్మునే!—మీరు నేరము చేసినారా?

రఘు—(పిచ్చి వారివలె) నేనా?—నేనూ!—యేమి నేరము చేశామా!— ఆ! అర్థమేదీ! అయ్యో! నే నేనామని నెఱుంగను!

మే :—(వ్రాసికొని) శర్మగారు! మీకో?

రఘు—అయ్యో! నేను చెప్పకలచినది సెషన్సులో జెప్పకొనెదను.

మే :—ఆర్ రైట్! (నిష్కారితవలక జూచి) నీవో?

కస్తూ—అయ్యో! సత్యము చెప్పినచో మహాప్రభువులు మన్నించి, సాక్షిక్రింది దీసికొందు రని పోలీసువారు చాలదూరము చెప్పినందున యథార్థము గురిచేసికొనచున్నాను. ఆయిల్లలో వ్రాసినదే. ఆయది వ్రాసినది గాని, గూడుగి వ్రాసినది శర్మగారు నన్ను చాల బుర్రతో పట్టి వ్రాయించినారు.

మో—(వ్రాసి, రంగనివంకఁ జూచి) ఏమిరా- నీ వేమి చెప్పెను ?

రంగ—బాబయ్యా ! నాకోంప తీసిచూడూ యీ పెద్దబాబేనండి !

ఆవుశరం తలకింద పెడితే, అనుమానం యెవరిమీదా తగల్గి
పెప్పెనదికీ, ఆమాట నమ్మి-కొండొండలలోనూ ఆసపడి-ఆ తాగిన
కీమ్మిల్లో, ఆయమ్మను పున్నెంకట్టుకున్నానండి! బాబుగార్ని పట్టు
కున్నాక్కాదు చీ, నాలంతట నేనే ఆజ్జరై నడిచిందింతా చెప్పియ్యా
లనుకుంటూంటే- పాపం దానంతట దే బద్దలయింది !

మో—(ఏమో వ్రాసి) మొఁటిముద్దాయి నిర్దోషిగాఁ దోచినందున
విషుదల చేయుచు- కడిమి ముద్దాయిలను కమ్మిట్లే చేయక మౌనది.

[విశ్వానరావు చటాలున రఘునాథరావుగారిని కౌగిలించుకొని
యీవలికిఁ దీసికొనిరాగా-వారివెనుకఁ దెర పును.]

రఘు—మామగారు ! నా యశచారము లన్నియు మన్నించి, నన్నీవి
పట్టు నుండి రక్షించినందులకు మీ కనేక వందనములు ! కాని,
యీగండము కడిచినందులకు నా కావంతయు సంతోషము లేదు!

ఎందురా ?

సీ. కులగోత్రములు మానా • కొని శేషము మన్య

హా మొనర్చిన • పాపఫలము

ఎగ్గు సిగ్గులు వీడి • యేవేళ వెలచునాలి

సంచను బడియున్న • పాపఫలము

అన్ని సాక్షిగఁ బెట్టి • గూడిన నిజభర్త

పట్టి నేడ్చించిన • పాపఫలము

దూరదృష్టి యుడిగి • మఱ్ఱులతో సహా

వాస మొనర్చిన • పాపఫలము

అన్నెముం బున్నెము నెలుంగి • నట్టి గొమ్ము

బర పవచనంబు లాడిన • పాపఫలము

నేడు గాకున్న, మఱియొక • నాఁ గొనవచ్చు

పెట్టితోఁగూడ నుద్ధమి • ఎఱ వలదె !

విశ్వా—బాబు! కడచినదానిని మఱచి కర్తవ్య మాలోచింపఁడు.

రఘు—అలోచన కే మున్నది- ఆమెయాస్తియు, నాజీవితమునుగూడ
మద్యపాన నివారణమునకై వినియోగించి- పరలోకమునందైన
నామె యాత్మకు పరిపూర్ణశాంతి కలుగజేసెద.

విశ్వా—అట్లయిన, నాజీవితముకూడ నా యుద్యమమునందే కడసరి
కపూటకు మంగళాశాసనము కావించి, యింటి కేగదము.

నీ. దేశంబు నానాట • నాశంబు గావించు

మద్యపానము మాపు • మాయు గాక !

వేదసాదల నెల్ల • బీల్చి పిప్పి యొనర్చు

కల్లంగడులు నేల • గలియు గాక !

సంసారలను ముష్టి • సన్యాసులం జేయు

రమ్ముకొట్లను దుమ్ము • రాలు గాక !

సంస్థానములను శ్మి • శానంబులం జేయు

బ్రాందిమాపులు మూల • బడెడు గాక !

విధిగ నేటేట నీ పాడు • విషపునీళ్లు

కొఱకు న్యయ మగు కోటాను • కొట్లు, దేశ

మునకు దక్కి- ధరిద్రులు • ముదుకకూడు

ముదుకగుడ్డల నేని పొం • దుదురు గాక !

శ్రీమంజుగద్గురు శంకరభగవత్పాద ప్రసాదాసాదిత మహాకవిబిరుదాంక

భారద్వాజ గోత్రార్ణవ శిశాంక, కవిసుంటా కలాప హస్త

కాశ్లకూర్యన్వేయ ప్రశస్త, బంగారురాజ కవిరాజ

తనూజ, సారాయనారాయామాత్య విఘ్నే

ప్రణీతంబగు మధుసేవా ప్రకరణము

సంపూర్ణము.



మహానగర పంచాయితీ పునర్వ్యవస్థీకరణ పరిశీలనావర్తిక

| | |
|------------------------|------------------|
| పునర్వ్యవస్థీకరణ పంఖ్య | TPLA115B102 |
| పునర్వ్యవస్థీకరణ పేరు | మధు పేత |
| తారీఖు | 26/10/24 |
| ముందు లెక్క | NO |
| వెనుక లెక్క | NO |
| మొత్తం పేజీలు | 103 |
| పెద్ద సైజు పేజీలు | NO |
| ఖాళీ పేజీలు | NO |
| లేని పేజీలు | 13 TO 16, 70, 71 |
| తయారు చేసినది | Habibullah |
| పేజీలు విడదీసినది | Rukhsana |
| స్కాన్ చేసినది | Swarna |
| పరీక్ష చేసినది | RUKSANA |
| పేజీలు పరిచూసినది | |
| ప్రింటింగు చేసినది | |
| స్కానింగు చేసినది | |
| పరిష్కరించినది | good |